

თემატურ სივრცეთა ქსელის კონფიგურაციის განსაზღვრის პრობლემა სამყაროს ხატის
მოდელირების კონტექსტში

ავტორი: ნათია ჩაგანავა

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია
საქართველოს უნივერსიტეტის
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა სკოლის
დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

ხელმძღვანელი: პროფესორი მაია ჩხეიძე

თბილისი

2016

მიმიხილვა

ნაშრომი ეხება თანამედროვე ინგლისურ ენაში „კონფლიქტის“ თემატურ სივრცეთა ქსელის ანალიზს. აღნიშნული ქსელი წარმოადგენს მოცულობით, მრავალკომპონენტურ კონსტრუქტს, ინფორმაციის „კრებულს“, რომელიც მოიცავს თემატურად მთლიანობრივი და სტერეოტიპული ცოდნის სეგმენტებს.

თემატურ სივრცეთა ქსელის კონსტრუირების პროცესი გულისხმობს მრავალგანზომილებიანი ფენომენის ინტერპრეტაციათა რთული სისტემის ანალიზს, რომელიც ობიექტური და რაციონალურია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი სინამდვილის მსგავსია.

ქსელი, როგორც ყოველდღიური ურთიერთობების, საზრისისეული ინტერპრეტაციების და ხელახალი ინტერპრეტაციების, უწყვეტი (მუდმივი) ქმნადობის პროდუქტია. იგი არ გვეძლევა აღქმის ალგორითმების სახით - იგი მუდამ ფორმირების პროცესშია - ხდება ქსელის განუწყვეტელი „გადაწყობა“ რეალობის შესაბამისად. „გადაწყობა“ არსებითად ცვლის ქსელს. მიუხედავად იმისა, რომ გადაწყობა ქსელს არღვევს და შესაბამისად, ადამიანებს რეალობის მათ მიერ მიღებული განსაზღვრების სისწორეში აეჭვებს, ქსელი მაინც ინარჩუნებს სამყაროს ხატისა და გამოცდილების კლავწარმოების ფუნქციას. თემატურ სივრცეთა ქსელი წარმოადგენს გარკვეული კონცეპტის ირგვლივ ორგანიზებულ იერარქიზირებულ, ძირითად, ტიპურ და პოტენციურად შესაძლო ინფორმაციის მომცველ ერთეულს, რომელიც ასოცირდება ამა თუ იმ კონცეპტთან. ვალიდური თემატური სივრცეები ქმნის გარკვეულ კონცეპტუალურ ბადეს, რომელიც წარმოადგენს ცოდნის ერთგვარ მატრიცას, რომელშიც ელემენტების შერჩევა ხდება განსაზღვრული წესების გათვალისწინებით: ელემენტები უნდა შეესაბამებოდნენ რომელიმე ერთ სფეროს, ყველანი ერთად კი აზრობრივად (შინაარსობრივად) იყვნენ დაკავშირებული.

თემატურ სივრცეთა ქსელი წარმოადგენს ლოგიკური და ასოციაციური აზროვნების ერთგვარ პროდუქტს.

ლოგიკური აზროვნების ფარგლებში აქტივიზირდება ისეთი ოპერაციები, როგორიცაა: განსაზღვრება; შედარება და განსხვავება; ანალიზი; აბსტრაქცირება; განზოგადება; კლასიფიკაცია; კატეგორიზაცია.

ასოციაციური აზროვნების ფარგლებში კი იქმნება ზოგადი ცნებებით დაკავშირებულ იდეათა ჯაჭვი, რომელიც მოიცავს: სხვადასხვა კავშირის საფუძველზე ჩამოყალიბებულ ასოციაციებს; წარსული გამოცდილების გახსენებას; ჩვეულ რეაქციებს და სხვა.

ქსელის ფორმირების პროცესი შეიძლება განვიხილოთ „ურთიერთქმედების რიტუალის“ ერთგვარ ფორმად, რომელიც გულისხმობს ინდივიდუალური ცოდნისა და გამოცდილების კოლექტიურ ცოდნათა და გამოცდილებად გარდაქმნის პროცესს.

ქსელის კონტინუუმის კვლევა გულისხმობს „შემთხვევებისა“ და „ინტერპრეტაციების“ ანალიზს ზოგად კანონზომიერებათა იდენტიფიცირების მიზნით. კანონზომიერებები ქსელის ელემენტთა მორგანიზებული ძალაა. სწორედ ეს ძალა გარდაქმნის ქსელის ინდივიდუალურ პლანს ზეინდივიდუალურად.

თემატურ სივრცეთა ქსელის კონსტრუირება მიზნად ისახავს ცოდნის პირამიდის აგებას, რომელიც გულისხმობს ცნებათა იერარქიულ კონსტრუქტს, რომელშიც ვლინდება გაგების გაღრმავება და ცნებათა აბსტრაქტულობის დონის ამადლება. ცნებებს შორის დამოკიდებულება ვლინდება როგორც პირამიდის თითოეული დონის ფარგლებში, ისე დონეებს შორისაც. პირამიდა აკავშირებს ყველა ცნებასა და მათ შორის არსებულ ყველა მიმართებას.

სარჩევი

შესავალი-----	5
თავი 1 ანთროპოცენტრიზმი-ახალი პარადიგმა -----	10
1.1. ანთროპოცენტრიზმი, თანამედროვე ლინგვისტური პარადიგმის მაცონსტიტუირებელი საშუალება -----	10
1.2. ანთროპოცენტრიზმი-თანამედროვე ნეათმეცნიერების განვითარების ვექტორი-----	12
1.3. თანამედროვე ლინგვისტიკის თეორიულ-მეთოდოლოგიური საკითხები და პარადიგმული თვისებები-----	14
1.4. ახალი პარადიგმა - კვლევის ახალი ვექტორი-----	22
თავი 2 „სამყაროს ხატის მოდელირების კოგნიციისა და კოგნიტური ლინგვისტიკის პრობლემატიკა-----	27
2.1.“სამყაროს ხატის არსი“-----	27
2.2.“კოგნიციისა და კოგნიტური ლინგვისტიკის პრობლემატიკა-----	34
თავი 3 კონცეპტუალური სივრცის სეგმენტაციის პრინციპები და კონცეპტუალური ქსელის მარკერები-----	39
3.1.სეგმენტაციის პრინციპები-----	39
3.2.მთლიანობათა ტიპები-----	41
3.3.“კონფლიქტის“ რეპერტუარული ქსელის მარკერები თანამედროვე ინგლისურ ენაში დასკვნა-----	48 100
გამოყენებული ლიტერატურა-----	105

შესავალი

ადამიანს ახასიათებს სწრაფვა, შეიქმნას საკუთარი თავისათვის სამყაროს მარტივი და ცხადი ხატი ადეკვატური მეთოდის გამოყენებით. ამ სწრაფვაში იგულისხმება ადამიანის მცდელობა, შექმნას „ხატი“ და სწორედ მასში ჰპოვოს მყუდროება და თავდაჯერებულობა. სამყაროში ადამიანის არსებობის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს ადამიანის მიერ:

1. სამყაროს რაციონალიზაცია - სამყაროში არსებულ საფრთხეთა გააზრება;
2. მათი გამომწვევი მიზეზების იდენტიფიცირება, საფრთხეთა დაძლევის მექანიზმების ჩამოყალიბება;
3. ადამიანებთან ურთიერთობის პრინციპების შემუშავება.

სამყაროს რაციონალიზაციის გარეშე შეუძლებელია მასში გააზრებული ქმედება.

სამყაროს სტრუქტურირება ქმნის იმ პრიზმას, რომელშიც ადამიანი ხედავს სამყაროსა და საკუთარ თავს. რეალურ სამყაროში არსებულ საგანთა და მოვლენათა სახელებების, სამყაროში მათი ადგილის განსაზღვრის მეშვეობით, ადამიანი „ერგება“ რეალურ სამყაროს. ასე იქმნება სამყაროს ხატი - კონკრეტული ეთნოსის წარმომადგენელთა შეხედულება საკუთარ ყოფიერებაზე.

ადამიანთა მიერ დაგროვილი გამოცდილება და ცოდნა ფიქსირდება ენობრივ მნიშვნელობათა სისტემაში. აღნიშნული სისტემის ათვისების პროცესში ადამიანი ითვისებს ენაში განზოგადებულ ადამიანურ გამოცდილებას. იგი არ იგონებს სიტყვათა მნიშვნელობას - იგი ითვისებს უკვე მზა, დროსა და სივრცეში დადგენილ მნიშვნელობათა სისტემას, მშობლიურ ენაში მოცემულ საკლასიფიკაციო სისტემას. სწორედ აღნიშნული ფაქტის გამო ძალუმს ენას ადამიანის შემეცნებისა და მოღვაწეობის პროცესზე მნიშვნელოვანი ზემოქმედების მოხდენა.

თემის აქტუალობა: ენის ფილოსოფიაში „სამყაროს ხატი“ მრავლასახეობრივი და პოლივარიანტულია. იგი ავლენს მრავალრიცხოვან კერძო თვისებებს თითოეული ავტორის კონცეფციის ფარგლებში, რაც გულისხმობს, რომ „სამყაროს ხატის“ ფენომენის ანალიზისას ავტორები არ ეყრდნობიან საყოველთაოდ აღიარებულ განმარტებებს.

ტერმინოლოგიურ დიფუზურობას ემატება ის ფაქტიც, რომ სამყაროს ხატი ჯერ კიდევ არ ქცეულა აქსიომატურ ფენომენად ენათმეცნიერებაში, თუმცა იგი სრული ობიექტურობით შეიძლება ჩაითვალოს ენის თანამედროვე ფილოსოფიის იდეოთნიკური მიმართულების ერთ-ერთ ფუძემდებლურ ფენომენად. თუმცა, სამყაროს ხატის აქსიომატურ ფენომენად აღიარება არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ პასუხი გაეცეს ორ ყველაზე მნიშვნელოვან შეკითხვას:

1. როგორ უნდა განხორციელდეს თემატურ სივრცეთა სეგმენტაცია იმისათვის, რომ მივიღოთ ადეკვატურად მოდელირებული სამყაროს ხატი?
2. რა მარკერები უზრუნველყოფს თემატურ სივრცეთა ქსელის კოჰერენტულობას?

სწორედ აღნიშნულ კითხვებზე გასაცემი პასუხების მნიშვნელოვნებითაა განპირობებული თემის აქტუალობა.

ნაშრომის მიზანს კი წარმოადგენს თემატურ სივრცეთა სეგმენტაციის პრინციპებისა და თემატურ სივრცეთა მიერ ფორმირებული ქსელის კოჰერენტულობის განმასაღვრელ ფაქტორთა იდენტიფიცირება.

აღნიშნული მიზნის განხორციელებას ემსახურება კვლევის ისეთი ეტაპების განხორციელება, როგორცაა:

1. სპეციალური ლიტერატურის მოძიება და ანალიზი;
2. კონცეპტისათვის რელევანტურ ენობრივ ობიექტივატორთა ჯგუფების კონსტრუირება თანამედროვე ინგლისურ ენაში;
3. ენობრივ ობიექტივატორთა ჯგუფების სეგმენტაციის პრინციპების განსაზღვრა;
4. ენობრივ ობიექტივატორთა ჯგუფების კოგნიტურ დიფერენციალურ ნიშანთა გამოვლენა;
5. თემატურ სივრცეთა ქსელის კონსტრუირება და ანალიზი;
6. თემატურ სივრცეთა ქსელის კოჰერენტულობის კრიტერიუმების ჩამოყალიბება;
7. თემატურ სივრცეთა ქსელის ანალიზის შედეგად კონკრეტული თეორიული დასკვნების გამოტანა.

ნაშრომის ჰიპოთეზა შემდეგნაირად ჟღერს: რამდენადაც მოდელი, რომელიც ყალიბდება პარადიგმათა კვეთაზე, სავარაუდოდ, არ უნდა ეფუძნებოდეს ერთი პარადიგმის (სისტემურ-სემანტიკური ან კოგნიტური პარადიგმის) ფარგლებში გენერირებულ პრინციპებსა და ანალიზის მეთოდს.

კვლევის მეთოდოლოგია ეფუძნება ინტერპრადიგმულობის პრინციპს, რაც გულისხმობს თემატურ სივრცეთა სეგმენტაციას როგორც იმანენტურ, ისე არაიმანენტურ მიდგომათა ფარგლებში შემუშავებული მეთოდების სინთეზირებით. იმანენტური მიდგომის ფარგლებში გამოყენებულია ელემენტთა სემანტიკური სტრუქტურის კომპონენტური ანალიზი, ხოლო არაიმანენტური მიდგომის ფარგლებში კი განხორციელებულია ელემენტთა კონცეპტუალური ანალიზი.

ლექსემა ხასიათდება სემანტიკით, კონცეპტი კი - შინაარსით. ლექსემათა სემანტიკა იყოფა სემანტიკურ კომპონენტებად, კონცეპტის შინაარსი კი - კონცეპტუალურ ნიშნებად.

ანალიზი, რომელიც მიმართულია „სიტყვის სემანტიკიდან კონცეპტის შინაარსისაკენ“ იძლევა კონცეპტუალური ნიშნების გამოკვეთის შესაძლებლობას. სიტყვის გამოყენების შესაძლო კონტექსტებში აქტუალიზირებულ სემათა ანალიზის შედეგად გამოვლენილი ნიშნები ქმნიან კონცეპტის შინაარსს.

კვლევის პროცესში წამოჭრილ პრობლემათა მიღმა იკვეთება ერთი ცენტრალური პრობლემა, რომელიც შეიძლება წარმოვიდგინოთ იმ ინტეგრალის სახით, რომელიც მოიცავს როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული განსაზღვრულობის მქონე დიფერენციალებს.

კვლევის პროცესში ნათლად შევხეთ თანამედროვე ლინგვისტიკაში „აუცილებლობად“ დეკლარირებულის განხორციელებისათვის რელევანტური მეთოდოლოგიის არარსებობის ფაქტს.

დიახ, თანამედროვე ლინგვისტიკაში დეკლარირებულია რამდენიმე „აუცილებლობა“:

1. მენტალურ და ენის სტრუქტურათა შორის არსებული მიმართების გამოვლენის აუცილებლობა;
2. ცოდნის რეპრეზენტაციის სტრუქტურებისა და ენის სტრუქტურის “დამაკავშირებელი” რგოლის გამოვლენის აუცილებლობა;
3. ინტერპარადიგმულობის პრინციპის გამოყენების აუცილებლობა.

ჩვენ ვაღიარებთ აღნიშნულ „აუცილებლობათა“ აუცილებლობას, რადგან მიგვაჩინა, რომ მათი პრაქტიკული რეალიზაცია წარმოადგენს არა მხოლოდ ლინგვისტური, არამედ, ზოგადად, ჰუმანიტარული აზროვნების ინტერპარადიგმულობის უზრუნველყოფის გზას. ინტერპარადიგმულობის უზრუნველყოფაში ვგულისხმობთ:

1. თემატურ სივრცეთა სემანტაციას როგორც იმანენტურ, ისე არაიმანენტურ მიდგომათა ფარგლებში შემუშავებული მეთოდების სინთეზირებით;
2. თემატურ სივრცეთა ქსელის ინტერპრეტაციას როგორც სისტემურ-სტრუქტურული, ისე ლინგვიკოგნიტური პარადიგმების პერსპექტივიებიდან.

კვლევის პროცესმა ხცადყო, რომ აუცილებელია კონკრეტულისაგან დისტანცირება, რათა კვლევის შედეგები ჩამოყალიბდეს განზოგადებულისა და კანონზომიერის სახით.

კვლევამ გვიჩვენა, რომ ლინგვიკოგნიტურ კვლევათა განხორციელებადობა, პრაქტიკული და თეორიული მიზანშეწონილობა შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ვაცნობიერებთ მსგავსათა სხვაობისა და განსხვავებულთა მსგავსების არსს.

მსგავსათა სხვაობასა და განსხვავებულთა მსგავსებაში ვგულისხმობთ:

1. სისტემურ-სტრუქტურულ და კოგნიტურ პარადიგმათა ფარგლებში გენერირებულ სტრუქტურათა მსგავსება/განსახვავებულობის ფაქტს;
2. სემანტიკური და კონცეპტუალური ანალიზის მეთოდთა ფუნქციურ მსგავსება/განსახვავებულობის ფაქტს.

ნაშრომში გამოყენებული მეთოდები შემუშავებულია სისტემურ-სტრუქტურულ და ანთროპოცენტრისტულ პარადიგმათა ფარგლებში. ამრიგად, ნაშრომი ცენტრირებულია ორივე მიმართულებაზე: კვლევისადმი იმანენტური მიდგომის ფარგლებში გამოყენებულია კომპონენტური ანალიზის მეთოდი, ხოლო არაიმანენტური მიდგომის ფარგლებში კი - კონცეპტუალური ანალიზის მეთოდი. იმანენტური მიდგომის ფარგლებში გამოყენებულია სემანტიკური დეკომპოზიციის მეთოდი, ხოლო არაიმანენტური მიდგომის ფარგლებში კი:

1. დეკომპოზიციის იდეაზე დაფუძნებული ანალიზი, რომლის ფარგლებშიც სისტემის თითოეული მოდული წარმოადგენს საერთო კონსტრუქტის უმნიშვნელოვანეს ელემენტს;
2. რანჟირებაზე დაფუძნებულ ანალიზი, რომლის ფარგლებშიც ხორციელდება აბსტრაქციის მოწესრიგებულ სისტემებად იერარქიზირება.

ნაშრომის მეცნიერულ სიახლეს წარმოადგენს თემატურ სივრცეთა სეგმენტაციის პრინციპების დეტალიზაცია და თემატურ სივრცეთა ქსელის ინტერპრეტაცია როგორც სისტემურ-სტრუქტურული, ისე ანთროპოცენტრისტული პარადიგმების პერსპექტივებიდან.

ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა განისაზღვრება შემდეგი ფაქტით: მოძიებული მასალა და კვლევის შედეგები ვალიდურია როგორც კოგნიტური ლინგვისტიკის, ისე სტრუქტურული ლინგვისტიკისა და ინგლისური ენის ლექსიკოლოგიის სალექციო კურსებისათვის.

თანამედროვე ლინგვისტურ კვლევებში სულ უფრო ცხადი ხდება მენტალურ და ენის სტრუქტურათა შორის არსებული მიმართების გამოვლენის აუცილებლობა. თანამედროვე ლინგვისტიკა არ განიცდის იმ ტიპის ნაშრომთა სიმცირეს, რომელშიც დეკლარირებულია ცოდნის რეპრეზენტაციის სტრუქტურებისა და ენის სტრუქტურის “დამაკავშირებელი” რგოლის გამოვლენის აუცილებლობა. წარმოდგენილ ნაშრომში არა მხოლოდ დეკლარირებულია აღნიშნული რგოლის გამოვლენის აუცილებლობა, არამედ განხორციელებულია კიდევ ის სინთეზი, რომელიც მოიცავს კვლევის განხორციელებადობის, პრაქტიკული და თეორიული მიზანშეწონილობის მოდუსებს.

სწორედ ეს ფაქტი განსაზღვრავს ნაშრომის თეორიულ ღირებულებას, რომლის დეტალიზირებული ვერსია შემდეგნაირად ჟღერს:

1. კონცეპტუალური და სემანტიკური ანალიზის მეთოდთა სინთეზირება იძლევა სისტემათა იერარქიის სიღრმისეული ანალიზის შესაძლებლობას;
2. რთულ სისტემათა სხვადასხვა პარადიგმების პერსპექტივებიდან კვლევა უზრუნველყოფს მრავალგანზომილებიან ფენომენტთა ადეკვატურ ინტერპრეტაციას.

კვლევის მასალად გამოყენებულია ფრაზეოლოგიური ერთეულები. მასალა მოპოვებულია ინგლისურენოვანი განმარტებითო ლექსიკონებიდან, მხატვრული ლიტერატურის ნიმუშებიდან, ასევე ბერკლის ფრეიმთა ქსელის მონაცემთა ანალიზის შედეგად. ნაშრომის სტრუქტურა მოიცავს შესავალს, თავებს, ქვეთავებს, დასკვნებსა და ბიბლიოგრაფიას.

შესავალში დასაბუთებულია საკვლევი თემის აქტუალურობა და სამეცნიერო სიახლე. განსაზღვრულია კვლევის მიზნები და დასახული მიზნების მიღწევისათვის საჭირო ამოცანები, ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული ღირებულება, კვლევის მეთოდოლოგია.

თავი I. ანთროპოცენტრიზმი - ახალი პარადიგმა

1.1. ანთროპოცენტრიზმი - თანამედროვე ლინგვისტური პარადიგმის მაკონსტიტუირებელი საშუალება

ანთროპოცენტრისტული ტენდენცია ყველაზე მასშტაბურია სამეცნიერო სივრცეში, ამასთან სრულიად ცხადია, რომ თვითონ ანთროპოცენტრისტული იდეა, რომელიც დაკავშირებული იყო ადამიანის შემეცნებით მოღვაწეობასთან, არ შეიძლება

აღმოცენებულიყო მხოლოდ მე-20 საუკუნეში. იგი უკვე დიდი ხანია არსებობს ლინგვისტიკაში (და საერთოდ მეცნიერებაში).

დღეს, ენის ანთროპოცენტრული კვლევა ხორციელდება ენის ყველა სფეროში: გრამატიკაში, ლექსიკოლოგიასა და ლექსიკოგრაფიაში, ფონეტიკასა და სემანტიკაში. ენობრივი მოვლენის ყოველმხრივ შესწავლაში ჩართულია სამეცნიერო ცოდნის სხვა მონაცემები, რომლის შედეგადაც ჩნდება ისეთი მომიჯნავე მეცნიერებები, როგორცაა: ფსიქოლინგვისტიკა, კოგნიტური ლინგვისტიკა, ლინგვოკულტუროლოგია, სოციოლინგვისტიკა, ეკოლინგვისტიკა (Fernandez/ფერნანდესი, 1991).

პირველად ანთროპოცენტრიზმის პრინციპი გვხვდება ჰუმბოლტის ნაშრომებში, რომელთა მიხედვით ენის შესწავლა ადამიანის ფაქტორის გათვალისწინების გარეშე მიუღებელია, რამდენადაც ენას ყოველთვის გააჩნია მხოლოდ იდეალური ყოფიერება. ენისათვის დამახასიათებელია იმანენტური სუბიექტივიზმის თეზისი.

(Humboldt/ჰუმბოლტი, 1985)

მე-20 საუკუნის ლინგვისტიკაში შეიმჩნევა სისტემურ-სტრუქტურული პარადიგმის გადახრა ანთროპოცენტრიზმისაკენ. მკვლევრთა ყურადღების ცენტრში მოექცა ადამიანი, როგორც ენის მატარებელი, რომელიც ასევე არის კონრეტული კულტურის მატარებელიც. ამ სამეცნიერო პარადიგმის ჩარჩოში წარმოიქმნა ორი საკვლევი მიმართულება: (Daems, Zenner & Heylen/დაემსი, ზენერი & ჰეილენი, 2015)

ლინგვაკულტუროლოგია, რომელიც შეისწავლის ენას კონკრეტული ნაციონალურ-კულტურული მენტალობის ჭრილში;

1. კოგნიტური ლინგვისტიკა, რომელიც იკვლევს ენისა და ცნობიერების ურთიერთკავშირს, ასევე ენის როლს სამყაროს კონცეპტუალიზაციაში.(Jackendoff/ჯეკენდოფი,1983)

თანამედროვე ლინგვისტურ მიმართულებათა მიმოხილვა საშუალებას გვაძლევს დავასკვნათ, რომ ენის შესწავლისას ანთროპოცენტრულ იდეაზე კონცენტრირება არის:

1. მეცნიერთა თვითიდენტიფიკაციის საშუალება;
2. კვლევის სამეცნიერო კონტექსტის მონიშვნის ყველაზე ეფექტური წესი;
3. ხდება ანთროპოცენტრიული მიდგომის, როგორც წესის, მხოლოდ დეკლარირება (Hayward/ჰაივარდი ,1997)

ხშირად ტერმინები ანთროპოცენტრული და ანთროპოლოგიური სინონიმებად მოიაზრება. ამკარაა, რომ საქმე გვაქვს ტერმინთა ამორფულობასთან, უფრო ზუსტად კი, ტერმინთა აღრევასთან (Allan/ალანი,1986)

მეორე მხრივ-ტერმინები ანთროპოცენტრიზმი და ანთროპოლოგია წარმოიშვა იმავე სიტყვათწარმოქმნითი მოდელიდან, რაც სისტემოცენტრიზმი და სისტემოცენტრიული. ანთროპოცენტრიზმის არაერთგვაროვანი გაგების მიზეზი დაკავშირებულია იმასთან, რომ იგი განიმარტება სხვადასხვანაირად: „თანამედროვე ლინგვისტიკაში ანთროპოლოგიური პრინციპი იძენს სხვადასხვა ფორმულირებას (Ouimet&Kopina/ოუმეტ&კოპინა, 2015) ლინგვისტურ ანთროპოცენტრიზმზე არსებულ თვალსაზრისთა ანალიზის შედეგად იკვეთება ანთროპოცენტრიზმის ორგვარი აღქმა:

1. ანთროპოცენტრიზმი არის ენის თვისება, მისი სტრუქტურა და შინაარსი;
2. ანთროპოცენტრიზმი წარმოადგენს ენის აღწერისა და მოდელირების ხერხს;

აღნიშნული განმარტებები არ ეწინააღმდეგება ერთმანეთს, უფრო მეტიც, ორივე მათგანი მიმართულია ენის მრავალგანზომილებიანი ბუნების აღწერის სისრულეზე (Duranti/დურანტი, 2013) მათ შორის არსებული განსახვავება ასოცირდება ონტოლოგიურ და მეთოდოლოგიურ სფეროთა შორის არსებულ განსხვავებასთან.

ანთროპოცენტრიზმის ონტოლოგიური აღქმის სფეროში იკვეთება შემდეგი დებულებები: (Palmer&Woodman/პალმერი&ვუდმენი,1999)

ასახავს რა ობიექტურ სინამდვილეს, ენა გარდაქმნის ადამიანის ინტენციებსა და ფასეულობათა სისტემას სოციალურ და ეროვნულ ერთობად;

1. არის რა ადამიანის კუთვნილება, ენას აქვს ანთროპოლოგიური აგებულება.

ანთროპოცენტრიზმის მეთოდოლოგიური აღქმის სფეროში იკვეთება შემდეგი დებულება:

1. ანთროპოცენტრიზმი წარმოადგენს ენისა და მისი ცალკეული ნაწილების მოდელირების ხერხს.

ლინგვისტური აზროვნების დინამიკაში იკვეთება ორი მიდგომა - ლინგვოცენტრისტული და ანთროპოცენტრისტული.

ლინგვოცენტრისტული მიდგომის ფარგლებში ხდება ენობრივი სისტემისა და მისი კომპონენტების თანმიმდევრობით აღწერა და ამ შემთხვევაში საქმე გვაქვს ისეთ ქმედებებთან, როგორცაა დესკრიფცია და კლასიფიკაცია (ჰუმბოლტი,1985)

ანთროპოცენტრული მიდგომა რეალიზდება ენისა და ადამიანის ურთიერთქმედების სფეროს საზღვრებში (Katz/კატზი ,1999)

თანამედროვე ლინგვისტიკაში ჩამოყალიბებულია ლექსიკურ ერთეულთა

ანთროპოცენტრისტული პერსპექტივიდან აღწერისათვის რელევანტური პრინციპები:

1. აღსაწერი ენის ხასიათის გათვალისწინება;

2. ენობრივი მასალის სეგმენტაციაზე ორიენტირება;
3. ენობრივ ერთეულთა ინფორმაციული ინტერპრეტაცია;
4. დიქტომიის ენა-მეტყველების აღწერა;
5. მეტყველების სხვადასხვა სახეების სპეციფიკის აღწერა;
6. ენობრივ და მეტაენობრივ ობიექტებზე კონცენტრაცია;
7. სისტემურ ერთეულთა აღწერა (Casad/კასადი, 1996)

სახეზეა ლექსიკურ ერთეულთა ინტერპრეტაციის ახალი ვერსია, რომელიც ჩვენი კვლევისათვის რელევანტურია კონცეპტუალურ განზომილებათა ლექსიკური ობიექტივიზაციის თვალსაზრისით.

1.2. ანთროპოცენტრიზმი - თანამედროვე ენათმეცნიერების განვითარების ვექტორი ენის თეორიაში ცენტრალური ადგილი უკავია ისეთ მიმართულებას, როგორცაა შედარებითი ანთროპოლოგია. ჰუმბოლტი თვლიდა, რომ ენის საშუალებით შეიძლება თვალი გადავაავლოთ სამყაროს მთელ მრავალსახეობას, მრავალფეროვნებას“ (ჰუმბოლტი, 1985)

შეისწავლა რა სხვადასხვა ენები, მკვლევარი ადარებდა ამ ენათა მატარებელი ხალხის ისტორიულ, ანთროპოლოგიურ, ეთნოფსიქიკურ თვისებებს და ავლენდა ამ ენათა განსაკუთრებულობას - მათ დიფერენციალურ მარკერებს.

ჰუმბოლტი თვლის, რომ ენა ეფუძვნება „სულიერ მოქმედებას“. ეს გულისხმობს ურთიერთობას - ადრესანტისა და ადრესატის ქმედებას. გაგება დამოკიდებულია ენის სოციოკულტურულ სპეციფიკაზე - ადამიანთა ინდივიდუალურ აღქმაზე, ენის მატარებელთა ინდივიდუალურ რეპერტუარზე.

ჰუმბოლტის მიხედვით, „ენა არის სამყარო , რომელიც მდებარეობს ადამიანის შინაგან სამყაროსა და რეალურ სამყაროს მოვლენათა შორის. ენა არა მხოლოდ კომუნიკაციის საშუალებაა, არამედ ენა ჭეშმარიტი სამყაროა“.(ჰუმბოლტი, 1985)

ენის ანთროპოცენტრისტული თვალსაზრისით განხილვა იძლევა კვლევის არეალში სამყაროს ფილოსოფიური ხატის ცნების შემოტანის შესაძლებლობას. ენისადმი ამგვარი მიდგომა ხელს უწყობს სამყაროს სხვადასხვა ხატების შედარებას სხვადასხვა ხალხის წარმოდგენაში. (ჰუმბოლტი, 1988)

ამრიგად, ანთროპოცენტრიზმი წარმოადგენს თანამედროვე ლინგვისტიკის საკვანძო იდეას. აღნიშნული პარადიგმის პერსპექტივიდან ადამიანი შეიცნობს სამყაროს, რაშიც

იგულისხმება შემდეგი: ადამიანი თავის ცნობიერებაში ქმნის ანთროპოცენტრულ ცენტრს, რომელიც განსაზღვრავს მის სულიერ არსს, მის ქმედებათა ინტენციებსა და ფასეულობათა იერარქიას.

სწორედ ანთროპოცენტრული პარადიგმის ჩამოყალიბებამ ახსნა პრობლემა, რომელიც უკავშირდებოდა ადამიანის ყოფასა და მის ადგილს კულტურაში. როგორც უკვე ზემოთ ავლინებთ ანთროპოცენტრული პარადიგმის პროდუქტი ლინგვისტიკაში არის ლინგვოკულტუროლოგია. დღეს უკვე შესაძლებელია ვამტკიცოთ, რომ ლინგვოკულტუროლოგია არის ახალი ფილოლოგიური დისცილინა, რომელიც იკვლევს კულტურულ ღირებულებათა თანარსებობას, ადამიანის გამოცდილებასა და მენტალიტეტს. აღნიშნული კი ხდება მსოფლიოს ენობრივ ხატთა სისტემური აღწერის მეშვეობით (Spradley, James & McCurdy/სფრედლი, ჯეიმსი & მაკკარდი, 1975) ანთროპოცენტრიზმის ფუნქციონირების შედეგს წარმოადგენს ასევე კოგნიტური ლინგვისტიკა, რომელიც „სწავლობს ენას, როგორც კოგნიტურ მექანიზმს. კოგნიტური მექანიზმი კი გადაწყვეტ როლს თამაშობს ინფრომაციის კოდირებისა და ტრანსფორმირების პროცესში (Курякова/კუბრიაკოვა, 1995)

კოგნიტური ლინგვისტიკა იკვლევს:

1. ენისა და ცნობიერების თანაფარდობის პრობლემებს;
2. ენის როლს სამყაროს კონცეპტუალიზაციაში და კატეგორიზაციაში;
3. ადამიანური გამოცდილების განზოგადოების პროცესის თავისებურებას;
4. ადამიანის ცალკეული კოგნიტური უნარის კავშირს ენასთან. (Burling/ბელინგი, 1964)

კოგნიტური ლინგვისტიკა იმ დისციპლინებთან ერთად, რომლებიც ერთობლივად წარმოადგენენ კოგნიტოლოგიას (პირველ რიგში უნდა ვიგულისხმოთ კოგნიტური ფსიქოლოგია და კოგნიტური სოციოლოგია) ცდილობს, პასუხი გასცეს შემდეგ შეკითხვას: როგორ არის ორგანიზებული ადამიანის ცნობიერება და როგორ შეიცნობს ადამიანი სამყაროს?

კოგნიტოლოგიის ორ სივრცეში - ლინგვოკულტუროლოგიასა და კოგნიტურ ლინგვისტიკაში - ფიქსირდება სხვადასხვა ტიპის კითხვები. ლინგვოკულტუროლოგია და კოგნიტური ლინგვისტიკა ცდილობს, პასუხი გასცეს შემდეგ შეკითხვებს:

1. როგორ წარმოუდგენია ადამიანს სამყარო?
2. როგორია მეტაფორისა და სიმბოლოს როლი კულტურაში?

3. როგორია ფრაზეოლოგიზმთა როლი და რატომ ხდება, რომ ისინი საუკუნეების განმავლობაში ინარჩუნებენ თავის ადგილს კულტურაში?
4. რითი ხასიათდება კოგნიცია? (Dirven&Verspoor/დირვენი&ვერსპური, 1998)

ორივე სივრცის უმნიშვნელოვანეს ინტეგრალს წარმოადგენს კონცეპტი, რომელიც წარმოადგენს კულტურის შენაერთს ადამიანის ცნობიერებაში. აღნიშნულ განმარტებაში იკვეთება ორი დებულება:

1. კულტურა აღწევს ადამიანის მენტალურ სამყაროში;
2. კონცეპტი მეშვეობით ადამიანი თვითონ შედის კულტურაში და ზოგჯერ გავლენას ახდენს მასზე.

ენის კონცეპტუალური სფეროს ცოდნა იძლევა ხალხის მენტალური სამყაროს განსაკუთრებულობის გამოვლენის შესაძლებლობას.

1.3. თანამედროვე ლინგვისტიკის თეორიულ-მეთოდოლოგიური საკითხები და პარადიგმული თვისებები

მეცნიერება ენის შესახებ მნიშვნელოვან ცვლილებებს განიცდის: სულ უფრო აქტუალური ხდება ანთროპოცენტრული კვლევა.

ანთროპოლოგიური პრინციპი იქცა საბაზისო მეთოდოლოგიად. ენაში „ადამიანური ფაქტორის“ კვლევამ განსაზღვრა მნიშვნელოვან ლინგვისტურ ნაშრომთა თემატური სივრცის თავისებურება (Globerson&Zelniker/გლობერსონი, ზელნიკერი, 1989)

ბევრ ნაშრომში ანთროპოცენტრიზმი განიხილება, უპირველეს ყოვლისა, როგორც თანამედროვე ლინგვისტიკის მეთოდოლოგიური ბაზა და, უფრო მეტიც, განიხილება როგორც თანამედროვე სამეცნიერო პარადიგმის მეთოდოლოგიური ბაზა, რომელიც თავს იჩენს ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა სხვადასხვა სააზროვნო სივრცეში (Casad/კასადი, 1996) „შეიძლება თუ არა ჩაითვალოს ანთროპოცენტრიზმი ლინგვისტიკის ძირითად პარადიგმად, თუ ენის თანამედროვე კვლევა ატარებს არაპარადიგმალურ ხასიათს?“ - ეს შეკითხვა ბევრ ნაშრომში ჩნდება. კითხვაზე პასუხის გასაცემად მკვლევარები მიმართავენ პარადიგმის ცნებას და განიხილავენ იმას, თუ რამდენად მიზანშეწონილია მისი გამოყენება ენის შესახებ თანამედროვე მეცნიერების მდგომარეობის აღსაწერად.

(Daems,Zenner&Heylen/დაემსი, ზენერი, ჰეილენი 2015)

დღეს ტერმინი „პარადიგმა“ აქტიურად გამოიყენება როგორც თანამედროვე ლინგვისტიკის დესკრიპტორი და როგორც მეთოდოლოგიური ორიენტაცია. ცხადია,

რომ ანთროპოცენტრიზმი სრულიად შეესაბამება აღნიშნულ სტატუსს იმ პირობით, თუ ანთროპოცენტრიზმი გააზრებული იქნება მეთოდოლოგიური და არა ონტოლოგიური თავალსაზრისით. ზოგიერთი მკვლევარი ეჭვქვეშ აყენებს ამ მოსაზრებას. (Romero/რომერო-2014)

ბუნებრივია, ჩნდება კითხვა: ენის კვლევის რომელ ასპექტებს აერთიანებს თავის თავში ანთროპოცენტრისტული პარადიგმა?

ანთროპოცენტრიზმის, როგორც მეცნიერული მეტაპარადიგმის, განხილვა თანამედროვე ლინგვისტიკის ერთ-ერთი მთავარი პარამეტრია. მკვლევართა მოსაზრებები განსხვავებულია იმასთან დაკავშირებით, თუ რომელი ასპექტები აერთიანებს ანთროპოცენტრისტულ ლინგვისტიკას. კუბრიაკოვა ანთროპოცენტრულ მიმართულებას ლინგვისტიკაში აკავშირებს ენის კოგნიტურ და კომუნიკაციურ კვლევასთან (კუბრიაკოვა). მასლოვა ანთროპოცენტრიზმის ძირითად მიმართულებებად ასახელებს კოგნიტურ ლინგვისტიკასა და ლინგვოკულტუროლოგიას. (Маслова/მასლოვა, 2001).

საერთო ჯამში, თანამედროვე ანთროპოცენტრულ პარადიგმის ფარგლებში

განხორციელებულ კვლევებში იკვეთება შემდეგი მიმართულებები:

1. სამყაროს ენისმიერი ხატის კვლევა;
2. კომუნიკაციური ლინგვისტიკა;
3. კოგნიტური ლინგვისტიკა;
4. ლინგვოკულტუროლოგია.

აქედან გამომდინარე, ანთროპოცენტრული ლინგვისტიკის დიაპაზონი ფართოა. მასში ჩართულია ყველა ის მიმართულება, რომლის მიზანიც ადამიანის ენაში და ენის ადამიანში შესწავლა და აღწერაა. (Bedell/ბედელი, 1974)

ჩნდება კითხვა: შესაძლებელია თუ არა სისტემურობისა და ანთროპოცენტრიზმის სინთეზი არა მხოლოდ თეორიულ-მეთოდოლოგიურ, არამედ კონკრეტული კვლევის დონეზე? - პასუხი შემდეგია: ეს სრულებით შესაძლებელია, თუ ადეკვატურად იქნება ინტერპრეტირებული ლინგვოკოგნიტური მიდგომის ინტერდისციპლინარულობა (Wierzbicka/ვიეზბინა, 1992)

კოგნიტური მეცნიერება შეისწავლის ადამიანის გონებასა და აზროვნებას. აღნიშნული კი გულისხმობს:

1. ადამიანის მიერ სამყაროს შემეცნების თავისებურებათა განსაზღვრას;
2. აზროვნების მექანიზმებისა და ადამიანის კოგნიტურ შესაძლებლობათა იდენტიფიცირებას;

3. სამყაროს შესახებ არსებული ინფორმაციის სპეციფიკის კვლევას;
4. სამყაროს შესახებ არსებული ცოდნის რეპრეზენტაციის თავისებურებათა გამოვლენას. (Gonzalez-Marquez, Coulson & Spivey/გონსალეს-მარკეზი, კოულსონი & სპივი, 2006)

აღნიშნული წარმოადგენს შემდეგი დებულების დეტალიზებულ ვერსიას: ენა ცოდნის საუკეთესო ფანჯარაა, ენა ექვმდებარება ანალიზს და გვაძლევს ცოდნის ანალიზის შესაძლებლობას (Croft & Cruse/კროფტი & კრუზი, 2000)

რადგანაც ენა არის მხოლოდ ადამიანის კოგნიტური სისტემის ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილი, მისი ადეკვატური აღწერისთვის აუცილებელია ინფორმაციის სხვა სფეროებიდან მოპოვება. ეს ტენდენცია წინ წამოწია ბოდუენ დე კურტენემ. მისი თქმით „ენობრივი განზოგადება დაიპყრობს სულ უფრო ფართო სფეროებს და ენათმეცნიერება დაუკავშირდება ისეთ მეცნიერებებს, როგორცაა ფსიქოლოგია, ანთროპოლოგია, სოციოლოგია, ბიოლოგია. ეს გამოკვლევა დიდ ზეგავლენას მოახდენს ფსიქოლოგიაზე და მისცემს მეცნიერებას მონაცემთა განზოგადებისა და დასკვნის ჩამოყალიბების სრულიად ახალ შესაძლებლობებს“. (Бодуэн де Куртене/ბოდუენ დე კურტენე, 1963)

დღეს ლინგვისტიკა ფლობს ბევრ ახალ მონაცემსა და შემეცნების პროცესთან დაკავშირებულ ინფორმაციას, რომელსაც ძალუმს სხვა დისციპლინათა (ფსიქოლოგია, ნეირომეცნიერება) სააზროვნო სივრცის გამდიდრება. აღნიშნულში ვგულისხმობთ ისეთ შესაძლებლობებს, როგორცაა:

1. სამყაროს კონცეპტუალური ხატის კანონზომიერებათა იდენტიფიცირება;
2. შემეცნების კონცეპტუალური სისტემის თავისებურებათა გამოვლენა (Günter/გიუნტერი, 1992)
3. დისკურსისა და საკომუნიკაციო სიტუაციის შეზღუდვების დადგენა. (Gardiner/გარდინერი 1985)

ამრიგად, ენისადმი კოგნიტური მიდგომა განიხილება როგორც ლინგვისტური მოვლენისა და პროცესის, ერთეულებისა და კატეგორიების კავშირი სხვა კოგნიტურ პროცესებთან - აღქმასა და წარმოსახვასთან, მეხსიერებასა და ემოციასთან. სწორედ აღნიშნულ კავშირებში ვლინდება კოგნიტური მიდგომის ინტერდისციპლინარული ხასიათი, რომელიც, თავის მხრივ, იძლევა ისეთ შესაძლებლობათა რეალიზაციის შესაძლებლობას, როგორცაა:

1. ენასთან დაკავშირებულ მონაცემთა ფართო სპექტრში განხილვა;

2. ადამიანის გონებას, ინტელექტსა და ქცევას შორის არსებულ მიმართებათა გამოვლენა (Tomasello/ტომასელო, 1998)

ენობრივი მასალის განხილვის ინტერდისციპლინარული საფუძვლების ცოდნამ შეუცვალა სახე თანამედროვე მეცნიერებას ენის შესახებ (D'Andrade/დ'ანდრადე 1985) კოგნიტური სტრუქტურის ადეკვატური აღქმის ადეკვატურობას უზრუნველყოფს ემოციური, ისტორიული და კულტურული ფაქტორების გათვალისწინება, რადგანაც აზროვნების თავისებურებათა გამოვლენა შესაძლებელია მხოლოდ პროცესის მიმდინარეობის გააზრების შედეგად (Lee/ლიი, 2002).

ენა წარმოადგენს კოგნიტური საქმიანობის ინსტრუმენტსა და ადამიანის გონებაში მენტალური პროცესის განხორციელების საშუალებას. იგი უზრუნველყოფს სხვადასხვა სტრუქტურათა მნიშვნელობების ფიქსაციასა და დაცვას მენტალურ ლექსიკონში. (Evans/ევანსი, 2013)

ენამ, როგორც ფუნქციონალურ ნიშანთა სისტემამ პირველ ადგილზე დააყენა საკითხი იმის შესახებ თუ რას წარმოადგენს ენის ცოდნა. აუცილებელი ხდება ადამიანის კოგნიტური მოქმედების მექანიზმების და პროცესის გამოკვლევა, რომლის შედეგადაც ხდება ცოდნის ფორმირება და რეპრეზენტაცია (Barsalou/ბარსელოუ 1992).

კოგნიტურ ინფორმაციაზე საუბრისას, ჩვენ ვგულისხმობთ:

1. ინფორმაციას რომელიც იბადება სამყაროს აღქმისა და შემეცნების პროცესში;
2. ყველა იმ მონაცემს, რომელიც ადამიანს მიეწოდება სხვადასხვა მგრძნობელობითი თუ სენსორული არხებით;
3. იმ მონაცემებს, რომლებიც უკვე გადამუშავებულია ცენტრალურ ნერვულ სისტემაში, ინტერპრეტირებულია ადამიანის მიერ და წარმოდგენილია გონებაში მენტალური რეპრეზენტაციების ფორმით.

უკვე მეხსიერებაში არსებული კოგნიტური სტრუქტურები ასახავენ გარე სამყაროს, ხოლო კვლევის პროცესში კონსტრუირებული მოდელები, თავის მხრივ, ასახავს მენტალურ სამყაროს. კოგნიტური ლინგვისტიკის მიხედვით, ადამიანის ცნობიერებაში შეიძლება გამოიყოს სხვადასხვა კოგნიტური სტრუქტურა და პროცესი: (Lakoff/ლაკოფი, 1987)

1. ფრეიმები და სცენარები;
2. პროპოზიციული მოდელები;
3. კატეგორიზაციის მოდელები;
4. მენტალური სივრცის ცნება;
5. მენტალური ლექსიკონი.

მენტალური სივრცის თეორია წარმოადგენს კოგნიტური ლინგვისტიკის განვითარების ახალ ეტაპს, რომლის ღირებულებასაც განსაზღვრავს შემდეგი დებულებები:
 ადამიანის ინტელექტის მეშვეობით სტრუქტურირდება განსხვავებული, მაგრამ ერთმანეთთან დაკავშირებული ელემენტებისა და როლების მიმართება;
 მენტალურ სივრცეს ზოგჯერ ცვლის არსებული სამყარო და სიტუაცია, რადგანაც „კონკრეტული ტექსტიდან აღებული სიტუაცია გამოხატავს ჰიპოთეტური სიტუაციების ადამიანურ აღქმას, ადამიანის უნარს, შექმნას სამყაროს მოდელი (Fauconnier/ფოკონიერი, 1998)

მენტალური სივრცე ხასიათდება შემდეგი თვისებებით:

1. იგი მოიცავს მენტალური რეპრეზენტაციის სხვადასხვა ტიპს;
2. იგი სტრუქტურირდება კოგნიტური მოდელების მეშვეობით;
3. მთლიანდება კონცეპტუალური ინტეგრაციის - კონცეპტუალურ შერწყმის მეშვეობით (Брунер/ბრუნერი, 1977)

მენტალური რესურსის ძირითად ერთეულად მიჩნეულია კონცეპტი, რომელიც წარმოადგენს მეხსიერების, მენტალური ლექსიკონის, კონცეპტუალური სისტემისა და აზროვნების შემადგენელ ერთეულს. მას ახასიათებს დამოუკიდებელი არსებობის უნარი და სიცხადე (Devitt/დევიტი, 1990)

ადამიანის შემეცნების პროცესი წარმოადგენს ობიექტის შესახებ ცოდნის ჩამოყალიბების პროცესს. ეს ინფორმაცია ეხება სამყაროში არსებული ობიექტების მდგომარეობას, სწორედ ეს არის ის, რაც განისაზღვრება „მნიშვნელობად“ ან „კონცეპტად“.

(Демьянков/დემიანკოვი, 2001)

ჩვენ ვსაუბრობთ კონცეპტებზე მაშინ, როცა საჭიროა აზროვნების პროცესის ერთეულების დახასიათება. შესაბამისად, შემეცნების სტრუქტურის პროცესს, რომლის შედეგადაც წარმოიქმნება ცნებები ეწოდება კონცეპტუალიზაცია. კონცეპტუალური პროცესის მიზანი არის ადამიანური გამოცდილების მინიმალური ერთეულების გამოყოფა.

ცნებები ერთიანდება კონცეპტუალურ სისტემაში (სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სამყაროს კონცეპტუალურ ხატში, სამყაროს მოდელში), რადგანაც საერთო ცოდნა არ არის ამორფული, იგი ჩამოყალიბებულია კონცეპტუალურ სისტემაში.

(Langacker/ლანგაკერი, 1967)

კონცეპტუალური სისტემა აღწერა პავილენისმა თავის ნაშრომში, სადაც კონცეპტუალური სისტემა განხილულია ცოდნისა და აზრის სისტემად, რომელიც გამოხატავს ადამიანის შემეცნებით გამოცდილებას (Павиленис/პავილენისი, 1983).

ამასთან, სამყაროს შესახებ ახალი ინფორმაციის ათვისება ხდება ინვიდის მიერ იმაზე დაყრდნობით, რაც მას გააჩნია. სწორედ ამ გზით ჩამოყალიბებული სისტემა წარმოადგენს კონცეპტუალურ სისტემას, რომელიც გარკვეულ წარმოდგენას უქმნის ადამიანს სამყაროს შესახებ.

კოგნიტური ლინგვისტიკა იკვლევს სამყაროს ხატსა და ენას შორის არსებულ მიმართებას, შეისწავლის ენის მეშვეობით შინაარსის ფიქსაციის ხერხებს, სხვა სიტყვებით, შეისწავლის სამყაროს ენისმიერ ხატს, რომელიც იგება კონცეპტუალური სამყაროს ხატზე დაყრდნობით. „სამყაროს ხატი, როგორც ობიექტური რეალობის სუბიექტური გამოსახულება, აისახება ნიშანთა ფორმაში. (Holmes/ჰოლმსი, 1967)

კატეგორიისა და კატეგორიზაციის ცნება ძირითადია ადამიანის მოღვაწეობაში. იგი კოგნიტური მიდგომის ერთ-ერთი ძირითადი გასაღებია. ობიექტებისა და მოვლენების კლასიფიცირება - მათი განაწილება სხვადასხვა კლასის, ასპექტის, ხარისხის და კატეგორიის მიხედვით - მოწმობს იმას, რომ სამყაროს აღქმის პროცესში ადამიანი აყალიბებს დასკვნებს ობიექტთა მსგავსება/განსხვავებულობის თაობაზე. კატეგორიზაცია წარმოადგენს სამყაროს მოწესრიგების, მოვლენებისა და ობიექტების სისტემატიზაციის ძირითად საშუალებას. კონცეპტუალიზაციის პროცესისგან განსხვავებით, კატეგორიზაციის პროცესი მიმართულია გასხვავებული ერთეულების გაერთიანებისაკენ უფრო დიდ ჯგუფში. (Kearney/კერნი, 1975)

ამდენად, კატეგორიზაცია ადამიანის შემეცნებითი მოღვაწეობის ერთ-ერთი ძირითადი დესკრიპტორია, რომელიც დაკავშირებულია არა მხოლოდ კოგნიტურ შესაძლებლობებსა და სისტემებთან, არამედ აზროვნების პროცესში განხორციელებულ ისეთ ქმედებებთან, როგორცაა: შედარება, გაიგივება და მსგავსების დადგენა. (Allan/ალანი, 1986).

თუ კატეგორიზაციის პროცესს ჩავთვლით ადამიანის შემეცნებითი საქმიანობის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს სახეობად, მაშინ ლინგვისტურ კვლევათა ვექტორებად უნდა განვიხილოთ:

1. ამა თუ იმ მოვლენის სისტემაში ფუნქციონირების სპეციფიკის ანალიზი;
2. სისტემაში მოვლენათა შორის არსებულ მიმართებათა ტიპების განხილვა;
3. მოვლენათა მსგავსება/განსხვავებულობის იდენტიფიცირების მექანიზმთა განსაზღვრა. (ჯაკენდოფი, 1990)

ენა წარმოადგენს საყაროს კონცეპტუალიზაციისა და კატეგორიზაციის ერთ-ერთ მთავარ ინსტრუმენტს. ენა უზრუნველყოფს ყველა კონცეპტებთან ხელმისაწვდომობას, მიუხედავად იმისა, თუ რა ფორმით ხდება მათი ჩამოყალიბება, ამასთანავე თავად ენა

რჩება ადამიანის აღქმა/აზროვნებაში კონცეპტების ჩამოყალიბების ერთ-ერთ საშუალებად. (Jackendoff/ჯაკენდოფი, 1992)

კლასებისა და კატეგორიების ფორმირების საფუძველს კონცეპტები წარმოადგენს. მათი მეშვეობით დაკვირვებისა და აზროვნების შედეგად მიღებული მრავალფეროვნება ერთ კონკრეტულ ჩარჩოში ექცევა, შემდეგ კი ხდება მათი განაწილება კონკრეტულ კლასებსა და კატეგორიებში, საბოლოოდ კი ეს იძლევა სხვადასხვა საგნების

სხვაობა/მრავალფეროვნების ერთი კონკრეტული კატეგორიის ელემენტამდე დაყვანის შესაძლებლობას. (Dunn,Cahill, Dukes&Ginsberg/დანი,ჟაილი,დიუკსი&გინსბერგი, 1986).

თანამედროვე ლინგვისტიკის ერთ-ერთ მახასიათებელს წარმოადგენს ენის თაობაზე არსებულ თვალსაზრისთა მრავალფეროვნება. ამ მრავალფეროვნებიდან ჩვენი კვლევისათვის რელევანტური აღმოჩნდა ისეთი მარკერები, როგორცაა:

ანთროპოცენტრიზმი, ექსპანსიონიზმი და ფუნქციონალიზმი. (Gaines/გაინესი1997)

ექსპანსიონიზმი დაკავშირებულია ლინგვისტიკის საზღვრების გაფართოების ტენდენციასთან, რაც გულისხმობს ობიექტის კვლევის ახალ მიდგომათა ძიებას.

ლინგვისტიკაში ექსპანსიონიზმის ფუნქციონირების შედეგს წარმოადგენს ისეთ მიმართულებათა ჩამოყალიბება, როგორცაა: ფსიქოლინგვისტიკა, სოციოლინგვისტიკა, ფსიქოსემანტიკა, კომპიუტერული ლინგვისტიკა და ა.შ.

(Lakoff&Johnson/ლაკოფი&ჯონსონი 1980)

ექსპანსიონიზმი მჭიდრო კავშირშია ანთროპოცენტრიზმთან, ფუნქციონალიზმსა და ექსპლანატორულობასთან, რაც გულისხმობს ენობრივი ფენომენის განსაზღვრებისაკენ სწრაფვას (Tomasello&Call/ტომასელო&ქოლი, 1997)

ანთროპოცენტრიზმის, როგორც კვლევის პრინციპის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ენობრივი ფენომენი შეისწავლება ადამიანური ფაქტორის გათვალისწინებით.

ანთროპოცენტრიზმი აყენებს ადამიანს მეცნიერული კვლევის ყველა თეორიული წინამძღვრის სათავეში. ანთროპოლოგიური პრინციპი განიხილება, როგორც

მეთოდოლოგიური საფუძველი, რომელსაც ეყრდნობა ენის ახალი საერთო თეორია:

„დღეს მეცნიერება ენის შესახებ საკმოდ რთულია დასახასიათებლად. ეს არის შემეცნების სხვადასხვა სფეროთა კონგლომერატი ანალიზის საკუთარი ობიექტებით (კუბრიაკოვა, 1995)

ანთროპოცენტრიზმი მკვლევარს უსახავს ახალ ამოცანებს, მოითხოვს აღწერის ახალ მეთოდებსა და ახლებურ მიდგომებს კატეგორიზაციისადმი

(Lehrer&Kittay/ლერერი&კიტა, 1992)

რაც შეეხება ფუნქციონალიზმს, მისი ერთ-ერთი ფუძემდებელი იაკობსონი მას შემდეგნაირად განმარტავს: ენის სტრუქტურული თვისებები აიხსნება იმ ფუნქციათა ფონზე, რომლებიც იკვეთება პროცესში (იაკობსონი, 1995). ენობრივი მოვლენებისადმი ფუნქციონალური მიდგომის თანახმად, ყურადღება ექცევა ობიექტის ფუნქციების შესწავლას, სათავეში ექცევა ენის დანიშნულების საკითხი. ენა არის ინსტრუმენტი, იარაღი, ინტენციათა რეალიზაციის საშუალება სინამდვილის შეცნობის სფეროსა და ინტერაქციაში (კუბრიაკოვა, 1995)

ლინგვისტური ანთროპოცენტრიზმის ფუძემდებლური თეზისი შემდეგნაირად ჟღერს: სამყარო არის ფაქტების და არა ნივთების ერთობლიობა, კვლევვა კი ცენტრირებულია ენის მატარებელზე. ეს კი ნიშნავს, რომ თანამედროვე ლინგვისტიკა ცდილობს, გადალახოს საკუთარი საზღვრები - გასცდეს საკუთარ თავს. ანთროპოცენტრიზმი არის რეაქცია იმაზე, რაც სტრუქტურალიზმმა ვერ მოასწრო. სწორედ ანთროპოცენტრიზმს გამოჰყავს ადამიანი წინა პლანზე. ენობრივ მოვლენათა ადამიანური პრიზმით ხედვა წარმოადგენს თანამედროვე ლინგვისტიკის უმნიშვნელოვანეს მარკერად.

1.4. ახალი პარადიგმა - კვლევის ახალი ვექტორი

ენაში აისახება ადამიანის შემეცნებითი (სოციალური და ინდივიდუალური) მოღვაწეობის მთელი მრავალფეროვნება. მრავალფეროვნება გულისხმობს სამყაროში არსებულ ფენომენტთა და პირობათა სხვადასხვაგვარობას. ადამიანის შემეცნებითი მოღვაწეობა კი ასოცირდება ადამიანის უნართან, შეარჩიოს ფენომენტთა და პირობათა მრავალფეროვნებიდან დროისა და ადგილის თვალსაზრისით რელევანტური ერთეული. სწორედ აღნიშნული უნარი ვლინდება ენაში. (დემიანკოვა, 1992)

შერჩევის პროცესი გულისხმობს კლასებისა და კატეგორიების ფორმირებას, კლასებისა და კატეგორიების ფორმირების საფუძველს კი წარმოადგენს კონცეპტები. სწორედ მათი მეშვეობით დაკვირვებისა და აზროვნების შედეგად ექცევა მიღებული მრავალფეროვნება ერთ კონკრეტულ ჩარჩოში; შემდგომ კი ხდება ერთეულთა გადანაწილება კონრეტულ კლასებსა და კატეგორიებში. სწორედ აღნიშნული პროცესი იძლევა ერთმანეთისაგან განსხვავებულ საგანთა ერთი კონკრეტული კატეგორიის ელემენტად განხილვის შესაძლებლობას. (Weisgerber/ვაისგერბერი, 1959)

ენა არის საყაროს კონცეპტუალიზაციის და კატეგორიზაციის არსებობის აღქმის ერთერთი მთავარი ინსტრუმენტი. ენა უზრუნველყოფს ყველა კონცეპტებთან

ხელმისაწვდომობას, მიუხედავად იმისა თუ რა ფორმით ხდება მათი ჩამოყალიბება, ამასთანავე თავად (ენა) რჩება ერთ-ერთ შესაძლებლობად, რომ ჩამოვაცალიბოთ კონცეპტები ადამიანის აღქმაში/აზროვნებაში. (Bloomfield/ბლუმფილდი, 1939)

კონცეპტუალური სისტემის შექმნის მექანიზმი და ენის როლი კონცეპტუალური სისტემის ფუნქციონირების პროცესში ასოცირდება იმ ანალიზთან, რომელიც წარმოადგენს სამყაროს ენისმიერი ხატის ლოგიკურ-ფილოსოფიური პოზიციიდან კვლევას. აღნიშნული პოზიციის კონტექსტში კონცეპტუალური სისტემა განიხილება ვერსიების, ცოდნისა და ინფორმაციის სისტემას, რომელიც ღია და დინამიურია. (Castaneda/კასტანედა, 1989)

კონცეპტუალური სისტემა ასახავს ენის მატარებლის შემეცნებით გამოცდილებას, როგორც ენობრივს, ისე ენობრივამდელ ეტაპზე. ჯერ კიდევ ენობრივამდელ ეტაპზე ადამიანი ეცნობა სამყაროს, შეიმეცნებს მას:

1. ადამიანი ფლობს გარკვეულ ინფორმაციას სამყაროს შესახებ;
2. ადამიანი ანსხვავებს და აიგივებს ობიექტებს.

სამყაროს შესახებ ნებისმიერი ახალი ინფორმაციის გათავისება ყოველი ინდივიდის მიერ ხდება იმ ინფორმაციის ბაზაზე, რომელიც მას უკვე გააჩნია. ამგვარად წარმოქმნილი ინფორმაციის სისტემა წარმოადგენს სწორედ კონცეპტუალურ სისტემას.

კონცეპტუალური სისტემის ძირითადი თავისებურება მისი კონტინუალობა და თანამიმდევრულობაა. (Huttar/ჰუტარი 1977)

კონცეპტუალური სისტემის არსის კვლევა შეუძლებელია ენობრივი მოღვაწეობის არსის ანალიზის გარეშე, ვინაიდან სწორედ ენის მეშვეობით არის შესაძლებელი კონცეპტუალური სისტემის შინაარსის რეპრეზენტაცია. აქედან გამომდინარე, ენობრივი მოღვაწეობა უნდა განვიხილოთ აზრს, ენასა და სამყაროს შორის არსებულ მიმართებათა კონტექსტში. გაგების პროცესი, წარმოადგენს მნიშვნელობების ან კონცეპტების წარმოქმნის პროცესს, ამასთან, ენის გაგების პრობლემას არ აქვს აზრი სამყაროს გაგების პრობლემის გარეშე. გაგების პრობლემა ასოცირდება აღქმის პრობლემასთან - აღქმა ეფუძნება ობიექტის, პერცეპტიულ და კონცეპტუალურ გამოყოფას სხვა ობიექტებისაგან ამ ობიექტისთვის განსაზღვრული მარკერების მინიჭების გზით. (Osika/ოსიკა, 1995)

კონცეპტუალიზაცია და კატეგორიზაცია ადამიანის აზროვნების, სამყაროს აღქმის, საფუძველს წარმოადგენს. ადამიანის არსებობა გულისხმობს არსებული რეალობის კანონზომიერებების აქტიურ კვლევას. სამყაროს შეცნობა, სამყაროს მოდელის კონსტრუირება სამყაროში ადეკვატური ორიენტაციის აუცილებელი პირობაა.

შემეცნება ფილოსოფიური პრობლემაა. იგი სამყაროს წვდომის პროცესია, რომელიც, თავის მხრივ, გულისხმობს: (Arbib/ არბიბი, 1985)

1. ადამიანის მიერ სამყაროს შესახებ არსებული ინფორმაციის დამუშავებას;
2. სხვადასხვაგვარი სიგნალების დიფერენცირებას კოგნიტური კატეგორიების მიხედვით.

ბუნებრივია, ჩნდება კითხვა: რას ეყრდნობა ადამიანი აღნიშნულ პროცესებში? - ადამიანი ეყრდნობა მოცემულ ლინგვოკულტურაში მიღებულ (ჩამოყალიბებულ) ნიშნებს - სიგნიფიკატებს. სიგნიფიკატი წარმოადგენს ნიშნის კონცეპტუალურ შინაარსს.

სიგნიფიკატი შეიცავს ინფორმაციას აღნიშნული საგნის შესახებ. მაშ ასე, სამყაროს შემეცნების პროცესში ადამიანი ხელმძღვანელობს საკუთარ კულტურასა და ენაში მიღებული ნიშნებით -სიგნიფიკატებით.

თანამედროვე ლინგვისტიკა მნიშვნელოვან ცვლილებებს განიცდის: ენის სისტემის სხვადასხვა პერსპექტივიდან კვლევამ ლინგვისტიკა მიმართა ადამიანისაკენ, როგორც შემოქმედებითი სუბიექტისაკენ. ეს კი ნიშნავს, რომ ლინგვისტური კვლევა გულისხმობს ანთროპოცენტრისტულ კვლევას. (Anderson/ანდერსონი, 1996)

დღეს ენის ანთროპოცენტრისტული კვლევა ვრცელდება ენის ყველა სფეროზე:

გრამატიკაზე, ლექსიკოლოგიასა და ლექსიკოგრაფიაზე, ფონეტიკასა და სემანტიკაზე. ენობრივ მოვლენათა ჩართულია სხვადასხვა სააზროვნო სივრცეთა მონაცემები. შედეგად კი, ჩნდება ისეთი მომიჯნავე სააზროვნო სივრცეები, როგორიცაა: ფსიქოლინგვისტიკა, კოგნიტური ლინგვისტიკა, ლინგვოკულტუროლოგია, სოციოლინგვისტიკა, ეკოლინგვისტიკა. (გრედი/ოუკლი/ქოლსონი, 1999)

როგორ იქცა ანთროპოცენტრიზმი თანამედროვე ლინგვისტიკის დომინანტურ ვექტორად? - სისტემურ-სტრუქტურული პარადიგმამ დაკარგა თავისი დომინანტური სტატუსი და ლინგვისტური კვლევის ვექტორი გადაიხარა ანთროპოცენტრიზმისაკენ. ლინგვისტთა ყურადღების ცენტრში მოექცა ადამიანი, როგორც კონკრეტული ენისა და კულტურის მატარებელი. ანთროპოცენტრისტული პერსპექტივის წიაღში წარმოიქმნა ორი მიმართულება:

1. ლინგვაკულტუროლოგია, რომელიც შეისწავლის ენას კონრეტული ნაციონალურ-კულტურული მარკერით დეტერმინირებული მენტალობის ჭრილში; (Duranti/დურანტი, 2013)
2. კოგნიტური ლინგვისტიკა, რომელიც იკვლევს ენისა და ცნობიერების ურთიერთკავშირს, ასევე ენის როლს სამყაროს კონცეპტუალიზაციაში.

რამდენადაც, ენა არსებობს მხოლოდ ინდივიდის ტვინში, სულში, ფსიქიკასა და მოცემული ენის საზოგადოებაში, ანთროპოცენტრისტული პერსპექტივა გულისხმობს ენის კვლევას ადამიანში და ადამიანის კვლევას ენაში. ანთროპოცენტრისტულმა პერსპექტივამ ცხადყო კვლევის ახალი მეთოდებისა და კატეგორიების ანალიზის ახალ მიდგომათა შემუშავების აუცილებლობა. (დემიანკოვი, 1989)

დღეს უკვე თამამად შეიძლება, ითქვას, რომ ლინგვისტური კვლევის ანთროპოცენტრული ბუნების მანიფესტირება წარმოადგენს მეცნიერთა თვითიდენტიფიკაციის საშუალებასა და კვლევის სამეცნიერო კონტექსტის მონიშვნის ეფექტურ წესს. (დემიანკოვი, 1994)

რას გულისხმობს ლექსიკური დონის ერთეულების ანთროპოცენტრიული ინტერპრეტაცია? - აქ ინტერპრეტაცია გულისხმობს როგორც ლექსიკური დონის ობიექტების, ისე მთლიანი ლექსიკური სისტემის მოდელირებას. მოდელის აგების პროცესი გულისხმობს ობიექტების ხარისხობრივი გარდაქმნის პროცესს, რომელიც ეფუძნება ენობრივი და მეტაენობრივი ობიექტების ველში ინტეგრირებულობის იდეას. ანთროპოცენტრისტულ პარადიგმაში ადამიანი და ენა ერთ განუყოფელ ნაწილად გვევლინება, სადაც ენის მთავარ ფუნქციას წარმოადგენს სამყაროს შესახებ ცოდნის თავმოყრა ლექსიკურ-სემანტიკური ერთეულების გამოყენებით.

(Erickson&Murphy/ერიქსონი&მერფი 2003)

ენა ნააზრევს გადაცემის საშუალებაა. ენა „ფუთავს“ ნააზრევს ენობრივ სტრუქტურაში. ცოდნა, რომელიც ამ დროს გამოიყენება, არ წარმოადგენს ცოდნას მხოლოდ ენის შესახებ. ეს ასევე გახლავთ ცოდნა სამყაროს, სოციალური კონტექსტის, მეტყველების პრინციპებისა და ადრესატის შესახებ.

განსხვავებით სისტემურ-სტრუქტურული პარადიგმისაგან, რომელიც კონცეპტირებულია სისტემების არსისა და სისტემის ორგანიზირების პრობლემაზე, ანთროპოცენტრისტული პარადიგმის ფარგლებში კვლევის ვექტორი მიმართულია იმ მთლიანობაზე, რომელიც წარმოდგენილია ენისა და მისი მატარებლის ინტეგრალურობით.

აღნიშნული მიდგომა ცხადყოფს, რომ სულ უფრო ფართოვდება ლინგვისტური კვლევის არეალი. ლინგვისტთა ინტერესი მიმართულია ენის, კულტურისა და ცნობიერების კვლევაზე, ასევე სამყაროს ახალი კოგნიტური მოდელების შესწავლაზე.

რადგანაც ენა არის კოგნიტური სისტემის ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილი, მისი ადეკვატური აღწერისთვის აუცილებელი აღმოჩნდა ინფორმაციის სხვა სფეროებიდან მოპოვება, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, აუცილებელი აღმოჩნდა ენობრივი განზოგადება. სწორედ ენობრივი განზოგადების მეშვეობით გაფართოვდა ლინგვისტიკის საზღვრები,

უფრო ზუსტად კი, ლინგვისტიკა დაუკავშირდა ფილოსოფიას, ანთროპოლოგიას, ფსიქოლოგიას, სოციოლოგიას, ხელოვნურ ინტელექტს, კიბერნეტიკას და ა.შ. მოკლედ სწორედ ასე შეიძლება ჩამოვაყალიბოთ ლინგვისტიკაში ახალ შესაძლებლობათა გაჩენის ისტორია.

ენისადმი კოგნიტური მიდგომის ინტერდისციპლინარული ხასიათი იძლევა ლინგვისტურ პრობლემათა ფართო სპექტრში ხედვის საშუალებას. ენობრივი მასალის კვლევის ინტერდისციპლინარულმა საფუძვლებმა შეცვალა მეცნიერება ენის შესახებ.

თავი II. „სამყაროს ხატის“ მოდელირების, კოგნიციისა და კოგნიტური ლინგვისტიკის პრობლემატიკა

2.1. „სამყაროს ხატის“ არსი

ტერმინი „სამყაროს ხატი“ გამოიყენება ფილოსოფიაში, ენათმეცნიერებაში, ფიზიკასა და სხვა მეცნიერებებში, თუმცა თითოეულში იგი თავისებურადაა ინტერპრეტირებული. პირველად, XX საუკუნის დასაწყისში ეს ტერმინი ფიზიკაში გამოიყენეს. ერთ-ერთი პირველი მკვლევართაგანი, რომელმაც დაიწყო აღნიშნული ტერმინის გამოყენება სამყაროს ფიზიკურ ხატთან მიმართებაში, იყო გ. ჰერცი (1918). მისი ინტერპრეტაციით, სამყაროს ფიზიკური ხატი წარმოადგენს გარე სამყაროში არსებულ საგანთა შინაგანი მახასიათებელთა ჯამს - „სურათს“. სწორედ აღნიშნულ მახასიათებელთა გათვალისწინებითა და ლოგიკური გზითაა შესაძლებელი მონაცემთა მოპოვება საგანთა ქცევის შესახებ.

ლინგვისტიკაში სამყაროს ენობრივი ხატის ცნების გაჩენა წარმოადგენს გნოსეოლინგვისტიკის, როგორც ლინგვისტიკის ნაწილის წარმოშობის სიმპტომს, რომელიც ვითარდება ანტროპოცენტრულ საწყისებზე. (Fedoseyev/ფედოსიევი, 1978) ენისმიერი სამყაროს ხატის თავისებურებებს მიეკუთვნება ასევე აზრის რეპრეზენტაცია სინტაქსურ კონსტრუქციებში, რომლებიც დამახასიათებელია მოცემული ენისათვის. სამყაროს ენისმიერი ხატის ცნების არსის თაობაზე არსებულ ვერსიათა სიმრავლეში უდაო რჩება შემდეგი:

1. მსოფლიოს ენობრივი დანაწევრება განსხვავდება სხვადასხვა ხალხებში;
 2. საქმიანობის პროცესში ადამიანის ცნობიერებაში წარმოიქმნება არსებული სამყაროს სუბიექტური გამოსახულება;
 3. ადამიანი ითვისებს ენას ისევე, როგორც გარემომცველ სამყაროს;
 4. სამყაროს ლოგიკური სურათის გვერდით წარმოიქმნება ენობრივიც, რომელიც არ ეწინააღმდეგება ლოგიკურს, მაგრამ არც იდენტურია მისი. (ჰუმბოლტი, 1988)
- ზემოხსენებულის საფუძველზე სამყაროს ენისმიერი ხატი განისაზღვრება, როგორც „რეალური საგნებისა და ურთიერთობების ენობრივი სახეები, ვერბალური წარმოდგენების პერიფერიული უბნები, რომლებიც ხდება დამატებითი მონაცემების წყარო ჩვენი გარემომცველი სინამდვილისა.

ტერმინს „სამყაროს სურათი“ იყენებდა მ. პლანკიც. სამყაროს ფიზიკურ ხატში იგი გულისხმობდა „სამყაროს სახეს“, რომელიც ასახავს ბუნების რეალურ კანონზომიერებებს. მ. პლანკი განასხვავებდა სამყაროს პრაქტიკულ და მეცნიერულ სურათებს. სამყაროს პრაქტიკულ სურათს იგი უკავშირებდა ადამიანის მთლიანურ წარმოდგენას სამყაროზე, რომელიც უყალიბდება ადამიანს თანდათანობით, საკუთარ განცდათა საფუძველზე. სამყაროს მეცნიერულ სურათს კი მ. პლანკი განიხილავდა როგორც რეალური სამყაროს

მოდელს წმინდა სახით - ინდივიდუალური და ზოგადკაცობრიული აზროვნებისაგან დამოუკიდებლად.

XX საუკუნის 60-იანი წლებიდან სამყაროს ხატის პრობლემა განიხილება სემიოტიკის ფარგლებშიც. აღნიშნული მიდგომის ფარგლებში სამყაროს სურათი განიხილება როგორც რეალური სამყაროს ხატთა მთლიანობა, რომელიც არსებობს კოლექტიურ ცნობიერებაში - შემადგენელ ნაწილებს წარმოადგენს სახეები (ხატები) და ცნებები. სახე (ხატი) არის ცნობიერებაში ჩამოყალიბებული ნებისმიერი პერცეფციული, ობიექტურად არსებული ან მოგონილი ფსიქიკური წარმონაქმნი, ხოლო ცნება კი - საგანთა კლასისა თუ მოვლენების შესახებ არსებული, ლოგიკურად გაფორმებული ზოგადი აზრი. (Molcar/მოლკარი, 1986) „სამყაროს ხატის“ ტერმინის განსაზღვრება განპირობებულია ენის მეშვეობით ყოფიერების ასახვის პრობლემის გადაჭრის თავისებურებით. გამოიყოფა ორი მიდგომა: პირველი მიდგომის წარმომადგენლები მიიჩნევენ, რომ სხვადასხვა ენათა სემანტიკურ სისტემებს შორის არ არსებობს სხვაობა, რამდენადაც სინამდვილის ასახვა ეყრდნობა უნივერსალურ ლოგიკურ პრინციპებსა და კატეგორიებს. (Kiernan/კიერნანი, 1981).

აქედან გამომდინარე, შესაძლოა, გამოიყოს შემდეგი დებულებები:

1. ენა ობიექტურად ასახავს სამყაროს;
2. ყველა ერი არსებობს ყოფიერების ერთიან სივრცეში და ქმნის ერთიან კაცობრიობას;
3. სხვადასხვა ერის კულტურათა და ენათა შორის არსებული სხვაობა შემთხვევით ხასიათს ატარებს;
4. მიუხედავად ენათა და კულტურათა შორის არსებული სხვაობისა, ინფორმაციის ადეკვატური გადმოცემა მაინც შესაძლებელია;
5. სამყაროს ენისმიერი გამოხატვის ბირთვს ლოგიკური კატეგორიები წარმოადგენს;

მეორე მიდგომა კონცენტრირებულია სეპირ-უორფის ლინგვისტური ფარდობითობის ჰიპოთეზასა და ლ. ვაისგერბერის მოსაზრებებზე:

1. ენა სუბიექტურად ასახავს სამყაროს;
2. ერები არსებობენ ყოფიერების სხვადასხვა სივრცეში და არ ქმნიან ერთიან კაცობრიობას;
3. სხვადასხვა ერის კულტურათა და ენათა შორის არსებული სხვაობა არაშემთხვევით ხასიათს ატარებს;
4. ენათა და კულტურათა შორის არსებული სხვაობის გამო, ინფორმაციის ადეკვატური გადმოცემა შეუძლებელია.

სამყაროს სურათის ფიზიკური, ფილოსოფიური და ლინგვისტური ინტერპრეტაცია ქმნის სამყაროს ენისმიერი ხატის ანალიზის საფუძველს. ენა უშუალოდ მონაწილეობს სამყაროს ხატთან დაკავშირებულ ორ პროცესში:

1. პირველი - ენის წიაღში ფორმირდება სამყაროს ენისმიერი ხატი;
2. მეორე - თავად ენა გამოხატავს ადამიანის სამყაროს სხვა სურათებს. აღნიშნული სურათები შემოდის ენაში სპეციალური ლექსიკით. მათ შემოაქვთ ენაში ადამიანისა და მისი კულტურის მახასიათებლები. ენის მეშვეობით, ინდივიდების გამოცდილებაზე დაფუძნებული ცოდნა გარდაიქმნება ენობრივი კოლექტივის მონაპოვრად, კოლექტიურ გამოცდილებად. (Jones/ჯონსი, 1972)

ადამიანთა მიერ დაგროვილი გამოცდილება და ცოდნა ფიქსირდება ენობრივ მნიშვნელობათა სისტემაში. აღნიშნული სისტემის ათვისების პროცესში, ადამიანი ითვისებს ენაში განზოგადებულ ადამიანურ გამოცდილებას. იგი არ იგონებს სიტყვათა მნიშვნელობას - იგი ითვისებს უკვე მზა, დროსა და სივრცეში დადგენილ მნიშვნელობათა სისტემას, მშობლიურ ენაში მოცემულ საკლასიფიკაციო სისტემას. სწორედ აღნიშნული ფაქტის გამო ძალუმს ენას ადამიანის შემეცნებისა და მოღვაწეობის პროცესზე მნიშვნელოვანი ზემოქმედების მოხდენა. (Kearney/კერნი, 1975)

ჰუმბოლდტი განიხილავდა ენას როგორც სამყაროს ხედვისა და გაცნობიერების საშუალებას. მისი თვალსაზრისით, კონკრეტული ენა, რომელსაც შობს ადამიანის სულიერი ენერგია, ქმნის სინამდვილის განსაკუთრებულ - მთლიანობრივ და ინდივიდუალურ მოდელს. ჰუმბოლდტის მიხედვით, ყოველ ენას აქვს თავისი შიდა ფორმა, თავისებური სტრუქტურა, რომელიც განპირობებულია „ხალხის სულის თვითმყოფადობით“.

ჰუმბოლდტი აღნიშნავს ენის მიმართებას აზროვნებასთან და აზროვნების განპირობებულობას კონკრეტული ენით. ყოველი ენა წარმოადგენს კლასიფიკაციის თვითმყოფად, ეროვნულ სისტემას, რომელიც განსაზღვრავს კონკრეტული ენის მატარებელთა მსფოლხედვას და ქმნის მათ სამყაროს ხატს. ჰუმბოლდტის ნააზრევი ისტორიულად წინ უსწრებდა სეპირ-უორფის ჰიპოთეზას ლინგვისტური ფარდობითობის შესახებ, თუმცა აღნიშნულმა ჰიპოთეზამ განვითარების გაზა დამოუკიდებლად განვლო. მიიჩნევდა რა, რომ ერის დამოკიდებულება სამყაროსადმი მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია ენობრივ ფორმებზე, სეპირი ცდილობდა, დაემტკიცებინა ერის კულტურის თავისებურების განპირობებულობა ენის თავისებურებით. იგი წერდა: „ჩვეულებრივ, ენის უპირველეს ფუნქციად ურთიერთობის ფუნქციას მიიჩნევენ... მაგრამ

ენა, უპირველესად, წარმოადგენს ობიექტური სინამდვილის სიმბოლური ხედვის ტენდენციის რეალიზაციას. სწორედ ამის გამო გახდა ენა ურთიერთობისათვის გამოსადეგი“ (Keesing/კისინგი, 1976)

რაც შეეხება სამყაროს ენისმიერი ხატის ლექსიკურ ასპექტს, განიხილავს რა „ენის შინაარსობრივ ელემენტებს“, სეპირის აზრით, ლექსიკა ერის კულტურის მეტად მგრძნობიარე მაჩვენებელი, ხოლო მნიშვნელობათა ცვლილება, ძველ სიტყვათა დაკარგვა, ახალთა შექმნა ან სესხება დამოკიდებულია თავად კულტურის ისტორიის თავისებურებაზე. ენები ძალიან განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან თავიანთი ლექსიკის თავისებურებით. სხვაობა, რომელიც, გვეჩვენება გარდაუვლად, შეიძლება, უგულვებელყოფილ იქნას იმ ენების მიერ, რომლებიც ასახავენ აბსოლუტურად სხვა ტიპის კულტურას. ამასთანავე, ამ უკანასკნელმა, თავის მხრივ, შესაძლოა, ყურადღება მიაქციოს იმ სხვაობას, რომელიც ჩვენთვის მთლიანობაში, სამყაროს სურათი მოიცავს ენის მეშვეობით ასახული ობიექტური რეალობის არა მხოლოდ კონცეპტუალურ (ლოგიკურ) ანაბეჭდს, არამედ ობიექტური რეალობის გრძნობით, ხატობრივ ანაბეჭდსაც, რომელიც გენერირებულია უშუალო შეგრძნებების, წარმოდგენებისა და განზოგადებული ანარეკლის (სქემების) მეშვეობით.

ენის სტრუქტურაში აისახება ურთიერთობები საგნებსა და მატერიალური სამყაროს მოვლენებს შორის, რომლებიც არსებობს ადამიანის ცნობიერებისაგან და მისი საზოგადოებრივი მოთხოვნილობებისაგან დამოუკიდებლად.

ერთ-ერთი პირველი ლინგვისტთაგანი, ვინც ყურადღება მიაქცია ენისა და აზროვნების ნაციონალურ შინაარსს, იყო ვ. ფონ ჰუმბოლდტი, რომელის თვალსაზრისითაც:

1. ენა და აზროვნება განუყოფელადაა დაკავშირებული ერთმანეთთან;
2. ენის გამოყენების პროცესი განპირობებულია მოთხოვნილებებით, რასაც აზროვნება უყენებს ენას;
3. ენის ბუნებაში არის ის საერთო, რაც აერთიანებს სხვადასხვა ენებს: ენას -ორგანოს, რომელიც წარმოქმნის აზრს, მას უკავია წამყვანი როლი პიროვნების ჩამოყალიბებაში, მასში ცნებათა სისტემის წარმოქმნაში, მისთვის დაგროვილი გამოცდილების მინიჭებაში; ყოველ ადამიანს აქვს სუბიექტური სახე ერთგვარი საგნისა, რომელიც სრულად არ ემთხვევა იგივე საგნის სახეს სხვა ადამიანში.

სამეცნიერო ტერმინოლოგიურ სისტემაში სამყაროს ენისმიერი ხატის ცნება დაამკვიდრა ვაისგერბერმა. მან გამოყო ენისმიერი სამყაროს ხატის შემდეგი მახასიათებლები:

1. ენისმიერი სამყაროს ხატი არის სულიერი და ენობრივი შინაარსის მქონე სისტემა;

2. სულიერი შინაარსები განსაზღვრავენ კულტურისა და მენტალიტეტის თავისებურებებს მოცემული ენობრივ ერთობაში;
3. სამყაროს ენისმიერი ხატი წარმოადგენს, ერთი მხრივ, ეთნოსისა და ისტორიული განვითარების შედეგს, მეორე მხრივ კი, მისი შემდგომი განვითარების გზის თავისებურების მიზეზს;
4. სამყაროს ენისმიერი ხატი დინამიურია - დროში ცვლადია.

სამყაროს ენისმიერი ხატი ეფუძვნება ხალხის სოციალურ და შრომით გამოცდილების განსაკუთრებულობას. საბოლოოდ ეს თავისებურებები ნახულობს გამოხატულობას მოვლენათა და პროცესების ლექსიკურ და გრამატიკულ ნომინაციათა განსხვავებაში, ამა თუ იმ მნიშვნელობათა შეხამებით, მათ ეტიმოლოგიაში და ა.შ. (Corson/კორსონი, 1995) ლინგვისტიკა კავშირს ამყარებს სამყაროს ხატთან და ენასთან, შეისწავლის ენის მეშვეობით შინაარსის ფიქსაციის ხერხებს, სხვა სიტყვებით სამყაროს ენისმიერ ხატს, რომელიც ფორმულირდება კონცეპტუალური სამყაროს ხატზე დაყრდნობით. „სამყაროს ხატი როგორც ობიექტური რეალობის სუბიექტური გამოსახულება გამოიხატება ნიშანთა ფორმაში.

კატეგორიისა და კატეგორიზაციის გაგება ერთ-ერთი ძირითადია ადამიანის მოღვაწეობაში და კოგნიტური მიდგომის ერთ-ერთი ძირითადი გასაღებია. ობიექტებისა და მოვლენების კლასიფიცირება, მათი განაწილება სხვადასხვა კლასის, ასპექტის, ხარისხის და კატეგორიის მიხედვით მოწმობს იმას, რომ სამყაროს გაგების პროცესში ადამიანი აკეთებს დასკვნებს ერთი ობიექტის მეორისთან იდენტურობას ან განსხვავებულობასთან დაკავშირებით. კატეგორიზაცია წარმოადგენს სამყაროს მოწესრიგების, მოვლენებისა და ობიექტების სისტემატიზაციის ძირითად საშუალებას. კონცეპტუალიზაციის პროცესისგან განსხვავებით, კატეგორიზაციის პროცესი მიმართულია გასხვავებული ერთეულების გაერთიანებისაკენ უფრო დიდ ჯგუფში (Coulson&Oakley/კოულსონი &ოკლი, 2000)

ფართო გაგებით, კატეგორიზაცია თვითონ კატეგორიების ფორმირების და გამოყოფის პროცესია, ადამიანის შიდა და გარე სამყაროს ჩართვა არსებითი მახასიათებლები მისი ფუნქციონირებისა და ყოფის ძირითადი მახასიათებლების შესაბამისად, სხვადასხვა მოვლენებზე ზუსტი წარმოდგენა და აგრეთვე კლასიფიკაციური მოღვაწეობის შედეგი. ამდენად, კატეგორიზაცია-ადამიანის შემეცნებითი მოქმედების აღწერის ერთ-ერთი ძირითადი ცნებაა, რომელიც დაკავშირებულია არამხოლოდ კოგნიტურ შესძლებლობებთან და სისტემებთან, ასევე აზროვნების პროცესში განხორციელებული

მოქმედებებთან როგორცაა შედარება, გაიგივება და მსგავსების დადგენა

(Caverni,Fabre&Gonzalez/კავერნი,ფაბრი&გონსალესი, 1978)

თუ კატეგორიზაციის პროცესს ჩავთვლით ადამიანის შემეცნებითი საქმიანობის ერთ-ერთ ძირითად პროცესად, ლინგვისტიკა ინტერესდება იმ საკითხით, თუ რაზე

დაყრდნობით მოჰყავს ადამიანს სისტემაში ესა თუ ის მოვლენა და როგორ აკავშირებს მისი გრძნობის მრავალფეროვნება, ფორმის მრავალფეროვნებას და ამ ფორმების

მოქმედებას განსაზღვრულ კონტექსტში (Diesendruck/დისენდრაკი, 2003)

ანუ რაზე დაყრდნობით გამოაქვს ადამიანს დასკვნები მსგავსებასა და განსხვავებაზე და როგორ ანაწილებს აღქმულს ჯგუფის მიხედვით. ბოლო ათი წლის განმავლობაში უამრავი პუბლიკაცია გამოქვეყნდა იმ პრობლემასთან დაკავშირებით, რომელიც ეძღვნება კატეგორიასა და კატეგორიზაციას. მაშინ როცა მუშავდება კავშირი სხვადასხვა

კატეგორიებს შორის კონკრეტულ ენაში, ასევე კატერების არსებობის მიზეზები ერთ ენაში, რომელიც მთავარ როლს თამაშობს სხვა ენაში, წინ წამოიწია დურსტ-ანდერსენის ჰიპოტეზა, რომლის მიხედვითაც „ყველა ენა არ არის გრამატიზირებული ერთ ფუძეზე“.

ხარისხის კატეგორია, რომელიც მოიცავს ადამიანის მოქმედების ყველა სფეროს:

შემოქმედებით, სულიერ, მენტალურ, პიროვნული ურთიერთობების სფეროებს, დიდ როლს თამაშობს ონტოლოგიური კატეგორიის ჩამოყალიბებაში. ის წარმოადგენს კატეგორიას, რომელიც შეადგენს „ობიექტისა და სამყაროს შემეცნების საწყის საფეხურს, ყოფიერების ობიექტების უშუალო დახასიათებას“, რომლის მიხედვითაც შესაძლებელია ინფორმაციის მოპოვება სამყაროს ხატის შესახებ, ღირებულ ორიენტაციასა და კომუნიკანტების შიდა სამყაროზე.

კოგნიტივიზმის თანახმად, ადამიანი უნდა შევისწავოთ როგორც ინფორმაციის გადამამუშავებელი, ხოლო მისი საქციელი უნდა აიხსნას მისი შინაგანი მდგომარეობით.

ეს მდგომარეობები ფიზიკურად გამოვლინებულია, დაკვირვებადია და

ინტერპრეტირებულია როგორც მიღება, გადამამუშავება, შენახვა, ხოლო შემდეგ

ინფორმაციის მობილიზაცია იმისათვის რომ რაციონალურად გადავჭრათ ამოცანა

(კოულსონი&ოკლი,2000)

გარდა ამისა, დღესდღეობით ტერმინ „კოგნიტივიზმს“ უწოდებენ:

1. კაცობრიობის „აზროვნების მექანიზმის“ კვლევას;
2. ინფორმაციის გადამამუშავების პროცესის შესწავლას, რომელიც ადამიანში სხვადასხვა გზებით შედის;
3. სამყაროს მენტალური მოდელების აგებას;

4. სისტემების მოწყობას, რომლებიც უზრუნველყოფენ სხვადასხვა ტიპის კოგნიტურ აქტებს;
5. აზროვნების გაგებას და ფორმირებას.

კოგნიტივიზმში მთავარი ყურადღება ენიჭება ადამიანის შემეცნებას, ამ დროს გამოიკვლევა, არა მხოლოდ ის ქმედებები, რომლებსაც ვაკვირდებით, არამედ მათი მენტალური რეპრეზენტაციები/გამოხატულებები (შინაგანი მოდელები) სიმბოლოები, ადამიანის სტრატეგიები, რომელიც ცოდნის საფუძველზე ბადებს ქმედებებს (Dirven&Frank/დირვენი, ფრანკი, 2003)

ამგვარად, კოგნიტივიზმის უმნიშვნელოვანეს პრინციპებს შორის არის უმთავრესი პრინციპი, რომ ადამიანი აღქმულია, როგორც მთავარმოქმედი, რომელიც აქტიურად იღებს და ამუშავებს ინფორმაციას, რომელიც გონებრივი მუშაობის კონრეტული სქემებით, პროგრამებით, გეგმებით და სტრატეგიებით ხორციელდება. ხოლო თავად კოგნიტური მეცნიერება განიხილება როგორც ზოგადი პრინციპების მეცნიერება, რომელიც მართავს მენტალურ პროცესებს ადამიანის გონებაში (De Mey/დი მეი, 1992) გარდა ამისა, თუკი განვიხილავთ სპეციალურ ლიტერატურას კოგნიტივიზმში მოიცავენ რამოდენიმე მეცნიერებას - კოგნიტური ფსიქოლოგია, კულტურული ანთროპოლოგია, ხელოვნური ინტელექტის მოდელირება, ფილოსოფია, ლინგვისტიკა და ა.შ. ამ კუთხით, აღსანიშნავია კოგნიტივიზმის ინტერდისციპლინარული ხასიათი (დირვენი&ტეილორი, 1988)

2.2. კოგნიციისა და კოგნიტური ლინგვისტიკის პრობლემატიკა

კოგნიტური ლინგვისტიკის ძირითად მიზანს წარმოადგენს ენობრივი ფორმის მის მენტალურ რეპრეზენტაციასთან დაკავშირება .

კოგნიტური ლინგვისტიკა ორიენტირებულია ადამიანის მენტალურ ქმედებათა ძირითადი მექანიზმების დემონსტრირებაზე .

რამდენადაც კოგნიციის მთავარ შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს ენა, კოგნიტური ლინგვისტიკის პრობლემატიკა შეიძლება, გავიაზროთ როგორც კოგნიციისა და ენის პრობლემათა თანაფარდობის ანალიზის სივრცე .

აღნიშნული ანალიზი გულისხმობს სამყაროს შეცნობისა და ადამიანის ყოველდღიურ გამოცდილებაზე დაფუძნებულ, მუდმივად მიმდინარე ბუნებრივი კოგნიციის დაპირისპირების კვლევას . (Dirven&Verspoor/დირვენი&ვერსპური,1998)

სინამდვილის კლასიფიკაციისა და კონცეპტუალიზაციის კვლევა, უპირველეს ყოვლისა, ეხება სწორედ ადამიანის ჩვეულ საქციელსა და აკუმულირებულ გამოცდილებას . ენა კი ასახავს კოგნიციის, როგორც პროცესის შედეგებს, რომელიც, თავის მხრივ, ორიენტირებულია ადამიანის გარემოსთან ადაპტაციასა და ადამიანის აღქმის მონაცემთა კლასიფიკაციაზე (ტომასელო, 1998)

ენაში ფიქსირებული ცოდნის სტრუქტურები წარმოადგენს ადამიანის გამოცდილების, სამყაროს შეცნობისა და შეფასების სტრუქტურებს, რომელსაც აღიარებს კონკრეტული ენობრივი საზოგადოების თითოეული წევრი .

კოგნიტური ლინგვისტიკის პრობლემატიკა შეიძლება, განისაზღვროს ისეთ საკითხთა ანალიზით, როგორცაა:

1. კოგნიციის არსი: კოგნიცია წარმოადგენს იმ ძალას, რომლის მეშვეობითაც ორგანიზდება აზრთა წარმოქმნის პროცესი. სწორედ კოგნიცია არეგულირებს მნიშვნელობათა გამოყენებას კონკრეტული კულტურის ფარგლებში .მნიშვნელობათა რეგულაციაში იგულისხმება მნიშვნელობისათვის ცნობადობის მინიჭება კონკრეტული კულტურის ყველა წარმომადგენლისათვის. მნიშვნელობის ცნობადობა დაკავშირებულია ადამიანის სოციალურ და კულტურულ გამოცდილებასთან (Evans&Green/ევანსი&გრინი, 2006)
2. ინფორმაციის გადამამუშავებელი სისტემის არსი: კოგნიტივიზმი განიხილავს ადამიანს როგორც ინფორმაციის გადამამუშავებელ სისტემას . აღნიშნული სისტემის ფუნქციონირება გულისხმობს ინფორმაციის მოპოვებას, დამუშავებას, შენახვასა და მობილიზირებას. ეს ქმედებები გამიზნულია გონივრულ ამოცანათა ადეკვატურ შესრულებაზე. (ფოკონიერი, 1994)
3. „მნიშვნელობისა“ და „ინფორმაციის“ დიფერენცირება: „მნიშვნელობა“ და „ინფორმაცია“ რადიკალურად განსხვავდება ერთმანეთისაგან: მნიშვნელობა გააჩნია არაინფორმატიულ შეტყობინებასაც კი.იმ სისტემისათვის, რომელიც ამუშავებს ინფორმაციას, ნიშნადია მხოლოდ შეტყობინების ინფორმატიულობა. შეტყობინება კი ინფორმატიულია იმ შემთხვევაში, თუ იგი თავსდება წინასწარ შედგენილ კოდში (ფოკონიერი ,1997)
4. ენობრივი ცოდნის სტრუქტურათა თავისებურება: ცოდნის სტრუქტურა არ არის დახშული კონსტრუქტი - იგი მუდმივად ფორმირდება იმავდროულად, ცოდნის სტრუქტურას ძალუმს იმ „ხატთა სამყაროს“ ფორმირება, რომელშიც ჩვენ ვცხოვრობთ. ცოდნის სტრუქტურა არა მხოლოდ ასახავს ემპირიულ

მოცემულობას, არამედ ახდენს მის .პერსპექტივათა თანაზიარობის არსი: ერთიდაიგივე ობიექტი შეიძლება სხვადასხვა რამეს ნიშნავდეს სხვადასხვა ადამიანებისთვის. ეს სირთულე სოციალურ სამყაროში დაძლეულია პოზიციათა "გაიდელიზების" საშუალებით, რაც შემდეგს ვგულისხმობს: ჩვენ სხვის ადგილას რომ ვიყოთ, მოვლენებს ისევე დავინახავდით როგორც ისინი შეთანხმების სისტემის ფარგლებში უგულებელყოფილია განსხვავებები (Hampton/ჰამპტონი, 1997)

5. სამყაროს კოგნიტური სურათის სპეციფიკა: სამყაროს კოგნიტური სურათი გააზრებულია როგორც სინამდვილის მენტალური მოდელი. აღნიშნული მოდელის მეშვეობით შესაძლებელია მოვლენათა გამომწვევი მიზეზების ახსნა, მოვლენათა პროგნოზირება, ასევე ადამიანის გრძნობითი და რაციონალური გამოცდილების ორგანიზება. სწორედ ეს გამოცდილება აკუმულირდება მეხსიერებაში (Gibbs/გიბსი, 2006)
6. კონცეპტისა და კონცეპტუალური სფეროს არსი: კონცეპტი გააზრებულია ადამიანის ცნობიერების გლობალურ ერთეულად, კონცეპტუალური სფერო კი - წმინდა აზროვნების სფეროდ, რომელიც კონსტრუირებულია კონცეპტებისაგან კონცეპტუალური სფერო წარმოადგენს ერთმანეთთან გარკვეულ მიმართებაში მყოფ კონცეპტთა ერთგვარ ჯაჭვს (Heit/ჰეიტი, 1997)
7. კონცეპტუალური სფეროსა და ენის სემანტიკური სივრცის მიმართების საკითხი: სემანტიკა წარმოადგენს ურთიერთგანმსაზღვრელ ელემენტთა მოწესრიგებულ მთლიანობას. ენის სემანტიკური სივრცის ელემენტთა შორის არსებული კავშირები ასახავს კონცეპტუალურ სფეროში შემავალ კონცეპტთა მიმართებებს. ენის სემანტიკური სივრცე კონცეპტოსფეროს ის ნაწილია, რომელშიც იღებს გამოხატულება ენობრივი ნიშნების, მნიშვნელობების მეშვეობით. გარკვეული თვალსაზრისით, ენის სემანტიკური სივრცე და კონცეპტოსფერო იგივეობრივი ფენომენებია. მათი იგივეობრიობა გულისხმობს იმ ფაქტს, რომ ორივე მათგანი აზროვნებისათანაა დაკავშირებული. მათ შორის არსებული ძირითადი განსხვავება კი შემდეგში მდგომარეობს: ენობრივი მნიშვნელობა, როგორც სემანტიკური სივრცის ელემენტი, მიბმულია ენობრივ ნიშანთან, ხოლო კონცეპტი კი, როგორც კონცეპტოსფეროს ელემენტი, არ არის მიბმული ენობრივ ნიშანთან. კონცეპტუალური სფერო შეიძლება იყოს და არც იყოს გამოხატული ენობრივი ნიშნით - იგი შესაძლოა, გამოიხატოს ალტერნატიული ნიშანთა სისტემით.

კვლევის სემანტიკურ–კოგნიტური მიდგომის არსი: კვლევის სემანტიკურ–კოგნიტური მიმართულება გულისხმობს სემანტიკურ და კოგნიტურ პროცესთა შორის არსებული მიმართების კვლევას ადამიანის ცნობიერებაში არსებული კონცეპტუალური სფერო ცვლადია და განხლებადია დროსა და სივრცეში (Talmy/თალმი, 2000) . იგი გაცილებით უფრო მოცულობითი ნაწილია, ვიდრე მისი ის ნაწილი, რომელიც გამოხატულია ენობრივი საშუალებებით. თუმცა სწორედ ენობრივ ნიშანთა სემანტიკის შესწავლის გზითაა შესაძლებელია ადამიანის კონცეპტოსფეროში შეღწევა. რამდენადაც სწორედ ენობრივი მნიშვნელობებით ხორციელდება კონცეპტის ობიექტივიზაცია ენაში, კონცეპტი გააზრებულია ენობრივი მნიშვნელობის პრიზმაში კონცეპტის ობიექტივიზაციისათვის საჭირო ენობრივ საშუალებათა ერთობლიობა გააზრებულია კონცეპტის ნომინაციურ ველად (Harnad/ჰარნადი, 1990)

8. მენტალიტეტისა და სამყაროს კოგნიტური ხატის მიმართების საკითხი: მენტალიტეტი გააზრებულია როგორც სინამდვილის აღქმისა და გაცნობიერების სტილი. სტილის თავისებურება განპირობებულია ცნობიერების კოგნიტური სტერეოტიპების თავისებურებით. კონკრეტული პიროვნების მენტალიტეტი დეტერმინირებულია ეროვნული და ჯგუფური მენტალიტეტით, ასევე ადამიანის განვითარების თავისებურებით, კერძოდ, მისი განათლებით, კუტურით, მოვლენათა აღქმისა და ინტერპრეტაციის სპეციფიკით. (Wilensky/ვილენსკი, 1990) ჯგუფური მენტალიტეტი განპირობებულია სოციალური, ასაკობრივი, პროფესიული, გენდერული ჯგუფების მიერ მოვლენათა აღქმისა და ინტერპრეტაციის თავისებურებით . რაც შეეხება ეროვნულ მენტალიტეტს, იგი განპირობებულია მოვლენათა აღქმისა და ინტერპრეტაციის ეროვნულობით. (ევანსი, 2013)
9. კონცეპტისა და სიტყვის მიმართების საკითხი: აზროვნებსა და ვერბალიზაციის მექანიზმები აბსოლუტურად სხვადასხვა მექანიზმებია, შესაბამისად, კონცეპტის სიტყვიერი ნომინაცია არ განიხილება კონცეპტის არსებობის აუცილებელ პრობად. ვერბალიზაციას შესაძლოა, არ დაექვემდებარის როგორც მთელი კონცეპტი, ისე მისი ცალკეული აზრობრივი ნაწილი. ნებისმიერი ენობრივი ნიშანი წარმოადგენს კონცეპტს, მაგრამ იგი წარმოადგენს კონცეპტს არა სრულად - ენობრივი ნიშანი თავისი მნიშვნელობით წარმოადგენს რამდენიმე კონცეპტუალურ თვისებას. და მაინც, კონცეპტი მთელი თავისი შინაარსის სისრულით შესაძლოა გამოიხატოს

მხოლოდ ენობრივ საშუალებათა ერთობლიობით - სიტყვა წარმოადგენს კონცეპტუალური ცოდნის „გასაღებს“. კონცეპტის ენობრივი გამოხატულება, მისი რეგულარული ვერბალიზაცია უზრუნველყოფს კონცეპტის სტაბილურობას, მდგრადობასა და ცნობადობას (Johnson/ჯონსონი, 1987)

10. კონცეპტისა და მნიშვნელობის მიმართებების საკითხი: კონცეპტსა და მნიშვნელობას შორის არსებობს როგორც მსგავსება (ორივე ასახვას სინამდვილეს) ისე განსხვავებაც (კონცეპტი ადამიანის კოგნიტური ცნობიერების პროდუქტია, მნიშვნელობა კი – ენობრივი ცნობიერების). ლექსიკური მნიშვნელობის კომპონენტები გამოხატავენ ნიშნად კონცეპტუალურ თვისებებს, მაგრამ არა სრულად. კონცეპტი უფორ ფართოა ვიდრე სიტყვის ლექსიკური მნიშვნელობა (Ronald/რონალდი, 1998)
11. სემანტიკური ფრეიმის არსი: სემანტიკური ფრეიმი წარმოადგენს ცოდნის რეპრეზენტაციის სტრუქტურასა და ადამიანის მეხსიერების ორგანიზაციის კონცეპტუალურ მოდელს. ადამიანის აზროვნების პროცესის საფუძველს წარმოადგენს მის მეხსიერებაში აკუმულირებული სტრუქტურები - ფრეიმები (Radden/რადენი, 1992.) ფრეიმი გააზრებულია მოვლენათა და საგანთა შორის არსებულ მიმართებათა შესახებ არსებული ცოდნის რეპრეზენტაციის ერთეულს ,ფრეიმი წარმოადგენს სტერეოტიპული აღქმის რეპრეზენტაციისათვის საჭირო სქემას, რომელიც იძლევა სამყაროს შესახებ არსებული მრავალფეროვანი ცოდნის გამოსახვის შესაძლებლობას. სემანტიკური ფრეიმები ქმნიან რეპერტუარულ ბადეს (repertory grid), რომელიც განიხილება ცოდნის ერთგვარ მატრიცად. (Le Pan/ლე პენი 1989)

თავი III. კონცეპტუალური სივრცის სეგმენტაციის პრინციპები და კონცეპტუალური ქსელის მარკერები

3.1. სეგმენტაციის პრინციპები

ნაშრომში კონცეპტუალური სივრცე გააზრებულია როგორც სიღრმისეული, შინაარსობრივი განსაზღვრულობის მქონე ერთეული, რომელიც წარმოადგენს ადამიანის მიერ სამყაროს აღქმის საფუძველს.

კონცეპტუალური სივრცე გვეხმის როგორც მოცულობითი სიმრავლე, რომელშიც ჩართულია ისეთი სიმრავლეები როგორიცაა სემანტიკური ფრეიმი და თემატური ჯგუფი. ნაშრომში ფრეიმი გააზრებულია, როგორც:

1. ცოდნის გამოხატვის საშუალება, აღსაწერ სამყაროზე არსებული, ძირითადი ცოდნის ერთობლიობა და ადამიანის მეხსიერებაში ორგანიზებული სახით არსებულ წარმოდგენათა კონსტრუქტი;
2. მონაცემთა სტერეოტიპული სიტუაციების წარმოდგენის სტრუქტურა;
3. გარკვეული კონცეპტის ირგვლივ ორგანიზებულ ერთეული, რომელიც მოიცავს ძირითად, ტიპურ და პოტენციურად შესაძლო ინფორმაციას;
4. მოვლენათა და საგანთა შორის არსებულ მიმართებათა შესახებ არსებული ცოდნის რეპრეზენტაციის ერთეული;
5. სტერეოტიპული აღქმის რეპრეზენტაციისათვის საჭირო სქემა, რომელიც იძლევა სამყაროს შესახებ არსებული მრავალფეროვანი ცოდნის გამოსახვის შესაძლებლობას.

ნაშრომში თემატური ჯგუფი გააზრებულია, როგორც შინაარსობრივი განსაზღვრულობის მქონე ერთეული, რომელშიც კონკრეტულ ელემენტთა არსებობა განპირობებულია

ელემენტთა სემანტიკური მსგავსებითა და ელემენტთა სემანტიკურ სტრუქტურაში მნიშვნელობის საერთო კონპონენტის არსებობით.

ნაშრომში კონცეპტუალური სივრცის სემენტაცია განხორციელდა ისეთი პრინციპების მეშვეობით, როგორცაა:

1. კატეგორიზაცია, რომელიც გულისხმობს ობიექტთა და რეალობის მოვლენათა გააზრებას კატეგორიების - განზოგადებულ ცნებათა - ჩარჩოებში.

რეალობის კატეგორიზაციისას ადამიანის ცნობიერება ახორციელებს ადამიანის განცდათა, მატერიის ფორმათა და მატერიის მოძრაობის ფორმათა მარავალფეროვნების კლასიფიკაციას, სხვა სიტყვებით, მრავალფეროვნებას „ათავსებს“ გარკვეულ რუბრიკებში - კლასებში, ჯგუფებში, სიმრავლეებში, კატეგორიებში. (ლე პენი, 1989)

2. „ზოგადის“ და „ერთულის/განსაკუთრებულის“ მიმართების პრინციპი, რომლის წარმოდგენა შეუძლებელია „ერთულისა და განსაკუთრებულის“ არსებობის გარეშე. ამ უკანასკნელთა გააზრებაც არ ხერხდება „ზოგადის“ არსებობის ფაქტის გაუთვალისწინებლად.

სწორედ ამ კატეგორიებისათვის დამახასიათებელ მიმართებაში იმყოფება ერთმანეთთან მთლიანობრივი ერთეული და მისი კონკრეტული სემენტები. აღნიშნული სემენტები ერთმანეთთან კავშირშია - თითოეული იმდენად არის გარკვეული, რამდენადაც გარკვეულია მეორე. (Rosch/როში, 1978)

3. სიმრავლეთა ერთმანეთში ჩართულობის პრინციპი, რომელიც მიხედვითაც უფრო სპეციფიკური მნიშვნელობის მქონე ელემენტი ყოველთვის ჩართულია უფრო ზოგადი ელემენტის მნიშვნელობაში – ესა თუ ის წევრი გაერთიანებულია რაღაც კლასში.

რაც უფრო ნაკლებია ელემენტის ექსტენსიონალი, მით უფრო დიდია იმის ალბათობა, რომ ასეთი ელემენტი ყოველთვის ჩართული აღმოჩნდება გარკვეულ ზოგად კლასებში. უფრო ზოგადი მნიშვნელობის მქონე ელემენტი ერთი მთლიანობის ფარგლებში ყოველთვის იქვემდებარებს უფრო სპეციფიკური მნიშვნელობის მქონე ელემენტს

4. „პერსპექტივათა გაიდვალისებების“ პრინციპი, რომელიც გულისხმობს ყველა ადამიანის მიერ გაზიარებულ ცოდნას სამყაროს შესახებ. „გაიდვალისებული პერსპექტივები“ ფარავს არა პირადულ, არამედ ყველასათვის საერთო სამყაროს. „გაიდვალისებული პერსპექტივები“ ცოდნის ინტერსუბიექტურობის ერთ-ერთი მანიფესტაციაა. ინტერსუბიექტურობა არსებობს ”თვალსაჩინო აწმყოში”, სადაც

ჩვენ ვლაპარაკობთ და ვუსმენთ ერთმანეთს. ჩვენ სხვებთან ერთად ერთი და იმავე დროსა და სივრცეში ვართ მოქცეული. ეს სინქრონულობა უმნიშვნელოვანესია ინტერსუბიექტურობაში, რადგან ეს ნიშნავს რომ მე ვიგებ ალტერ ეგოს სუბიექტურობას იმ დროს, როცა ვცხოვრობ ჩემი ცნობიერების ნაკადში, ვიგებ სხვათა ინტენციებს, ინტერესებს, მნიშვნელობებს.

ენასთან მიმართებაში კონცეპტუალური სივრცის სიღრმე ასოცირდება გემტალტის ფენომენტთან. ზედაპირულ ენობრივ დონეზე ერთი და იგივე გემტალტი შეიძლება, რეალიზდებოდეს როგორც სხვადასხვა აზრი და მხოლოდ განსაკუთრებული კვლევა იძლევა მათი ერთობის დადგენის შესაძლებლობას. (Whorf/უორფი, 1956) ამდენად, გემტალტი არის უნივერსალური წარმოდგენა, რომელიც ასოცირდება ადამიანის ფსიქიკის სიღრმესთან და არსებობს ბუნებრივი ენის კატეგორიალური ჩარჩოების მიღმა - გემტალტი არღვევს გამონათქვამის საზღვრებს, თუმცა იმყოფება მასთან ორგანულ კავშირში.

გემტალტი, როგორც ცნების სახეობა, წარმოადგენს სიტყვით გამყარებულ მთლიანობრივ სახეს, რომელიც მოიცავს ობიექტის ან მოვლენის დინამიურ და სტატიკურ ასპექტებს. გემტალტები ქმნიან აბსტრაქტული ლექსიკის სემანტიკურ შინაარსს, რომელთა მნიშვნელობაც უკავშირდება ემოციურად განცდად მოვლენებს. იღებენ რა გარკვეული კომპლექსური სურათის ფორმას, აღნიშნული მოვლენები ასოცირდებიან შემეცნებასთან.

3.2. მთლიანობათა ტიპები

ენა მხოლოდ შემეცნებული რეალობის საშუალებას კი არ წარმოადგენს, არამედ იგი შეუცნობის შემეცნებაზე მეტია. ენა წარმოადგენს აზროვნების იარაღს, რაზეც მეტყველებს განსაზღვრება იმის თაობაზე, რომ ენა უნდა განისაზღვროს როგორც აზროვნების უშუალო რეალობა ან ენა უნდა განისაზღვროს როგორც აზროვნების მატერიალური რეალობა. ამ განსაზღვრებაში ხაზი გაესვა იმ არსებით ნიშანს, რომელიც აზროვნებას უკავშირდება და რომელიც ენის კოგნიტიურ და კომუნიკაციურ ფუნქციათა ურთიერთობაში ვლინდება. ენა არ არის მხოლოდ ურთიერთობის საშუალება და აზროვნების იარაღი – ენა ადამიანის და ერის შინაგანი სამყაროს გადმოცემის, გამოხატვის საშუალება, ერის კულტურის პროდუქტი, ერთიანი სამყაროს სხვადასხვა დონეზე აღქმისა და გადმოცემის ინსტრუმენტი. (Fodor/ფოდორი, 1990)

დინამიკაში მყოფი რეალობის ენობრივ სიბრტყეზე დანაწევრება და განლაგება, ცალკეული ფრაგმენტების ასოციაციური და თანამიმდევრული ასახვა დამოკიდებულია არა მხოლოდ ადამიანის გარემომცველ სამყაროზე, არამედ თავად ადამიანზეც, როგორც მის განუყოფელ ნაწილზე.

ენობრივი ნიშნის შინაასობრივი მხარე დინამიური და მუდმივად ცვალებადია. იგი განიცდის როგორც ლინგვისტური, ისე ექსტრალინგვისტური ფაქტორების განუწყვეტელ ზემოქმედებას. სიტყვის შინაარსის პლანზე ზემოქმედი ფაქტორების შესწავლა იძლევა სიტყვის შინაარსის პლანის გარე სამყაროსთან კავშირის საფუძვლების იდენტიფიცირების საშუალებას.

ექსტრალინგვისტური პლანი გვამღევს სიტყვის, საგის, მოვლენის და იდეის გაერთიანების საშუალებას. იგი გვეხმარება შევადწინოთ სიტყვის სემანტიკის ნაციონალურ სფეროში, დავაკვირდეთ ლექსიკური ერთეულის სიცოცხლის მრავალწახნაგოვან და რთულ პროცესს დინამიკაში. სიტყვის სემანტიკური სამყარო ასახავს ამ ენაზე მოლაპარაკე საზოგადოების ცხოვრებას და აღინიშნება ტერმინით „სიტყვა-ხატი“. „ენობრივი ხატი“ ყოველთვის პოულობს ვერბალურ გამოხატულებას. ყველა „ენობრივი ხატი“ განისაზღვრება ექსტრალინგვისტური ხასიათის ასოციაციური თუ ნაციონალურ-ინტერნაციონალური კავშირებით.

ფრაზეოლოგია არის ენათმეცნიერების დარგი, რომელიც შეისწავლის მყარ შესიტყვებებს, მათ წარმოშობა-განვითარებას და ფუნქციონირებას ენის სისტემაში. იგი მოიცავს ამა თუ იმ ენაში მტკიცედ ჩამოყალიბებულ გამონათქვამებს, ასევე ამა თუ იმ მწერლის, ლიტერატურული მიმართულების, საზოგადოებრივი ფენისათვის დამახასიათებელ სტილისტური ხერხების ერთობლიობას (Altick/ალტიკი, 1982)

არსებობს მთლიანობათა სხვადასხვა ტიპი:

1. მთლიანობა, რომელშიც მნიშვნელობას ვიგებთ მისი შემადგენელი კომპონენტების მეშვეობით (ეს მთლიანობები მეტაფორული ან მეტონიმურია), მაგალითად:

To play the first fiddle- to be a leader.

2. სიტყვათშეთანხმებები - კოლოკაციები, სადაც სიტყვები გაერთიანებულია თავდაპირველი მნიშვნელობით, მაგრამ ეს გაერთიანებები სხვადასხვა ენაში განსხვავებულია, (Alexander/ალექსანდერი, 1978). მაგალითად:

Cash and carry-self-service shop in a big way(in great degree)

ფრაზეოლოგიური ერთეულები განსხვავებულია ყველა ენაში, მაგრამ არსებობს უნივერსალური ფრაზეოლოგიური ერთეულებიც. ინგლისური ენა საკმაოდ მდიდარია

ფრაზეოლოგიზმებით, იდიომატური გამოთქმებით. ეს ის ენაა, რომლის იდიომატური გამოთქმები, ენაში არსებული მყარი ფრაზები საკმაოდ ექსპრესიული და შთამბეჭდავია, განსაკუთრებით არაინგლისურენოვანი საზოგადოებისათვის (Galperin/გალპერინი, (1968) მაგალითად:

a bread and cheese marriage-ქორწინება ღარიბზე

a rope of sand-ილუზია,

a green-eyed monster-ეჭვიანი ადამიანი..

ეს ფრაზეოლოგიური ერთეულები გაცვეთილი, ენაში დამკვიდრებული მყარი ფრაზებია, საკმაოდ საინტერესო შეიძლება იყოს ქართველი მკითხველისა თუ მსმენელისათვის, მაგრამ ინგლისელისა თუ ამერიკელისათვის მოკლებულია ყოველგვარ ემოციურ შეფერილობას, რაც განპირობებულია მისი გამოყენების სიხშირით. აქვე მინდა მოვიყვანო მაგალითად ის იდიომები, მეტაფორები და შედარებები, რომლებიც გამორჩევიან მაღალმხატვრულობით და ორიგინალობით, ამგვარი ფრაზეოლოგიური ერთეულები გვხვდება მხატვრულ ლიტერატურაში, მაგალითად:

(Bednar&Hineline/ბედნარი&ჰაინლაინი, 1982)

აქ დაპირისპირებულ საგნებს პრაქტიკულად არაფერი აერთიანებთ და ერთის მეორეთი დაკონკრეტება მხოლოდ მწერლის სუბიექტურ ასოციაციებს ეფუძნება. ასე რომ, აზრიცა და წარმოდგენაც საგნიდან კი არ ამოდის, არამედ ჩვენი გრძნობების შთაბეჭდილებებიდან. ამიტომ არის, რომ ჩვენი ესთეტიკური ალლო სიამოვნებით აღიქვამს თვით ყველაზე ალოგიკურსა და ორიგინალურ შედარებებსა და მეტაფორებს. (Jakobson/იაკობსონი, 1982)

ფრაზეოლოგია წლების მანძილზე მრავალი ცნობილი ენათმეცნიერის ინტერესის სფეროდ იქცა. ფრაზეოლოგიის ინტენსიური კვლევისას, წლების მანძილზე არ წყდებოდა და დღესაც არ წყდება დისკუსია საკვლევ სფეროსათვის რელევანტური საკითხების გარშემო. (Altenberg/ალტენბერგი, 1998)

ძირითადი სირთულე განპირობებულია იმ ფაქტით, რომ კვლევის ობიექტს სტრუქტურულად და სემანტიკურად ჰეტეროგენული ფენომენი წარმოადგენს, რომლის ნომინაციისათვის ენათმეცნიერულ ლიტერატურაში საკმაოდ მრავალრიცხოვანი ტერმინოლოგიური ჩამონათვალი არსებობს.

ენათმეცნიერებაში მიღებული მოსაზრების თანახმად (რასაც ჩვენც აბსოლუტურად ვიზიარებთ), ფრაზეოლოგიზმი ეწოდება ნებისმიერ ლექსიკურ ერთეულს, რომელსაც

ახასიათებს სტრუქტურული მდგრადობა, მონოლითური ტრანსფორმირებული მნიშვნელობა და ექსპრესიულ-ემოციონალური შეფერილობა.

ფრაზეოლოგიური ერთეული არის სიტყვათა ჯგუფი, რომელიც ენაში არსებობს მზა ფორმით და წარმოადგენს მდგრად ენობრივ წარმონაქმნს. ფრაზეოლოგიზმები ენათმეცნიერულ ლიტერატურაში იდიომატიზირებულ ლექსიკურ ერთეულებად მოიხსენიება. ისინი წარმოადგენენ ენის განუყოფელ ნაწილს და განსაკუთრებით დიდ როლს ასრულებენ მისი ლექსიკური ფონდის გამდიდრებაში. (Everaert&Kuiper/ევერაერტი, კუპიერი, 1996). ფრაზეოლოგიური ერთეულების რაოდენობის ზუსტი აღრიცხვა საკმაოდ რთულია, რადგან ენის შემოქმედებითი უნარი განაპირობებს ფრაზეოლოგიური ერთეულების წარმოქმნის მუდმივ პროცესს. აღსანიშნავია ასევე ის გარემოება, რომ ფრაზეოლოგიზმები, როგორც ნომინაციის ფუნქციის მქონე ერთეულები, არათანაბრადაა გადანაწილებული ობიექტური სამყაროს მთელ სპექტრზე და ამდენად იგი ლექსიკისაგან განსხვავებით მხოლოდ ნაწილობრივ ახერხებს სამყაროს რეალიების ასახვას (Dobrovol'skij/დობროვოლსკი, 1980)

თითოეული ფრაზეოლოგიზმის უკან დგას სოციალური, ენობრივი და ისტორიულ-კულტურული ფაქტორების ურთიერთქმედების ხანგრძლივი პროცესი.

ფრაზეოლოგიზმში ასახულია ასწლეულების განმავლობაში ერის მიერ დაგროვილი სოციალური და ფილოსოფიური გამოცდილება.

ცნობილია, რომ ფრაზეოლოგიზმები წარმოადგენენ ამა თუ იმ ენაში მტკიცედ ჩამოყალიბებულ გამონათქვამებს, ამ ენისათვის დამახასიათებელ თავისებურ შესიტყვებებს, რომლებიც საუკუნეების მანძილზე მკვიდრდებოდნენ ენის მარაგში. მათ წარმოშობას განაპირობებს ამ ენის მატარებელი ხალხის კულტურა, ისტორია, ფსიქოლოგია, ტრადიციები და კულტურული რეალიები, საზოგადოებრივი თუ პოლიტიკური ცხოვრება, ასევე სოცილურ-ეკონომიკური ურთიერთობები.

ფრაზეოლოგიზმებს განიხილავენ სინამდვილესა და აზროვნებასთან თანაფარდობაში.

ფრაზეოლოგიზმები დამახასიათებელია ყველა ენისათვის, განვითარების რომელ დონეზეც არ უნდა იმყოფებოდეს იგი. ეს წარმოადგენს კიდევ ერთ მტკიცებას იმისა, რომ „ფრაზეოლოგია ენობრივი სისტემის განუყოფელი და ორგანული ნაწილია“. (Виноградов/ვინოგრადოვი, 1947)

ფრაზეოლოგია სწორედ ის სფეროა, სადაც ერთმანეთზეა გადახლართული ხატოვნება, ექსპრესიულობა, ინტენსიურობა და შეფასება.

ლინგვისტიკაში ფრაზეოლოგიასთან დაკავშირებული მეცნიერული აზრის განვითარება აისახა ათასობით მეცნიერულ გამოკვლევაში. ერთ-ერთ მათგანს წარმოადგენს ვ.

ვინოგრადოვის ნაშრომი - „რუსული ფრაზეოლოგიზმების ძირითადი ტიპების შესახებ“.

ვინოგრადოვი ენაში არსებულ მთელ ფრაზეოლოგიურ მასალას სამ დიდ ჯგუფად ჰყოფს:

1. ფრაზეოლოგიური შენაზარდები;
2. ფრაზეოლოგიური მთლიანობები;
3. ფრაზეოლოგიური შესიტყვებები.

ვ. ვინოგრადოვის სამწევრიან კლასიფიკაციას საფუძვლად დაედო სემანტიკური პრინციპი. ავტორს ფრაზეოლოგიური შენაზარდები მიაჩნია „განუყოფელი ელემენტების გაყინულ მასად“. მნიშვნელობით ისინი სიტყვის ეკვივალენტებია არიან. მისი აზრით, ფრაზეოლოგიურ მთლიანობაში აშკარად ჩანს გადატანითი მნიშვნელობა. ვინოგრადოვი მიიჩნევს, რომ ამ ჯგუფის ძირითადი მასისათვის დამახასიათებელია ხატოვნება (ვინოგრადოვი, 1938)

თუმცა ა. თაყაიშვილი გვთავაზობს ფრაზეოლოგიური შენაზარდებისა და ფრაზეოლოგიური მთლიანობის გაერთიანებას: „სამართლიანია მოთხოვნა, გაერთიანდეს მყარი შესიტყვების ეს ორი ტიპი და მათ იდიომი ეწოდოს“ (თაყაიშვილი, 1965) იგი აღნიშნავს, რომ ბოლო ხანებში თვით ვ. ვინოგრადოვიც ვერ ხედავს მათ შორის დიდ სახვაობასა და მთლიანობაში საქმე გვაქვს არა სხვადასხვა მოვლენასთან, არამედ ერთი მოვლენის სხვადასხვა საფეხურთან. როგორც ვხედავთ, შენაზარდებისა და მთლიანობის დაცალკავებას ხელოვნური ხასიათი აქვს. მათი გამთიშავი „ლაკმუსის ქაღალდი“ ჯერჯერობით არ ჩანს და არცაა საჭირო“. (ვინოგრადოვი, 1947)

არსებობს უამრავი განსხვავებული მოსაზრება ფრაზეოლოგიზმების განმარტებასთან დაკავშირებით. ეს განმარტებები არ ეწინააღმდეგებიან ერთმანეთს, თუმცა ზოგი გვთავაზობს მოვლენის უფრო ზოგად და ვრცელ ახსნას, ზოგი კი – შედარებით კონკრეტულსა და მოკლეს. მაგალითისათვის დავასახელებთ რამდენიმე მათგანს: ა. კუნიჩის განსაზღვრებით, „ფრაზეოლოგია არის მეცნიერება ფრაზეოლოგიური ერთეულების (ფრაზეოლოგიზმების), ანუ გართულებული სემანტიკით სიტყვათა ისეთი მყარი შეერთების (შეწყობის) შესახებ, რომლებიც არ იწარმოებიან ცვლადი შესიტყვებების სტრუქტურულ-სემანტიკური მოდელების მსგავსად“ (Кунин/კუნიჩი, 1972)

გინსბურგის მიხედვით, „ფრაზეოლოგიური ერთეული არის არამოტივირებულ სიტყვათა ჯგუფი, რომელიც მეტყველებაში თავისუფლად კი არ იხმარება, არამედ მზამზარეულადაა წარმოდგენილი“ (Ginsburg/გინსბურგი, (1977)

ეს განსაზღვრება ეფუძნება იმ მოსაზრებას, რომ ფრაზეოლოგიური ერთეულის მთავარი, მნიშვნელოვანი თვისებებია: ლექსიკური კომპონენტების სტაბილურობა და ხელახალი მოტივაცია, გადააზრება.

ზოგი ავტორი „ფრაზეოლოგიური ერთეულის“ ნაცვლად უბრალოდ „ფიქსირებულ გამოთქმას (set expressions) ხმარობს, მაგალითად, ი. არნოლდი მას განმარტავს როგორც ფრაზას, რომლის ელემენტებიც ყოველთვის ერთი და იგივეა და ერთმანეთთან მიმართებაში ფიქსირებულ კონტექსტს ქმნიან (Арнольд/არნოლდი, 1973)

ვ. გრაფი იყენებს ტერმინს „ფორმულა“ ან „ფორმულა გამონათქვამი“ და განმარტავს მას, როგორც სტერეოტიპულ ერთიანობას, რომელიც შედგება სიტყვებისაგან. ეს სიტყვები კი პრაქტიკულად არ შეიძლება შეუიჩვალოს ფრაზის მნიშვნელობის და მისი ნაწილების შეცვლის გარეშე.

სხვა განმარტების მიხედვით, ფრაზეოლოგიზმი „არის მყარი სიტყვათჯგუფი“ (Ginsburg/გინსბურგი 1977)

სიტყვათა მყარ შეერთებას შემდეგი მსაზღვრელები აქვს: „სტრუქტურა, კომპონენტების გადაჯაჭვის ხარისხი და მნიშვნელობა, რომელიც აღმოცენდება სტრუქტურების ურთიერთქმედების შედეგად“ (Ulmann/ულმანი 1964)

„ენის ექსპრესიულ შესაძლებლობათა საგანძურში გვაქვს სემანტიკური

სიტყვათშეთანხმებანი, რომლებითაც გადმოცემულია გარკვეული მოკვეთილი აზრი, მისი ნაწილი, ან შეგონება. ასეთ სიტყვათშეთანხმებებს ფრაზეოლოგიური ერთეულები ანუ ფრაზეოლოგიზმები ჰქვია“ (დლონტი, 1971)

ერთ-ერთი განმარტებით, „ფრაზეოლოგია არის სიტყვიერი შაბლონები, მზა სიტყვიერი კლიშეები, რომელნიც მექანიკურად მეორდებიან ერთნაირ შემთხვევებში“ (კოვი, 2008)

„საერთოდ მიღებულია, ფრაზეოლოგია ეწოდოს მეტყველების მყარ ქცევათა ერთობლიობას, რომელიც დამახასიათებელია ენისათვის“. (Levinson/ლევინსონი, 2005)

ფრანგი მეცნიერი ალენ რეი ასე ახასიათებს ფრაზეოლოგიზმს: „იგი წარმოადგენს მთლიან, არამოტივირებულ ლინგვისტურ ნიშანს, რომელიც „თვითნებურია“ თავის

კომპონენტებთან მიმართებაში და წინასწარ სრულიად განუსაზღვრელი“ (რეი, 1977)

ფრაზეოლოგიური ერთეულის არსზე უფრო დაწვრილებით განსაზღვრებას იძლევა პ.

გირო, რომელიც ფრაზეოლოგიზმს გამსაზღვრავს „გამოთქმად, რომელიც შედგება

რამდენიმე სიტყვისაგან და რომლებიც ქმნიან სინტაქსურ და ლექსუკურ ერთობლიობას“

ამასთან ფრაზეოლოგიური ერთეულების დამახასიათებელ ნიშნად იგი თვლის:

1. ფორმისა და მნიშვნელობის ერთიანობას;

2. გრამატიკული ან ლექსიკური ნორმებიდან გადახრას;

3. განსაკუთრებულ მეტაფორულ მნიშვნელობას.

ფრაზეოლოგიური ერთეულების დანიშნულების შესახებაა საუბარი შემდეგ მოსაზრებაში:

„ფრაზეოლოგიური ერთეულები ასახავენ ხალხის დიდ, ცხოვრებისეულ გამოცდილებას,

მის სიბრძნეს, საზრიანობას, გომებამახვილობას, მის უნარს თვალ-ყური ადევნოს,

შეაჯამოს ბუნებასა და საზოგადოებაში მომხდარი ფაქტები თუ მოვლენები. მათში

აისახება ისტორიის სხვადასხვა ეტაპზე ხალხის აზროვნების კონკრეტული,

აფორიზმული ხატი. ენის ამ ურთულეს ერთეულში კონდენსირებულია ამა თუ იმ

ხალხის კულტურისა და ფსიქოლოგიის რთული კომპლექსი, განუმერებელი ხერხი მისი

ხატოვანი აზროვნებისა“ (Skandera/სკანდერა, 2007) ამიტომ, რომ ენათმეცნიერები ენის

ფრაზეოლოგიურ ფონდს მიიჩნევენ ხალხის კულტურის, ისტორიისა და ყოფა-ცხოვრების

განსაკუთრებულ საგანმურად, რომელშიც აისახება განვლილი ეპოქის თავისებურებანი,

ადამიანური ურთიერთობები და სხვ.

ენის ხიბლი, თვითმყოფადობა, ლაკონურობა და დახვეწილობა სწორედ ფრაზეოლოგიურ

ერთეულებში აისახება. ფრაზეოლოგიური ერთეულები უნდა მოვიაზროთ, როგორც „ენის

მატარებლის კოლექტიური მეხსიერება, კულტურის სარკე, ხალხის ცხოვრების წესი“

ფრაზეოლოგიური ერთეულები მეტყველების განსაკუთრებული შესაძლებლობებია. მათ

წარმოშობაში გადამწყვეტ როლს ასრულებს ექსტრალინგვისტური ფაქტორები.

ფრაზეოლოგიური ერთეულების მნიშვნელობა გამოხატავს რეალური სამყაროს საგანთა

თვისებებს და მიმართებებს. ცნობილია, რომ ფრაზეოლოგიური ერთეულები თავიანთი

დიდი ემოციური ძალის მეშვეობით სრულყოფილად გადმოსცემენ ადამიანის

განწყობილებასა და სულიერ მდგომარეობას. ისინი იმავდროულად მენტალური

მსოფლმხედველური თავისებურებების ყველაზე სრულყოფილად გამოხატვის

საშუალებას წარმოადგენენ და ენას ანიჭებენ ხატოვან, მხატვრულ-ინტელექტუალურ

ელფერს.

3.3. „კონფლიქტის“ რეპერტუარული ქსელის მარკერები თანამედროვე ინგლისურ ენაში

თანამედროვე ინგლისურ ენაში „კონფლიქტის“ კონცეპტის ლექსიკალიზაციისათვის

საჭირო ელემენტთა ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა ისეთ თემატურ სივრცეთა არსებობა,

როგორცაა:

პრობლემები/სირთულეები - ურთიერთობები/კომუნიკაცია - შედეგი - უთანხმოება -ომი - მაღაღობა.

„CONFLICT” SCENARIO („კონფლიქტის“ სცენარი)

მოქმედების განმარტება: This frame consists of words that describe a hostile encounter between opposing forces, collectively conceptualizable as Sides) over a disputed Issue and/or in order to reach a specific Purpose.

1. He still wants to FIGHT Mike Tyson in about 8 months.
2. Dennis Andries's European cruiserweight title CLASH against Akim Tafer of France in Beausoleil last February has been voted as the EBU's fight of the year.

An unresolved question over which the two sides of a hostile encounter are in disagreement.

They had a DUST-UP over who was prettier .

Quite often it takes the form of a covert question of various sorts.

They FOUGHT over the right to own land.

მოქმედების მიზანი: The desired result of the outcome of the hostile encounter for the Side_1 or for all the Sides collectively. It may either directly refer to the state of affairs that is desired, e.g.

He DUELED with his former second to defend the honour of the man he had killed.

or it the state of affairs may be implicit in an (abstract or concrete) entity that they desire, e.g.

Rival Democratic presidential candidates Mr Bill Clinton and Mr Jerry Brown taunted each other at the weekend as mudslinging in the BATTLE for votes in tomorrow's crucial New York primary reached a new low.

მოქმედების მხარეები: One of two participants in a hostile encounter.

1. While the U.S.'s BATTLE with terrorist-harboring nations is far off.
2. One of two participants in a hostile encounter, usually the second mentioned.
3. While the U.S.'s BATTLE with terrorist-harboring nations is far off.
4. The jointly expressed sides in a hostile encounter.
5. They FOUGHT over the right to own land.

მოქმედების ხარისხი: The Degree to which an event occurs.

მოქმედების დესკრიფცია: A Depictive phrase describing the actor of an action.

მოქმედების ხანგრძლივობა: The amount of time for which a state holds or a process is ongoing.

მოქმედების ახსნა: The Explanation for which an event occurs.

მოქმედების ინსტრუმენტი: The Instrument with which an intentional act is performed.

მოქმედების მიზეზი: The body movement may be prompted by either some outside phenomenon or occurrence, or by an Internal Cause, the Agent's mental or emotional state. Internal Cause is expressed in a PP complement.

მოქმედების მანერა: Any expression which describes a property of the hostile encounter.

Descriptions of the intensity count as Manner expressions.

After Brundle's Jaguar took off like a scalded cat, it was Mass who hunted it down, and soon engaged it in a lurid BATTLE.

მოქმედების საშუალება: Means describes the way in which a side engages in a hostile encounter.

President Corazon Aquino of the Philippines is bracing herself for a legal BATTLE over her decision to allow the remains of the former president, Ferdinand Marcos, to be returned home from Hawaii for burial.

მოქმედების ლოკაცია: The location at which the hostile encounter takes place.

Following the BATTLE of Naseby in 1645.

მოქმედების შედეგი: The Result of an event.

მოქმედების თარიღი: The Time at which the hostile encounter occurs.

Following the BATTLE of Naseby in 1645 he died.

Lexical Units:

არაფრაზეოლოგიური ერთეულები: altercation.n, battle.n, battle.v, bout.n, brawl.n, brawl.v, bw.n, clash.n, clash.v, combat.n, conflict.n, confront.v, confrontation.n, cw.n, duel.n, duel.v, dust-up.n, engage.v, engagement.n, fight.n, fight.v, fighting.n, firefight.n, fistfight.n, gunfight.n, hostility.n, infighting.n, row.n, scuffle.n, scuffle.v, shootout.n, showdown.n, skirmish.n, skirmish.v, spat.n, squabble.n, stalemate.n, standoff.n, strife.n, struggle.n, struggle.v, tiff.n, tussle.n, war.n, war.v, warfare.n, wrangling.n

ნაშრომში შემოთავაზებულია ერთეულთა ის რაოდენობა, რომელიც აუცილებელი და საკმარისია ქსელის მარკერების იდენტიფიცირებისათვის:

“PROBLEM SCENARIO” („პრობლემის“ სცენარი)

განმარტება: An Experiencer is in an undesirable Situation, whose Explanation may also be expressed.

The insurers ended up in the BIND of having to pay 15 years' taxes.

He was in a bit of a PICKLE and make no mistake!

What a MESS we 're in now!

პრობლემის მქონე სუბიექტი: The Experiencer is in an undesirable Situation.

The insurers ended up in a BIND.

The company was definitely in dire straits from the dollar's inflation.

ლოკაცია: The location where the Situation occurs.

The TROUBLE in America is only going to get worse.

თარიღი: Time when the Situation is in effect.

Yesterday's PREDICAMENT was a little too exciting.

არაფრაზეოლოგიური ერთეულები: bind.n, fix.n, jam.n, mess.n, misfortune.n, pickle.n, pinch.n, plight.n, predicament.n, problem.n, scrape.n, trouble.n

“DIFFICULTY SCENARIO”(, სირთულის“ სცენარი)

განმარტება: An Experiencer has an easy or difficult time carrying out an Activity. The ease or difficulty associated with the Activity seems to often be associated with a prominent participant. However, we consider this impression to be due to the syntax and pragmatics of the relevant sentence constructions. The Degree of ease or difficulty is often specified as well as a set of Circumstances. A Parameter may be mentioned that indicates in which respect the Activity is judged to be easy or difficult.

1. John is EASY to please.
2. It is EASY to get Alex annoyed.
3. Smithers is very TOUGH for me to please.
4. VWs are EASY to repair.
5. The dating of western sculpture is DIFFICULT.
6. In that kind of wind the course is physically very TRICKY.
7. The last question on the exam was HARD.
8. The last one was a HARD question to answer.

ქმედება: This Frame Element marks expressions indicating the Activity that the Experiencer finds difficult or easy. In many cases, the relevant Activity has to be inferred from the context.

1. The climb was DIFFICULT.
2. That question was DIFFICULT.
3. That question was DIFFICULT to answer.

მოქმედი სუბიექტი: This Frame Element marks expressions that indicate which person judges carrying out the Activity to be easy or difficult.

The geology question on the exam was HARD for me.

გარემოებები: This Frame Element marks expressions that indicate a set of conditions in which the Activity is being experienced and which influence the Experiencer's perception of how easy or difficult the Activity is.

In this weather the climb turned out to be very DIFFICULT.

ხარისხი: This Frame Element marks expressions that indicate the Degree of difficulty that the Experiencer has in carrying out the Activity.

Charlie is very TOUGH for Lulu to please.

პარამეტრი: Marks expressions that indicate a respect in which the Activity is judged easy or difficult to carry out by the Experiencer.

The problem involves a mathematically DIFFICULT Fourier transformation.

თარიღი: The time at which the Activity takes place.

ლიკაცია: The place where the action takes place.

არაფრაზეოლოგიური ერთეულები: a bastard.n, a bitch.n, a breeze.n, a cinch.n, a doddle.n, a pain in the neck.n, a pain.n, a piece of cake.n, a snap.n, a walk in the park.n, arduous.a, challenge.n, challenging.a, child's play.n, difficult.a, difficulty.n, ease.n, easy.a, hard.a, impossible.a, like taking candy from a baby.adv, near thing.a, no picnic.n, tough.a, tricky.a, trivial.

თემატური ჯგუფი: "PROBLEMS-DIFFICULTIES" (პრობლემები-სირთულეები)

achilles heel; alarm bells ringing; asking for trouble; back to the wall; ball and chain; bane of one's life; bite off more than you can chew; bite off more than you can chew; on the blink; break the back of the beast; can of worms; carry the can; catch 22; chill wind; cloud on the horizon; come to a head; cross to bear; cross that bridge when we come to it; crux of the matter; dead man walking; dodge a bullet; elephant in the room; fat hits the fire; get to the bottom of; go haywire; go pear-shaped; go through the mill; grasp/clutch at straws; hang out to dry; hang out to dry; in dire straits; in the lurch; in over your head; juggle frogs; last resort; (see) light at end of tunnel; millstone around your neck; be murder; necessary evil; one's number is up; ostrich strategy/politics; out of sync; out of whack; paper over the cracks; pass the buck; in a pickle; (no) quick fix; put on a brave face; saved by the bell; put a spanner in the works; spell trouble; spiral out of control; on a sticky wicket; stir up a hornet's nest; stop the rot; stumbling block; tar baby; teething problems; thorny issue; throw it over the wall; tide over; tight spot; tip of the iceberg; Trilemma; twist in the wind; unmitigated disaster; uphill battle; vicious circle; wave a dead chicken; wheels fall off; yoke around neck.

1. achilles heel (აქილევის ქუსლი)

“Listen, I don't care what you say about my race, creed, or religion, Fatty, but don't tell me I'm not sensitive to beauty. That's my Achilles' heel, and don't you forget it. To me, everything is beautiful. Show me a pink sunset, and I'm limp, by God. Anything. Peter Pan. Even before the curtain goes up at Peter Pan I'm a goddamn puddle of tears.” J.D. Salinger, Franny and Zooey

“When Luke had descended into the River Styx, he would've had to focus on something important that would hold him to his mortal life. Otherwise he would've dissolved. I had seen Annabeth, and I had a feeling he had too. He had pictured that scene Hestia showed me—of himself in the good old days with Thalia and Annabeth, when he promised they would be a family. Hurting Annabeth in

battle had shocked him into remembering that promise. It had allowed his mortal conscience to take over again, and defeat Kronos. His weak spot—his Achilles heel—had saved us all” Rick Riordan, *The Last Olympian*

2. asking for trouble (ბიფათს ეძებდე)

“In Ireland, you go to someone's house, and she asks you if you want a cup of tea. You say no, thank you, you're really just fine. She asks if you're sure. You say of course you're sure, really, you don't need a thing. Except they pronounce it ting. You don't need a ting. Well, she says then, I was going to get myself some anyway, so it would be no trouble. Ah, you say, well, if you were going to get yourself some, I wouldn't mind a spot of tea, at that, so long as it's no trouble and I can give you a hand in the kitchen. Then you go through the whole thing all over again until you both end up in the kitchen drinking tea and chatting.

In America, someone asks you if you want a cup of tea, you say no, and then you don't get any damned tea.

I liked the Irish way better.” C.E. Murphy, *Urban Shaman*

3. back to the wall (კუთხეში მიმწყვდეული)

“Yes, I have a driver's license.”

I leaned back against the wall, sighing. "Man, that must be so cool."

"It ranks right up there with lockers. In fact, sometimes I put my license inside my locker, and it's so cool I worry that the whole thing might explode with the sheer coolness of it all.” Kiersten White, *Paranormalcy*

4. ball and chain (ხელფეხშეკრული)

“I blushed when he stepped behind me, encircling my waist with his arms.

His lips brushed against my ear. “I believe the answer that will not get me in trouble with you is: the happiest day of my life. Or something along those lines. Definitely not the end of my carefree days or when I get a ball and chain. Hmmm, I'm just realizing that I'm going to have to buy you birthday and anniversary presents at the same time. What a pain.” Andrea Cremer, *Nightshade*

“So there existed fathers who dealt in the present, who didn't drag ancient history around like a ball and chain. So there were men who were not neck-deep and sinking in the quagmire of the past.” Zadie Smith, *White Teeth*

“A standing prick hath no conscience. And if that standing prick is attached to Bruce Robertson then it hath less than no conscience. You can't afford a conscience in this life, that has become a luxury for the rich and a social ball and chain for the rest of us. Even if I wanted one, which I certainly do not, I wouldn't have the faintest idea as how to go about getting one.” Irvine Welsh, *Filth*

“The fear of loneliness has been like a ball and chain restraining ambition, as much of an obstacle to a full life as persecution, discrimination or poverty. Until the chain is broken, freedom, for many, will remain a nightmare.” Theodore Zeldin, *An Intimate History Of Humanity*

“The story is nothing like what you first thought it would be. But so what? It's better - richer, deeper, truer - than the original idea. The idea did its work: it got you thinking. After that, if you feel bound to stick to it no matter what, that idea becomes a ball and chain that you drag with you through the whole process.” Orson Scott Card, *How to Write Science Fiction & Fantasy*

“My mother says when I get older my dusty hair will settle and my blouse will learn to stay clean, but I have decided not to grow up tame like the others who lay their necks on the threshold waiting for the ball and chain.

In the movies there is always one with red lips who is beautiful and cruel. She is the one who drives the men crazy and laughs them all away. Her power is her own. She will not give it away.

I have begun my own quiet war. Simple. Sure. I am the one who leaves the table like a man, without putting back the chair or picking up the plate.” S. Cisneros

“He waved at his attendants. "I dragged them like a ball and chain all the way across the palace and back.”

"If sterner measures are called for, we can find a larger ball and chain." The queen turned and disappeared into the partment.

"Oh, dear," Eugenides muttered as he followed...The queen's sterner measures, dispensed by the Eddisian Ambassador, arrived before dawn.”

Megan Whalen Turner, *The King of Attolia*

5. catch 22 (გამოუვალ მდგომარეობაში ყოფნა)

“You can tell yourself that you would be willing to lose everything you have in order to get something you want. But it's a catch-22: all of those things you're willing to lose are what make you recognizable. Lose them, and you've lost yourself.” Jodi Picoult, *Handle with Care*

“You can tell yourself that you would be willing to lose everything you have in order to get something you want. But it's a catch-22: all of those things you're willing to lose are what make you recognizable. Lose them, and you've lost yourself.” Jodi Picoult, *Handle with Care*

“This left me alone to solve the coffee problem - a sort of catch-22, as in order to think straight I need caffeine, and in order to make that happen I need to think straight.” David Sedaris, *When You Are Engulfed in Flames*

“It was a catch-22: If you didn't put the trauma behind you, you couldn't move on. But if you did put the trauma behind you, you willingly gave up your claim to the person you were before it happened.” Jodi Picoult, *The Tenth Circle*

“This catch-22 happens a lot to men. A man can sense that a woman wants to know if he loves her. He doesn't want to share those feelings because, if he does, she will expect him to marry her and be

greatly hurt if he doesn't. In romantic movies, loving someone meant that you wanted to marry her. In real life, it is not always the case.” John N. Gray

6. cloud on the horizon (ჰორიზონტზე შავი ღრუბელი გამოჩნდა)

“The necessity of starting life afresh on new foundations. That these foundations must be of social justice, of rational organization, of respect for the individual, of liberty, is for me an obvious fact which, little by little, is asserting itself out of the very inhumanity of the present time. The future seems to me, despite the clouds on the horizon, to be full of possibilities vaster than any we have glimpsed in the past. The passion, the experience, and even the errors of my fighting generation may perhaps help illumine the way forward, but on one condition, which has become an absolute imperative: never give up the defense of man against systems whose plans crush the individual.”

Victor Serge

“The richness of the rain made me feel safe and protected; I have always considered the rain to be healing—a blanket—the comfort of a friend. Without at least some rain in any given day, or at least a cloud or two on the horizon, I feel overwhelmed by the information of sunlight and yearn for the vital, muffling gift of falling water.” Douglas Coupland, *Life After God*

7. cross to bear - ჯვრის ტარება

“Some people are far more cognizant than others but sensitivity has its own cross to bear and ample insight, in many cases, can bring on disquietude.” Donna Lynn Hope

“How could I stay with him, once I knew that he felt like being in love with me was his cross to bear?” Rainbow Rowell, *Attachments*

“Perhaps if you win this one I can put a word in for you. You know, extra carrots and that sort of thing, a bit of molasses in the evening. A bigger brass plaque for your box at home.”

"That's bribery," Keeley murmured.

Brian turned, his eyes going warm. "That's bargaining," he corrected. "But if I can interest you in a bribe," he began and opened the box door intending to snatch Keeley inside for a much anticipated welcome back kiss.

He nearly stepped over Mo. "Sorry. Didn't see you there."

"I'm short. That's my cross to bear." Nora Roberts, *Irish Rebel*

“Then I think about how you went out, and I think... you know, it doesn't balance out. One selfless deed, after all the shit you did? No. But that's your cross to bear, not mine. I don't believe in an afterlife or anything like that, but, well, I guess that's the mark you left. When we die, all that's left are the memories, the place we take in people's hearts.” Wildbow, *Worm*

“In life, we all have a cross to bear and a unique story to tell. We just hope that someone will take the time to listen.” Greg McVicker, *Through the Eyes of a Belfast Child - Life. Personal Reflections.*

Poems.

“Insanity can be a heavy cross to bear; I mean look at all those people in loony bins compared to those that are free and walking the streets – a tiny percentage are classed as mad. The incidence of mental problems amongst people is said to be rising, so what do they go and do, they cut the amount of asylums by half! Whoever makes these decisions has to be a loon and a half!” Stephen Richards, *Insanity: My Mad Life*

8. cross that bridge when we come to it-პრობლემის გადაჭრა

“We cross our bridges when we come to them and burn them behind us, with nothing to show for our progress except a memory of the smell of smoke, and a presumption that once our eyes watered.”

Tom Stoppard, *Rosencrantz and Guildenstern are Dead*

“Without the fear of occasional gaffes, the willingness to be perfectly imperfect, and the heart of a child who creates chaos first thing in the morning for a parent; you are not allowing our inner child to grow. You grow in pain, not in years, and you must cross the bridge without knowing of the pain, the tears, or the trials and tribulations that you will come to have to face, but sweet child of mine, stay the happy child of mine.” Forrest Curran, *Purple Buddha Project: Purple Book of Self-Love*

9. dodge a bullet-რთული სიტუაციიდან მშვიდობიანად გამოსვლა

“He raised a brow at another abrupt change in the conversation. “Are you disappointed I couldn’t dodge a couple bullets?”

A real smile teased her lips as she lowered her coffee mug. “On the contrary, I’m a sucker for a guy with scars, so for your protection, we should probably stick to the case.” Lisa Kessler, *Lure of Obsession*

10. elephant in the room (სპილო ოთახში (პრობლემა, რომელიც აშკარაა, თუმცა მასზე არავის სურს საუბარი.)

“When there is an invisible elephant in the room, one is from time to time bound to trip over a trunk.” Karen Joy Fowler, *We Are All Completely Beside Ourselves*

“And that is how Goodwin problems were always fixed. Fix them on the surface but don't go to the root, always ignoring the elephant in the room. I think that morning was when I realized I'd grown up with an elephant in every room of my life. It was practically our family pet.” Cecelia Ahern, *The Book of Tomorrow*

“when there's an elephant in the room, you can't pretend it isn't there and just discuss the ants. ”

— Ellen Wittlinger, *Blind Faith*

11. go haywire (მოშლა, გაფუჭება)

“In lots of books I read, the writer seems to go haywire every time he reaches a high point. He’ll start leaving out punctuation and running his words together and babble about stars flashing and sinking into a deep dreamless sea. And you can’t figure out whether the hero’s laying his girl or a cornerstone. I guess that kind of crap is supposed to be pretty deep stuff—a lot of the book reviewers eat it up, I notice. But the way I see it is, the writer is just too goddam lazy to do his job. And I’m not lazy,

whatever else I am. I'll tell you everything.” Jim Thompson, *The Killer Inside Me*

“The absence of any kind of communication from her was not at all like an absence. It was instead a presence: of mind-pain, like a thick, rusted arrow shooting straight into my head, poisoning my mind with something like tetanus, causing my thoughts to go haywire, a spasm here, a spasm there.”

Chinelo Okparanta, *Under the Udala Trees*

“Begin your day by dedicating the entire day to the Lord.” Papa had a whole speech. “Then when things seem to go haywire, you will remember that whatever the problem is, it’s there because God allowed it and you will see it as simply another way to glorify Him, another opportunity to praise Him. When you take responsibility for the day yourself, though, and things go wrong, you get upset and bent out of shape and start looking for people to blame.” Heather Gray, *Mail Order Man*

“That’s when I proffered my words of wisdom, that waste is the highest virtue one can achieve in advanced capitalist society. The fact that Japan bought Phantom jets from America and wasted vast quantities of fuel on scrambles put an extra spin in the global economy, and that extra spin lifted capitalism to yet greater heights. If you put an end to all the waste, mass panic would ensue and the global economy would go haywire. Waste is the fuel of contradiction, and contradiction activates the economy, and an active economy creates more waste.” Haruki Murakami, *Dance Dance Dance*

12. go pear-shaped (გეგმის ჩაშლა)

“It was a stupid, insane, suicidal idea. Which makes it quite hard to explain why I decided to help. I guess it boils down to this. Charlie was my best friend. I missed him. And I couldn't think of anything better to do. Really stupid reasons which were never going to impress the police, the headmistress or my parents. Looking back, I reckon this was the moment when my whole life started to go pear-shaped.” Mark Haddon, *Boom!*

“What’s the story with you and that blonde woman?” I asked after a moment.

“Sienna is my partner—I make a point of not mixing work and pleasure. It doesn’t go down well when things turn... pear-shaped.”

“Fair enough, I guess.” Shaye Evans, *Rescued*

13. go through the mill (დიდი წნეხის ქვეშ ყოფნა)

“So the conservative who resists change is as valuable as the radical who proposes it -- perhaps as much more as the roots are more vital than grafts. It is good that new ideas should be heard, for the sake of the few that can be used; but it is also good that new ideas should be compelled to go through the mill of objection, opposition, and contumely; this is the trial heat which innovations must survive before being allowed to enter the human race. It is good that the old should resist the young, and that the young should prod the old; out of this tension, as out of the strife of the sexes and the classes, comes a creative tensile strength, a stimulated development, a secret and basic unity and movement of the whole.” Will Durant

14. grasp/clutch at straws (წყალწაღებული ხავსს ეკიდებოდა)

“In the greater part of humankind there resides an instinct for survival. It is this which can clutch at straws and effect a rescue from them. It is this which can, now and then, outwit fate.” Tanith Lee

“But in a society with no central motivation, so far adrift and puzzled with itself that its President feels called upon to appoint a Committee on National Goals, a sense of alienation is likely to be very popular--especially among people young enough to shrug off the guilt they're suppose to feel for deviating from a goal or purpose they never understood in the first place. Let the old people wallow in the shame of having failed. The laws they made to preserve a myth are no longer pertinent; the so called American Way begins to seem like a dike made of cheap cement, with many more leaks than the law has fingers to plug. America has been breeding mass anomie since the end of World War II. It is not a political thing, but the sense of new realities, or urgency, anger and sometimes desperation in a society where even the highest authorities seem to be grasping at straws.” Hunter S. Thompson

“Faust also discusses the belief in salvation as a factor in nerving soldiers to face death with equanimity and as a source of comfort to their families. She cites the funeral sermon for a Massachusetts officer killed at Petersburg, in which the clergyman defined death as “the middle point between two lives.” But she seems inclined at times to view this conviction as the equivalent of grasping at straws—or, to change the metaphor, of whistling past the graveyard. Instead of a deeply held belief, it was for many soldiers and their families, she writes, the product of “distress and desire” to make tolerable the intolerable prospect of death. She also suggests the provocative idea that the vision of death as the middle point between two lives was a nineteenth-century version of a death-denying culture.” James M. McPherson, *The War That Forged a Nation: Why the Civil War Still Matters*

15. high and dry (მშრალზე დარჩენა)

“Just because I've gone and snagged myself a hot boyfriend doesn't mean I'm going to leave my bestfriend high and dry.” Becca Fitzpatrick, *Crescendo*

“Now he realized the truth: that sacrifice was no purchase of freedom. It was like a great elective office, it was like an inheritance of power - to certain people at certain times an essential luxury, carrying with it not a guarantee but a responsibility, not a security but an infinite risk. Its very momentum might drag him down to ruin - the passing of the emotional wave that made it possible might leave the one who made it high and dry forever on an island of despair...Sacrifice by its very nature was arrogant and impersonal; sacrifice should be eternally supercilious.”

— F. Scott Fitzgerald, *This Side of Paradise*

16. in dire straits (გასაჭირში ჩავარდნა)

“More and more, paddling the Yellowstone feels like that bedside visit, like we are attending to a friend in dire straits, a friend whom we have seen in the full bloom of health, but with whom, now, there is little to say and only our companionship to offer.” Alan S. Kesselheim

Such population as did involuntarily remain, usually for such reasons as extraordinary congenital suitability to armchair sitting or exceptional talent at waiting for someone else to do things, found itself in dire straits.” Ian Hutson, NGLND XPX

“Music is not a fucking soda. It is not a fucking insurance rate. It is not a fucking T-shirt. It is the only real religion that is worth devoting your soul to. It is the last remnant of the primal scream, the funeral dirge, and the wedding march. It is the light that keeps me out of the shadows, and it is the reason my immortal soul is not in dire straits.” Corey Taylor

17. last resort (უკანასკნელი იმედი)

“Yet, I didn't understand that she was intentionally disguising her feelings with sarcasm; that was usually the last resort of people who are timid and chaste of heart, whose souls have been coarsely and impudently invaded; and who, until the last moment, refuse to yield out of pride and are afraid to express their own feelings to you.” Fyodor Dostoyevsky, Notes from Underground, White Nights, The Dream of a Ridiculous Man, and Selections from The House of the Dead

“Some are whigs, liberals, democrats, call them what you please. Others are Tories, serviles, aristocrats, &c. The latter fear the people, and wish to transfer all power to the higher classes of society; the former consider the people as the safest depository of power in the last resort; they cherish them therefore, and wish to leave in them all the powers to the exercise of which they are competent.” Thomas Jefferson, Letters of Thomas Jefferson

“The Christ within who is our hope of glory is not a matter of theological debate or philosophical speculation. He is not a hobby, a part-time project, a good theme for a book, or a last resort when all human effort fails. He is our life, the most real fact about us. He is the power and wisdom of God dwelling within us.” Brennan Manning, Abba's Child: The Cry of the Heart for Intimate Belonging

“I think when you are truly stuck, when you have stood still in the same spot for too long, you throw a grenade in exactly the spot you were standing in, and jump, and pray. It is the momentum of last resort.” Renata Adler, Speedboat

18. (see) light at end of tunnel-გვირაბის ბოლოს სინათლე

“If you do not see light at the end of the tunnel, consider it an opportunity to create an opening yourself, wherever you want.” Ashok Kallarakkal

“Don't wait for a light to appear at the end of the tunnel, stride down there and light the bloody thing yourself.” Sara Henderson

“The light at the end of the tunnel is just the light of an oncoming train.” Robert Lowell

19. necessary evil-გარდაუვალი

“War may sometimes be a necessary evil. But no matter how necessary, it is always an evil, never a good. We will not learn to live together in peace by killing each other's children.” Jimmy Carter, The Nobel Peace Prize Lecture

“Society in every state is a blessing, but government even in its best state is but a necessary evil; in its worst state an intolerable one; for when we suffer, or are exposed to the same miseries by a government, which we might expect in a country without government, our calamity is heightened by reflecting that we furnish the means by which we suffer...” Thomas Paine, Common Sense

“Tradition with all its happy assumptions and necessary evils, all of its content majorities and stout killers, is not always a reliable guide.” Matthew Scully, Dominion: The Power of Man, the Suffering of Animals, and the Call to Mercy

“For particulars, as everyone knows, make for virtue and happiness; generalities are intellectually necessary evils. Not philosophers but fretsawyers and stamp collectors compose the backbone of society.” Aldous Huxley, Brave New World

20. out of sync- არაკორდინირებულად, სინქრონის გარეშე

“My feelings are not God. God is God. My feelings do not define truth. God’s word defines truth. My feelings are echoes and responses to what my mind perceives. And sometimes - many times - my feelings are out of sync with the truth. When that happens - and it happens every day in some measure - I try not to bend the truth to justify my imperfect feelings, but rather, I plead with God: Purify my perceptions of your truth and transform my feelings so that they are in sync with the truth.” John Piper, Finally Alive: What Happens When We Are Born Again?

“I listened for the voice I knew so well, the one I always heard at the beginning.

Good girl, Macy! You're doing great! You know the first steps are the hardest part!

They were. Sometimes I felt so out of sync, it was all could do not to quit after a few strides. But I kept on, as I did now. I had to, to get to the next part, this part, where I finally caught up with Wes, my shadow aligning itself with his, and she turned to look at me, pushing his hair out of his eyes.”

Sarah Dessen, The Truth About Forever

“Think about how many of us have wondered why we don't fit, why our faith doesn't stabilize us, why we seem so out of sync with most of the world. Genuine faith is the isolating force in our lives that creates tension wherever we go. To put it another way, faith is the unbalancing force in our lives that is the fruit of God's disturbing presence.” Mike Yaconelli

21. out of whack (ძწყობრიდან გამოსვლა)

“Nonsense wakes up the brain cells. And it helps develop a sense of humor, which is awfully important in this day and age. Humor has a tremendous place in this sordid world. It's more than just a matter of laughing. If you can see things out of whack, then you can see how things can be in whack.” Dr. Seuss

“Literature duplicates the experience of living in a way that nothing else can, drawing you so fully into another life that you temporarily forget you have one of your own. That is why you read it, and might even sit up in bed till early dawn, throwing your whole tomorrow out of whack, simply to find out what happens to some people who, you know perfectly well, are made up.” Barbara Kingsolver

22. paper over the cracks (პრობლემის დამალვა)

“We should not be scared of being confrontational, of facing people with the wrong that they have done. Forgiving doesn’t mean turning yourself into a doormat for people to wipe their boots on. Our Lord was very forgiving. But he faced up to those he thought were self-righteous, who were behaving in a ghastly fashion, and called them a “generation of vipers” (Matthew 23:33, KJV). Forgiveness doesn’t mean pretending things aren’t as they really are. Forgiveness is a recognition that there is a ghastliness that has happened. Forgiveness doesn’t mean trying to paper over the cracks. Forgiveness means that both the wronged and the culprits of those wrongs acknowledge that something happened. There is necessarily a measure of confrontation. People sometimes think that you shouldn’t be abrasive. But sometimes you have to be to make people acknowledge that they have done something wrong.” Desmond Tutu, *God Is Not a Christian: And Other Provocations*

“blossom during and beyond her childhood. ‘We were more sisters than friends,’ Maack told the Reading Eagle. ‘Taylor’s family was my family.’ Yet this bond was not enough to paper over the cracks of hurt that Taylor felt when kids bullied her. Lots of kids found her ‘annoying’ and ‘uncool’. Among her offences to coolness was the fact that she was not”. Chas Newkey-Burden, *Taylor Swift: The Whole Story*

“I can't say for certain. I can paper over the cracks for a while, maybe even maintain a facade of affluence, by robbing Peter to pay Paul”. David Weber

“I had the distinct feeling that the universe was out of whack and normal rules didn't apply. I sort of liked it.” Elizabeth LaBan, *The Tragedy Paper*

“I plant my elbows on the kitchen table, prop up my chin and think: When the hell did the compass needle get out of whack and lead my life astray?” Haruki Murakami, *The Elephant Vanishes*

23. pass the buck (საკუთარი დანაშაულის სხვაზე გადაბრალება, პასუხისმგებლობის აცილება)

“Transparency can be a powerful thing, but not in isolation. So, let’s stop passing the buck by saying our job is just to get the data out there and it’s other people’s job to figure out how to use it. Let’s decide that our job is to fight for good in the world. I’d love to see all these amazing resources go to work on that.” Aaron Swartz, *The Boy Who Could Change the World: The Writings of Aaron Swartz*

“The key characteristic is the desire to solve a problem for the customer. That is the driving passion, not “I think this is going to be a billion-dollar company and I want to hop in because I can get rich.” We’re looking for people whose ideas get floated around. People who fight over the chance to work on solving a problem rather than passing the buck.” Tarang Shah, *Venture Capitalists at Work: How VCs Identify and Build Billion-Dollar Successes*

“In the case of Adam and Eve, the deeper truth is that it never happened, but it is always happening. It never was, but still is. It is both primitive and postmodern. The Bible is a Metaphor made up of metaphors, and the point is not to organize a search party to find a garden that never existed or Noah’s

ark on a mountain in Turkey, so that we can “prove” that the Bible is true. Our calling is to graduate from a definition of truth that is too narrow and embrace the reading of scripture as sacred, normative poetry—not ancient journalism or objective history. This does not mean we stop “believing” the Bible. In this case, just think how timeless is the message of an archetypal woman duping a clueless, archetypal man and then passing the buck down to a talking snake!” Robin R. Meyers, *Saving Jesus from the Church: How to Stop Worshiping Christ and Start Following Jesus*

24. put on a brave face (თავის მოკატუნება თითქოს ყველაფერი კარგად არის)

“Looks can be deceiving. You can’t always tell what’s going on inside a person from outside. People put on a brave face when they’re trying to get over heartbreak, but that doesn’t mean they have.” Alison G. Bailey, *Present Perfect*

“Besides, even if I blocked my thoughts, my eyes would give me away. It was easy to put on a brave face but the eyes were essentially the window to the soul.

Your eyes would always betray you; no wonder people avoided eye contact when they had something to hide. The eyes couldn’t fake emotions – surprise, happiness, betrayal, remorse. The list went on and on. Mine were probably screaming anticipation with a hint of irritation.” Shawnda Currie, *Broken - Afflictions of the Evolved*

“Everyone grieves differently. No one handles the loss of a loved one the same. Some put on a brave face for others, keeping everything internal. Others let it all out at once and shatter, only to pick up the pieces just as quickly as they came apart. Still others don't grieve at all, implying they are incapable of emotion.

Then there are the ones like me, where grief is a badge we wear, where it's hard to let go because we don't want to. We probably wouldn't know how even is we wanted to. There's unanswered questions, unresolved feelings. There is anger that this person could even conceive of leaving us behind. We are the furious ones, the ones that scream at the injustice and the pain. We are the ones who obsess and slowly lose rational thought, knowing it is happening but unable to find a way to care. We are the ones who drown.” T.J. Klune, *Into This River I Drown*

25. spell trouble (პრობლემაზე მინიშნება)

“His black eyes sliced into me, and the corners of his mouth tilted up. My heart fumbled a bit and in that pause, a feeling of gloomy darkness seemed to slide like a shadow over me. It vanished in an instant but I was still staring at him. His smile wasn't friendly. It was a smile that spelled trouble. With a promise.” Becca Fitzpatrick, *Hush, Hush*

“It was a smile that spelled trouble. With a promise.”

Becca Fitzpatrick, *Hush, Hush*

26. spiral out of control (სიტუაცია უკონტროლო გახდა)

“My emotions are spiraling out of control. I never promised I would be logical at a time like this!”

Sandy Hall, *A Little Something Different*

“It was the problem with creating a web of lies and deceit. It spiraled out of control until it took on a life of its own, and she was helpless to correct it. In too deep. She’d been trapped by her own solution.” Maya Banks, *Never Seduce a Scot*

“Myths tend to spiral out of control. Do you howl at the full moon and steal maidens to devour?”

"Depends on the maiden," he said.

Was he flirting with me? Devouring didn't really go with flirting, but his tone of voice did. Was this how werewolves flirted? Hey, baby, if I had to kill any girl and eat her flesh, it would be you... clean sweep”. Ilona Andrews

“Men started praying to you, begging for a taste. That legend of yours spiraled out of control. You gave the people hope. They were told you were all they ever needed.” James W. Bodden, *The Red Light Princess*

27. on a sticky wicket (უხერხულ სიტუაციაში ჩავარდნა)

“Since the Truth—the absolute knowledge of good and evil—is given by God to all human beings, why are all human beings not good? Why do we “see this conscience overthrown and displaced” in some people? And this question remained at the center of the theological discussion about conscience for many centuries. Despite the sticky wicket, the alternative suggestion—the proposal that only some people had conscience—was impossible to make, because it would have meant that by withholding the Truth from a few of His servants, God Himself had created evil in the world and had distributed it, in seeming randomness, among all the types and enterprises of humanity.”

Martha Stout, *The Sociopath Next Door*

28. stir up a hornet's nest (წყლის ამღვრევა)

“Bailey wants what’s best for you. He cares about you, perhaps to a foolish degree. I know you’re repentant over what happened, but we mustn’t let Bailey’s reputation be blackened.” Molly gripped the doorframe with stiff fingers. “I want what’s best for him, too. I wouldn’t hurt him.” “Ah, but you have, haven’t you?” He turned and the sympathy in his eyes softened his painful words. “You hurt him when you left. Now you’re back, and any connection between the two of you will stir up a hornet’s nest. I know you never intended to be in this position, but you have to think of him. What if God’s calling him into the ministry? How could he serve if his family was tainted?” A” Regina Jennings, *Love in the Balance*

“You stir up more hornets' nests than a twelve-year-old boy with a baseball bat. You’re like Lois Lane on crack.” Darynda Jones, *Second Grave on the Left*

29. stumbling block (გადაულახავი ბარიერი)

“There will always be rocks in the road ahead of us. They will be stumbling blocks or stepping stones; it all depends on how you use them.” Friedrich Nietzsche

“Christmas and Easter can be subjects for poetry, but Good Friday, like Auschwitz, cannot. The reality is so horrible it is not surprising that people should have found it a stumbling block to faith.”

W.H. Auden

“The only real stumbling block is fear of failure. In cooking you've got to have a what-the-hell attitude.” Julia Child

“A stumbling block to the pessimist is a stepping-stone to the optimist.” Eleanor Roosevelt

“Christmas and Easter can be subjects for poetry, but Good Friday, like Auschwitz, cannot. The reality is so horrible it is not surprising that people should have found it a stumbling block to faith.”

W.H. Auden

30. thorny issue (როული და არასასიამოვნო პრობლემა)

“I believe that first love is a thorny issue, filled with anticipation and hopes and expectations that are usually dashed by realities of life. It is most difficult to accept the end of the first love someone bears for another. And when that first love is not returned, it is the most difficult to forget” .Terri Brisbin, The King's Mistress

“I believe that first love is a thorny issue, filled with anticipation and hopes and expectations that are usually dashed by realities of life. It is most difficult to accept the end of the first love someone bears for another. And when that first love is not returned, it is the most difficult to forget”. Terri Brisbin, The King's Mistress

“Perhaps, I suggested, the fate of the universe could briefly take second place to the thorny issue of graduating with honours? He blew loudly between his lips, a liquid sound of contempt. “That,” he exclaimed, “is precisely what’s wrong with academics.” Claire North, The First Fifteen Lives of Harry August

“A thriving leadership team. Together your team truly leads your church. You establish and carry out vision, set direction, wrestle with thorny issues and come to conclusions, fight for unity, and model gospel-centered and mission-driven community for your staff and congregation.”

Ryan T. Hartwig, Teams That Thrive: Five Disciplines of Collaborative Church Leadership

31. tight spot (როული სიტუაცია)

“A writer, like a sheriff, is the embodiment of a group of people and without their support both are in a tight spot.” Craig Johnson, Another Man's Moccasins

“She (Candace) straightened her spine and shot him (Ryan) a warning glare. “You know what? You just reminded me why I don’t like you.”

He grinned like he got a giant kick out of needling her. Or maybe it was her response that he found funny. “Well I like you.”

“That’s because I’m not rude and obnoxious.”

“Well there is that. But I think it’s mostly to do with the fact that I’m standing here breathing because of you.”

“Ah. So gratitude makes you rude? I’ll have to remember that if I’m in the area next time you get in a tight spot.” Kaylea Cross, *Deadly Descent*

32. tip of the iceberg (ასბერგის წვერი)

“Gradually the awful truth dawns on you: that Santa Claus was just the tip of the iceberg - that your future will not be the rollercoaster ride you'd imagined, that the world occupied by your parents, the world of washing the dishes, going to the dentist, weekend trips to the DIY superstore to buy floor tiles, is actually largely what people mean when they speak of 'life'.” Paul Murray, *Skippy Dies*

“I smiled at him, as Doyle squeezed my hand and I squeezed back. "Some people are addicted to falling in love, Doctor. Some people love that rush of new emotions, and when that first rush of new love is spent, they move on to the next, thinking the love wasn't real. What I felt in her, and potentially in you, is the love of years. Love that knows that that first rush of freshness isn't the real thing. It's the tip of the iceberg.” Laurell K. Hamilton, *A Lick of Frost*

“Maybe everyone represents a piece of the puzzle. We all fit together to create this experience we call life. None of us can see the part we play or the way it all turns out. Maybe the miracles that we see are just the tip of the iceberg. And maybe we just don't recognize the blessings that come as a result of terrible things.” Amy Harmon, *Making Faces*

“Whenever possible, Salgado lives for a while with the people he photographs. “I tell a little bit of my life to them, and they tell a little of theirs to me. The picture itself is just the tip of the iceberg.”
Sebastião Salgado

33. unmitigated disaster (სრული მარცხი)

“The situation was mind boggling. In every apartment were ten times more people than could be accommodated. In the two rooms and kitchens, where we had found asylum were 45 people. A few older persons slept in the two beds, the others stretched out on the floor, with the legs under the beds, some were sitting, some on the tables, under the tables. It was just inhuman to be crowded into staircases, corridors and plainly on the sidewalks. The electricity had not yet been restored; some apartments had no running water. It was an unmitigated disaster. My Father said that we will all die of typhoid fever or some other disease will decimate the population in the Ghetto.”

Pearl Fichman, *Before Memories Fade*

“A scaling premortem works something like this: when your team is on the verge of making and implementing a big decision, call a meeting and ask each member to imagine that it is, say, a year later. Split them into two groups. Have one group imagine that the effort was an unmitigated disaster. Have the other pretend it was a roaring success. Ask each member to work independently and generate reasons, or better yet, write a story, about why the success or failure occurred. Instruct them to be as detailed as possible and, as Klein emphasizes, to identify causes that they wouldn’t usually

mention “for fear of being impolitic.” Next, have each person in the “failure” group read his or her list or story aloud, and record and collate the reasons. Repeat this process with the “success” group.

Finally, use the reasons from both groups to strengthen your scaling plan. If you uncover overwhelming and impassable roadblocks, then go back to the drawing board.” Robert I. Sutton, *Scaling Up Excellence: Getting To More Without Settling For Less*

34. uphill battle (როული ბრძოლა)

“I’m not saying it will always be easy because we are human. Two people in love will always have uphill battles but it’s how you handle those challenges that truly matter.” Kathryn Perez, *Love and Truth*

“It’ll take years of therapy. Probably for all of us: a long uphill battle. But we’re still on the field fighting the good fight, battered and beaten though we are, and I understand just what a great gift that is.” Patricia Briggs, *Dead Heat*

“It had been an uphill battle convincing him that she was the woman for the job. For every reason he’d insisted she wasn’t right for the position she’d given him five that she was. She wasn’t sure how, but she’d worn him down. She’d also fallen in love with him. Elizabeth shifted and straightened her skirt and tried not to think of that which could never be. It was hopeless and made more so by the fact that she would never tell him. Not only” Monique Martin, *Out of Time*

35. vicious circle (დაწყველილ წრეზე სიარული)

“Here is the vicious circle: if you feel separate from your organic life, you feel driven to survive; survival -going on living- thus becomes a duty and also a drag because you are not fully with it; because it does not quite come up to expectations, you continue to hope that it will, to crave for more time, to feel driven all the more to go on.” Alan W. Watts

“Throughout it all, I loved her as much as I always had, and I found myself aching for those simpler times of the past. I knew what was happening, of course. As we were drifting apart, I was becoming more desperate to save what we once had shared; like a vicious circle, however, my desperation made us drift apart even further.” Nicholas Sparks, *Dear John*

“It was a vicious circle, though. The more gratification we found in our own geniuses, the more isolated we grew. Our home was like an artists' colony. We ate together, but otherwise were absorbed in our separate pursuits. And in this isolation, our creativity took on an aspect of compulsion.” Alison Bechde

„პრობლემების/სირთულეების“ კონტრადიქტულ თემატურ სივრცეს წარმოადგენს

„პრობლემების მოგვარება/გადაჭრა“. აღნიშნული სივრცე თანამედროვე ინგლისურ ენაში ობიექტივირდება ისეთი ერთეულების მეშვეობით, როგორცაა: მთის გადაგმა, საქმის მოგვარება, მარტივი გამოსავლის პოვნა:

1. come hell or high water (მთას გადავდგამ)

“Come hell or high water, I will separate you from your man-business. I don't care how, or if you kill me. If it means me, dead, holding your junk, I'll take your junk. Got that?” — Nicole Peeler, Tempest's Legacy

“Nathan had just announced that come hell or high water, he was going to fix his flower. He just needed time to find out how.” Julie Garwood, The Gift

“I was going to fight back with all of my might, come hell or high water and I'd already been through hell.” Ashley Jade, Always Comes To Light

“I am the love of my own life, and I will cherish and defend me against slander and disrespect, violence and erasure, in sickness and health, in favor or out, come hell or high water, until death does me scatter, amen.” Aurora Levin Morales

2. come out in the wash-მოგვარდეს საქმეები

“I was, after the breakup, what you call a complete wreck. For the first time in my life, my pain had a focus. Any I just couldn't help myself. I didn't care what anyone thought, I didn't care that all the girls in school would say, See, he finally got wise, I didn't care how stupid I would look with teary mascara stains and purple eyeliner tracks down my cheeks, I didn't care about anything except how this was the worst pain ever. I used to weep for never having anything worth losing, but now I was simply resplendent--puffy, red, hysterical-- with a loss I could identify completely. I felt justified in my sorrow and I couldn't stand the way everything about Zachary seemed to be everywhere: Every staircase we'd necked on and lounge chair we'd chatted on between classes was redolent with memories of him. My God, even the lint that gathered on my clothing and still hadn't come out in the wash reminded me of Zachary. I would burst into tears in class and not bother to excuse myself. I cried on the subway. One day, I got mugged walking to the subway, and figured it was as good an

3. take the easy way out (მარტივი გამოსავლის პოვნა)

“I want to taste and glory in each day, and never be afraid to experience pain; and never shut myself up in a numb core of nonfeeling, or stop questioning and criticizing life and take the easy way out. To learn and think: to think and live; to live and learn: this always, with new insight, new understanding, and new love.” Sylvia Plath, The Unabridged Journals of Sylvia Plath

“So, it's not gonna be easy. It's gonna be really hard. We're gonna have to work at this every day, but I want to do that because I want you. I want all of you, forever, you and me, every day. Will you do something for me, please? Just picture your life for me? Thirty years from now, forty years from now? What's it look like? If it's with him- go. Go! I lost you once, I think I can do it again, if I thought that's what you really wanted. But don't you take the easy way out.” Nicholas Sparks

“Committing suicide essentially said to friends and loved ones and the world at large that you were the only thing that mattered, that your problems were hopeless that you deserved to escape from them and to hell with everyone else.

Suicide was nothing more than a way to look in the eye of the people who loved you and say, "My pain is paramount and I want it to end. The pain you will feel when I am gone, and the guilt you will experience at not having been able to stop me, do not matter to me. I am willing for you to suffer for the rest of your life so that I can take the easy way out of mine." Christine Warren, You're So Vein

4. without a hitch (საქმის წარმართვა უნაკლოდ)

"When everything goes without a hitch, where's the challenge, the opportunity to find out what you're made of?" Shania Twain, From This Moment On

"Die in one universe and yet in another go on without a hitch. If this were true, the person who understood it would have conquered death. Would be invulnerable. Would be the Superman. There's a dizzying thrill in a philosophy that can only be tested by suicide -- and then never proven, only tested again by another attempt. And the person embarked on that series of tests, treading that trail of lives as if from boulder to boulder across the river of time -- no, out into the burning ocean of eternity -- what a mutant! Some new genesis, like a pale, poisonous daisy." Denis Johnson

"I can't tell you how many jobs I've done without a hitch since the last time I saw you, Dresden. You walk through the door and everything goes to hell." "That's embroidered on my towels, actually," I said." Jim Butcher, Skin Game

ენა, როგორც შემეცნების უცილობელი კომპონენტი, ადამიანის და ენობრივი ფორმებით ასახული სამყაროს კონცეპტუალური სურათის დამაკავშირებელ რგოლს წარმოადგენს.

ამასთან, იგი სამყაროს მხოლოდ ობიექტურად და ადეკვატურად როდი ასახავს:

„სამყაროს ენისმიერი ხატი“ გაივლის და აირეკლება სუბიექტის ცნობიერებაში და დამოკიდებულია იმ ეროვნულ-სოციალურ გარემოზე, რომელშიც ადამიანებს უხდებათ ურთიერთობა. ამრიგად, ადამიანური შემეცნება არა მარტო ასახავს სამყაროს, სინამდვილეს, არამედ მონაწილეობს კიდევ თვით ენის სისტემის შექმნაში. ფაქტია, რომ ენა წარმოადგენს გარკვეულ თვალსაზრისს სამყაროს შესახებ. იგი სამყაროს მოდელია, რომელიც თვითონ წარმოადგენს მეცნიერების ობიექტს. ენა არ არსებობს საზოგადოების გარეშე და ბუნებრივია, რომ საზოგადოების ცხოვრება სწორედ ენაში აისახება.

„RELATIONSHIP“ SCENARIO („ურთიერთობის“ სცენარი)

განმარტება: The words in this frame have to do with people and the personal Relationships they are or can be a part of. Some of the words denote people engaged in a particular kind of Relationship, others denote the Relationship, yet others the events bringing about or ending the Relationships. Many of the words presuppose an understanding of states and events that must have occurred before another event takes place or before a person can be classified in a certain way.

1. And of course that drippy BOYFRIEND of hers backed her up.
2. As the happy COUPLE took their places there was a stir and a rising babble behind them.

3. Pattie is living proof that if you live with a man, you discover a lot you didn't know when you were just DATING him.

მხარეები/პარტნიორები: That partner in the Relationship who is realized as the subject of verbs in active form sentences, or of adjectives in predicative uses.

1. John is MARRIED to Sue.
2. John is Sue's HUSBAND.
3. George is a BACHELOR.
4. George's MISTRESS left the party.
5. George has a MISTRESS.
6. George is Laura's LOVER.

ხარისხი: Degree to which event occurs

დესკრიფცია: Depictive phrase describing the Partners.

ხარგრძლივობა: The length of the relationship.

I'd like you to meet my long-time FRIEND.

მანერა: Manner of performing an action

საშუალება: An act whereby a focal participant achieves an action indicated by the target.

1. He BEFRIENDED her by staying after to talk every day.
2. His wanderings caused the BREAK-UP of their marriage.

ურთიერთობის წყარო: The source of the relationship.

Have you seen my old High School BUDDY Johnathan Rich lately?

არაფრაზეოლოგიური ერთეულები: adultery.n, affair.n, affianced.a, amigo.n, bachelor.n, beau.n, befriend.v, betrothed.a, betrothed.n, boyfriend.n, break-up.n, buddy.n, chum.n, chummy.a, cobber.n, cohabit.v, cohabitation.n, companion.n, couple.n, court.v, crush.n, date.v, divorced.a, divorcee.n, engaged.a, engagement.n, estranged.a, familiar.a, fiancé.n, fiancée.n, friend.n, friendship.n, girlfriend.n, husband.n, innamorata.n, lover.n, marital.a, marriage.n, married.a, mate.n, mistress.n, moll.n, pal.n, paramour.n, partner.n, relationship.n, romance.n, seeing.v, significant other.n, single.a, sleep (together/with).v, spinster.n, spousal.a, spouse.n, sugar daddy.n, suitor.n, widow.n, widow.v, widowed.a, widower.n, wife.n

“COMMUNICATION SCENARIO” („კომუნიკაციის“ სცენარი)

მოქმედების განმარტება: A Communicator conveys a Message to an Addressee; the Topic and Medium of the communication also may be expressed. This frame includes no specification of the method of communication (speech, writing, gesture, etc.). This frame and the frames that inherit the general Communication frame can add elaboration to the Medium in a variety of ways (in French, on the radio program, in a letter) or to the Manner of communication (babble, rant, shout, whisper).

There are also frames related to Communication that either do not inherit all of the FEs of this frame or do not inherit them in a straightforward manner (such as Conversation, in which Communicator and Addressee alternate roles, and are often expressed by a single).

Let's hope it did n't have time to COMMUNICATE any of its findings to its overlords.

For many words in this domain (those which do not inherently ascribe cognitive/social processes to a Communicator, position a statement within a conversation, or specify Medium in detail), there is a metaphorical usage which maps Communication onto an alternate frame of Becoming aware, with corresponding maps for frames related to Communication. In many cases this metaphor maps Communication onto the Evidence frame, but not always. Some words from the Communication domain are listed in the Evidence frame since they are deemed to be lexicalized.

A flick of his gaze toward the doorway TOLD me what he really wanted.

This painting really SPEAKS to me.

Putting his arm around her protectively achieved nothing but ANNOUNCING to their captors their vulnerability.

It SAYS a lot that he did n't come back.

კომუნიკატორი: The sentient entity that uses language in the written or spoken modality to convey a Message to the Addressee.

He finds it hard to COMMUNICATE with people, not least his separated parents .

მედოუმი: The physical or abstract setting in which the Message is conveyed.

Opinions are usually COMMUNICATED over the telephone and are often given within 24 hours.

შეტყობინება: Message is a proposition or set of propositions that the Communicator wants the Addressee to believe or take for granted.

How do you COMMUNICATE to them that you really like them ?

შეტყობინების შინაარსი: The Topic is the subject matter to which the Message pertains. It is normally expressed as a PP Complement headed by "about", but in some cases it can appear as a direct object.

Had someone COMMUNICATED to the capital about the flagrant disregard of the religious law ?

ადრესატი: The Addressee receives a Message from the Communicator.

The company must be able to COMMUNICATE to potential customers the way in which its product would satisfy their needs, and provide competitive value.

ინფორმაციის რაოდენობა: The amount of information exchanged when communication occurs.

He never really fully COMMUNICATED his intentions.

დესკრიფცია: The Depictive describes the state of the Communicator.

მოქმედების ხანგრძლივობა: Duration is the length of time during which the communication takes place.

მოქმედების სიხშირე: Describes the number of times per unit of time that the Communicator conveys a Message.

მოქმედების მანერა: The Manner in which the Communicator communicates.

მოქმედების საშუალება: The Means by which the Communicator communicates.

მოქმედების ლოკაცია: The location where the act of communication occurs.

მოქმედების მიზანი: The Purpose for which a Communicator communicates.

მოქმედების თარიღი: The time at which the communication takes place.

არაფრაზეოლოგიური ერთეულები: codeword.n, communicate.v, communication [act].n, communication [entity].n, contact.n, convey.v, indicate.v, password.n, say.v, share.v, signal.v, speech.n

თემატური ჯგუფი: “*Relationship -Communication* “ (ურთიერთობები-კომუნიკაცია)

at loggerheads; stormy relationship; out of touch; talk tough; tell someone where to get off; give somebody the rough side of your tongue; foam at the mouth; give someone a (good) talking ; give someone a (good) talking to; tell someone off; chew someone out; pick someone or something apart; rake someone over the coals; give somebody a piece of your mind; speak against someone or something; raise one's voice against someone or something; speak ill of someone; blow sky-high at each other's throats; twist someone's words; put words in (to) someone's mouth.

1. at loggerheads (მწვავე კონფლიქტში შესვლა)

“I was right when I said a very long time ago that our age would leave few living documents behind it: it was rare for anyone to keep a diary, letters were short and businesslike--"I'm alive and well"--and few memoirs were written. There are many reasons for this. Let me mention just one, not perhaps recognized by everybody: we were too often at loggerheads with our own past to give it proper thought. Within the half-century, our ideas on people and events have changed many times; conversations were broken off in mid-sentence; thoughts and feelings could not but be affected by circumstances.” Ilya Ehrenburg

Spinoza was a pantheist: He believed that God was within nature, not a separate Being with an independent will. “In Spinoza’s system,” Jewish philosopher Louis Jacobs has written, “God and Nature are treated as different names for the same thing. God is not ‘outside’ or apart from Nature. He did not create Nature but is Nature.” This doctrine set Spinoza at loggerheads with both Judaism and Christianity. It was absurd in his view to credit God with attributes such as will or intellect; that was like demanding that Sirius bark, just because people refer to it as the Dog Star. Spinoza tried to posit a system of ethics based on reason, not supernatural revelation.” Joseph Telushkin, Jewish Literacy

2. stormy relationship (დაძაბული ურთიერთობა)

“After Frank came out, Amy would begin a performance at a gig by walking onstage, clapping and chanting, ‘Class-A drugs are for mugs. Class-A drugs are for mugs ...’ She’d get the whole audience to join in until they’d all be clapping and chanting as she launched into her first number. Although Amy was smoking cannabis, she had always been totally against class-A drugs. Blake Fielder-Civil changed that. Amy first met him early in 2005 at the Good Mixer pub in Camden. None of Amy’s friends that I’ve spoken to over the years can remember exactly what led to this meeting. But after that encounter she talked about him a lot. ‘When am I going to meet him, darling?’ I asked. Amy was evasive, which was probably, I learned later, because Blake was in a relationship. Amy knew about this, so initially you could say that Amy was ‘the other woman’. And although she knew that he was seeing someone else, it was only about a month after they’d met that she had his name tattooed over her left breast. It was clear that she loved him – that they loved each other – but it was also clear that Blake had his problems. It was a stormy relationship from the start. A few weeks after they’d met, Blake told Amy that he’d finished with the other girl, and Amy, who never did anything by halves, was now fully obsessed with him.” Mitch Winehouse

“It is interesting to note that the people who had a good relationship with the person who died often heal their grief much more easily than those whose relationship with the deceased was filled with turmoil, bitterness, or disappointment. The reason is that a positive relationship is associated with good memories, and remembering and reprocessing these memories helps in the healing process. When people who had a bad relationship think back on it, they have to relive the pain. In their mind, they are still trying to fix what was wrong, to heal the wound, but they can’t. In addition, the guilt they carry with them impairs the healing process. Donna is a case in point. Donna and her mother had had a stormy relationship, fighting constantly over things that seemed insignificant in and of themselves. Yet in spite of their problems, the year after her mother’s death was the hardest of Donna’s life. Her husband could not understand the force of her grief; all he had ever heard her do was complain that her mother was selfish and uninterested in her. What he failed to understand was that Donna had to grieve not only over her mother’s death, but also over the fact that now she would never have the mother-daughter bond she had always wanted. Death had ended all her hopes.” Daniel G. Amen, *Change Your Brain, Change Your Life: The Breakthrough Program for Conquering Anxiety, Depression, Obsessiveness, Anger, and Impulsiveness*

3. out of touch (ურთიერთობის შეწყვეტა, დასრულება)

“Basically what we have here is a dreamer. Somebody out of touch with reality. When she jumped, she probably thought she'd fly” Jeffrey Eugenides, *The Virgin Suicides*

“We are living in a culture entirely hypnotized by the illusion of time, in which the so-called present moment is felt as nothing but an infinitesimal hairline between an all-powerfully causative past and an absorbingly important future. We have no present. Our consciousness is almost completely preoccupied with memory and expectation. We do not realize that there never

was, is, nor will be any other experience than present experience. We are therefore out of touch with reality. We confuse the world as talked about, described, and measured with the world which actually is. We are sick with a fascination for the useful tools of names and numbers, of symbols, signs, conceptions and ideas.” Alan W. Watts

კონფლიქტური კომუნიკაციის/ურთიერთობის კონტრადიქტულ თემატურ სივრცეს წარმოადგენს „არაკონფლიქტური კომუნიკაცია“. აღნიშნული სივრცე თანამედროვე ინგლისურ ენაში ობიექტივირდება ისეთი ერთეულების მეშვეობით, როგორცაა: - ჩატეხილი ხიდის გამთელება, ერთსა და იმავე ენაზე საუბარი.

ნაშრომში ანალიზის კონცეპტუალური და სემანტიკური ტიპების სინთეზი

განხორციელებულია „ზეპირი მეტყველების“ თემატური სივრცის ფარგლებში.

კვლევამ ცხადყო, რომ კონცეპტუალური და სემანტიკური ტიპები განსხვავდება ერთმანეთისგან მიზნებისა და ანალიზის განხორციელებისათვის საჭირო მასალის სპეციფიკით, კერძოდ:

1. სემანტიკური ანალიზი ორიენტირებულია სიტყვის სემანტიკური სტრუქტურის ექსპლიკაციაზე, სიტყვის დენოტაციურ, სიგნიფიკაციურ და კონოტაციურ მნიშვნელობათა იდენტიფიცირებაზე - სემანტიკური ანალიზი მიზნად ისახავს სიტყვის ახსნას;
2. კონცეპტუალური ანალიზი გულისხმობს ნიშნის, როგორც კოგნიტური წარმონაქმნის, ძიების პროცესს - კონცეპტუალური ანალიზის ორიენტირი კი მიემართება სამყაროს შესახებ არსებულ ცოდნისაკენ.

გამოიკვეთა სხვადასხვა ტიპის კოგნიტური ნიშნები და სემანტიკური „მნიშვნელები“:

1. კოგნიტური ნიშანი - მეტყველების სუბიექტის კვალიტატური მარკერი „ემოციურობა“

მეტყველების სუბიექტის აღნიშნული კვალიტატური მარკერით გაერთიანებულ ელემენტთა სემანტიკური სტრუქტურის საერთო „მნიშვნელს“ წარმოადგენს: „უხეზად, ლაპარაკი“, „ბრაზიანად ლაპარაკი“: talk tough (Our government is talking tough to both our enemies and our allies.), tell someone where to get off (He told me where to get off, so I walked out on him.), give somebody the rough side of your tongue (The boss gave me the rough side of her tongue for being late twice this week.), foam at the mouth (Walter was foaming at the mouth with rage.) - ცხელ გულზე თქმა, ენის აქაფება, შხამის ნთხევა, პირიდან ცეცხლის ყრა, პირიდან ცოფების ყრა, პირიდან ცოფის დორბლების წამოყრა.

ბრაზი, როგორც „სიგიჟე,“ შესაძლებელია, დავახასიათოთ, როგორც ცოფი. მსგავსი კოგნიტური მეტაფორა გვხვდება ინგლისურშიც. ინგლისურ ენაში ბრაზს, როგორც ცოფს, გამოხატავს ისეთი ერთეული, როგორიცაა: foam at the mouth. ეს ფრაზა ინგლისურ ენაში დაკავშირებულია ისეთ დაავადებებთან, რომლებიც იწვევს დორბლს პირზე. მაგ: ცოფის ვირუსი. ერთ–ერთი სიმპტომი დაავადებისა არის გართულებული ყლაპვა, რაც დორბლის წარმოქმნის მიზეზია. ეს იდიომა დაახლოებით ოთხასი წლისაა. 1601 წელს უილიამ შექსპირმა ასე დაახასიათა იულიუს კეისარი:

"He fell down in the market-place, and foamed at mouth, and was speechless."

ქართულ ენაში ბრაზზე არსებული გამონათქვამებიდან გვხვდება ისეთებიც, რომლებიც ქართულ კულტურასთან მჭიდრო კავშირს ავლენს. ქართულ ენაში ბრაზის გამომხატველი ფრაზები გემოს შეგრძნებებთან არის დაკავშირებული: გაპილპილება, გაწიწმატება. მსგავსი პარალელი არ გვხვდება ინგლისურ ენაში.

2. კოგნიტური ნიშანი - შინაარსობრივი მარკერი „უარყოფითი დამოკიდებულება ადრესატისადმი“

აღნიშნული შინაარსობრივი მარკერით გაერთიანებულ ელემენტთა სემანტიკური სტრუქტურის საერთო „მნიშვნელს“ წარმოადგენს „დატუქსვა“, „გალანძღვა“, „გინება“, „გაკიცხვა“, „შეურაცხყოფა“, „საყვედური“, „საჯაროდ შერცხვენა“, „სახელის გატეხა“: give someone a (good) talking to (The teacher gave Jimmy a talking to.), tell someone off (I was so mad at Bob that I toldhim off. By the end of the day, I had told off everyone else, too.), chew someone out (I knew my dad was going to chew me out).

განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს აღნიშნული კოგნიტური დიფერენციალური ნიშნით გაერთიანებული ელემენტები ქართულ ენაში - ქოქოლის დაყრა, წიხლის დაცემა, თავზე ბრის დაყრა, თავზე ლაფის დასხმა, ვირზე შესმა, საყვედურით ცხვირის გახვრეტა, ძაღლთან დაბმა, ცხვირის მოჭრა, ალაიაში გატარება, უშვერი პირით ლანძღვა.

აღნიშნული შინაარსობრივი მარკერით გაერთიანებულ ჯგუფში ასევე შედის ის ელემენტები, რომელთა სემანტიკური სტრუქტურის საერთო „მნიშვნელს“ წარმოადგენს „დაცინვა“, „დაჩაგვრა“, „გესლიანად თქმა“: crack a joke (You can count on Grandpa to crack a joke on every occasion.) - მასხრად აგდება, აბუჩად აგდება (აბუჩი უხამსი სტუმარი - საბას ლექსიკონის მიხედვით), თავზე კაკლის მტვრევა, ნიშნის მოგებით თქმა.

აღნიშნული შინაარსობრივი მარკერი ასევე აერთიანებს იმ ელემენტებს, რომელთა საერთო „მნიშვნელს“ წარმოადგენს „კრიტიკა“, „ვინმეს წინააღმდეგ ლაპარაკი“, „ჩხუბი“, „კამათი“, „ზიანის მიყენება“: pick a fight, fight/argue like cat and dog, pick holes, at loggerheads, fight tooth and nail, pick someone to pieces/ pick someone or something apart (You didn't review her

performance; you just picked her apart.), rake someone over the coals (The manager raked me over the coals for being late again.), give somebody a piece of your mind (I've had enough of him coming home late. I'm going to give him a piece of my mind when he gets in tonight.), speak against someone or something (Many people are speaking against the mayor. she will not be reelected.), raise one's voice against someone or something (I was too timid to raise my voice against the injustices of the day.), speak ill of someone (I refuse to speak ill of any of my friends. Max speaks ill of no one and refuses to repeat gossip.), blow sky-high (The lab report has blown your theory sky-high.), at each other's throats (It was a very dramatic trial, with the prosecutor and the defense attorney constantly at each other's throats.) - ძალი კატასავით არიან გადაკიდებული, კრიტიკის ქარ-ცეცხლში გატარება, ხმის ამაღლება ვინმეს/რაიმეს წინააღმდეგ, პირში ცემა, ყელში ცემა, კბილის გაკვრა, აუგის თქმა, სიტყვის შებრუნება, ენის შებრუნება.

შინაარსობრივი მარკერი „უარყოფითი დამოკიდებულება ადრესატისადმი“ ასევე აერთიანებს იმ ელემენტებს, რომელთა სემანტიკური სტრუქტურის საერთო „მნიშვნელს“ წარმოადგენს „სხვისი ნათქვამის გადასხვაფერება“, „შარის მოდება“: spin a yarn, stretch the truth, twist someone's words (You are twisting my words again. That is not what I said!), put words in (to) someone's mouth (I didn't say that! You are putting words into my mouth.) - კილოს გამოაბამს - შარს მოსდებს, განზრახ გადასხვაფერებს სათქმელს, კუდის გამობმა (კილოს გამობმა ნიშნავს შარის მოდებას, სათქმელის განზრახ გადასხვაფერებას. კუდის გამობმა კი ნიშნავს ვისიმე ნათქვამის ან ნამოქმედარის ცუდად გაგებას, რისამე განზრახ მიმატებას), კუდით ქვის სროლა.

აღნიშნული შინაარსობრივი მარკერით გაერთიანებულ ელემენტთა სემანტიკური სტრუქტურის საერთო „მნიშვნელს“ წარმოადგენს „უარი“, „დაჟინება“, „გაჯიუტება“: hell-bent on something, dig in your heels, will not hear of something (You mustn't drive home alone. I will not hear of it), ძალი კატასავით გადაკიდება, გულზე ხელის კვრა, უარზე დადგომა, ქვა ააგდო და თავი შეუშვირა, წიხლის კვრა, ჰამას (აშას) კვრა (ჰამას (აშას) კვრა ნიშნავს უარის თქმას, უარყოფას).

მოდით, განვიხილოთ განსხვავებულთა იგივეობრიობისა და იგივეობრივთა განსხვავებულობის არსი კონკრეტულ მაგალითებზე.

დავიწყით შეკითხვებით:

1. რა წარმოადგენს ფრაზათა განსხვავებულობის საფუძველს?
2. რის საფუძველზე შეიძლება ფრაზათა იგივეობრიობის მტკიცება?
3. შეიძლება თუ არა, რომ ორი (ან მეტი) რამ იმავდროულად იყოს განსხვავებულიც და იგივეობრივიც?

საილუსტრაციოდ შევარჩიეთ შემდეგი ფრაზები: argue like cat and dog/rake someone over the coals.

ფაქტობრივად, ახლა უნდა დავამტკიცოთ, რომ „რაღაც“ იმავდროულად არის და არც არის „რაღაც“.

1. შერჩეული ფრაზები განსხვავდება ერთმანეთისაგან ლექსიკური რეპერტუარით - არც კატა და არც ძაღლი არ არის ნახშირის იგივეობრივი, რაც ნიშნავს, რომ საქმე არ გვაქვს სინონიმისათან;
2. შერჩეული ფრაზები იგივეობრივია გადააზრებისა და მათ სემანტიკურ სტრუქტურაში საერთო „მნიშვნელების“ - „ჩხუბი“, „კამათი“, „ზიანის მიყენება“ - არსებობის შემთხვევაში;
3. შერჩეული ფრაზების იგივეობრიობის მტკიცების საფუძველს წარმოადგენს საერთო კოგნიტური ნიშნის ირგვლივ გაერთიანების შესაძლებლობა. კონკრეტულ შემთხვევაში ეს კოგნიტური ნიშანი გახლავთ შინაარსობრივი მარკერი „უარყოფითი დამოკიდებულება ადრესატისადმი“.

ამკარაა, რომ სემანტიკური ანალიზის დონეზე განსხვავებული ელემენტები იგივეობრივია კონცეპტუალური ანალიზის დონეზე, რაც სწორედ იმას გულისხმობს, რომ „რაღაც“ იმავდროულად არის და არც არის „რაღაცას“.

“*RESULT SCENARIO*”(„შედეგის“ სცენარი)

განმარტება: An Agent resolves an outstanding Problem by finding its solution, explanation, answer, etc. Alternatively, some non-agentive Cause may resolve the Problem. The Means, Degree, Time and Place may also be expressed.

1. As it turns out, putting all of my eggs in one basket completely SOLVED all of my problems.
2. Students finally WORKED THROUGH all of the difficult problems by working together.

მიზეზი: The Cause is the non-Agentive event or state of affairs that brings about the resolution of the Problem.

First, the Tripartite Agreement of 1979 actually SOLVED the only significant friction between the two countries.

პრობლემა: The Problem is the predicament or mystery that is resolved.

Likewise, once the students WORKED THROUGH the problem and obtained their results, their next assignment would be to publish these to the web.

გარემოებები: Some specification of the circumstances under which the Problem is resolved.

Such issues can only be RESOLVED at local level .

თანმონაწილე: A person who participates in resolving a Problem along with the Agent.

ხარისხი: The Degree to which the Agent or Cause resolves the problem.

Our plan, I believe, wil completely RESOLVE all outstanding questions.

ხანგრძლივობა: Identifies the length of time taken to resolve a Problem.

The government RESOLVED the beach ball crisis in just 22 hours.

სიხშირე: Frequency describes how often the Agent or Cause resolves this problem.

Unfortunately , when such influences are considered as explanations of the results of free-running experiments , the following problems have never been satisfactorily DEALT with.

ინსტრუმენტი: The Instrument is an entity used for resolving the Problem .

Using modern computers , many practical elastic and other problems may be SOLVED by manipulation of this matrix .

მანერა: Any description of the resolution, such as secondary effects (quietly) or comparisons of events (the same way). In agentive cases, Manner may also describe salient characteristics of the Agent which affect the action. (carefully, dilligently, deliberately etc.)

საშუალება: The Means is an intermediate action taken by the Agent in order to resolve the Problem. I FIXED the floorplate issue by shaving off the excess stock around the floorplate that was keeping it from closing

მედოუმი: Identifies the physical or abstract setting in which the Problem is resolved.

შედეგი: The Outcome is the failure or success of resolving a Problem .

This issue must have been raised before and BSM would presumably be gratified to see the situation successfully RESOLVED, once and for all .

ლოკაცია: Indicates the location at which the Problem is resolved.

A group of international scientists SOLVED the fundamental particle hierarchy question at an underground accelerator.

მიზანი: The state of affairs that the Agent is trying to bring about by solving the Problem in the specified way.

როლი: Role is used for the capacity in which the Agent resolves a Problem or the role of the Problem in being resolved, and is expressed in as-PPs.

თარიღი: Indicates the Time at which the Problem is resolved.

არაფრაზეოლოგიური ერთეულები: address.v, answer.n, clear up.v, correct.v, deal.v, do something about.v, fix.v, get a handle.v, handle.v, resolve.v, result.n, solve.v, work through.v

თემატური ჯგუფი: “*CONSEQUENCES* ” (შედეგი)

come to a bad end; come with the territory; come what may; get) comeuppance; cut both ways; devil to pay; even the score; face the music; fall from grace; fall on one's sword; get your fingers burnt; open doors to/for; price you have to pay; one's own undoing; open doors to something; pay dearly for; pay dividends; price you have to pay; reap the harvest; ripple effect; slap on the wrist; stand in good stead; stew in your own juice; take the rap; tit for tat; you can't unring a bell!

1. come to a bad end (ცუდი ბოლო უჩანს)

“No one who does good work will ever come to a bad end, either here or in the world to come”

Anonymous, The Bhagavad Gita

2. (get) comeuppance (საზღაურის მიღება)

“Empty knight, Harry! Morgan? Morgan? What's wrong with your head?” Thomas shrugged.

"I don't think he did it."

Morgan wouldn't cross the street to piss on you if you were on fire!" Thomas growled, "He's finally getting his comeuppance. Why should you lift a finger?" Jim Butcher, Turn Coat

“I long for the simplicity of theatre. I want lessons learned, comeuppances delivered, people sorted out, all before your bladder gets distractingly full. That's what I want. What I know is what we all know, whether we'll admit it or not: every attempt to impose the roundness of a well-made play on reality produces a disaster. Life just isn't so, nor will it be made so.” John M. Ford, Casting Fortune

“There are two exits out of this room. Choose one.” Derrick chuckles. “What a glorious comeuppance.” Elizabeth May, The Falconer

“My own opinion is that if I keep juggling, then all the balls will stay in the air and my comeuppance will never come down, however richly deserved.” Mark Lawrence, Prince of Fools

3. even the score (ანგარიშის გასწორება)

“There is nothing wrong with revenge. The wrong has already been done, or there would be no need to even the score.” Ashly Lorenzana

“I was helpless in trying to return people's kindness, but also helpless to resist it. Kindness is a scarier force than cruelty, that's for sure. Cruelty isn't that hard to understand. I had no trouble comprehending why the phone company wanted to screw me over; they just wanted to steal some money, it was nothing personal. That's the way of the world. It made me mad, but it didn't make me feel stupid. If anything, it flattered my intelligence. Accepting all that kindness, though, made me feel stupid. Human benevolence is totally unfair. We don't live in a kind or generous world, yet we are kind and generous. We know the universe is out to burn us, and it gets us all the way it got Renee, but we don't burn each other, not always. We are kind people in an unkind world, to paraphrase Wallace Stevens. How do you pretend you don't know about it, after you see it? How do you go back to acting like you don't need it? How do you even the score and walk off a free man? You can't. I found myself

forced to let go of all sorts of independence I thought I had, independence I had spent years trying to cultivate. That world was all gone, and now I was a supplicant, dependent on the mercy of other people's psychic hearts.” Rob Sheffield, Love Is a Mix Tape

4. fall from grace (რეპუტაციის დაკარგვა)

“America was never innocent. We popped our cherry on the boat over and looked back with no regrets. You can't ascribe our fall from grace to any single event or set of circumstances. You can't lose what you lacked at conception.” James Ellroy

“Some men fall from grace. Some are pushed.” Jim Butcher, Skin Game

“Millennials: We lost the genetic lottery. We graduated high school into terrorist attacks and wars. We graduated college into a recession and mounds of debt. We will never acquire the financial cushion, employment stability, and material possessions of our parents. We are often more educated, experienced, informed, and digitally fluent than prior generations, yet are constantly haunted by the trauma of coming of age during the detonation of the societal structure we were born into. But perhaps we are overlooking the silver lining. We will have less money to buy the material possessions that entrap us. We will have more compassion and empathy because our struggles have taught us that even the most privileged can fall from grace. We will have the courage to pursue our dreams because we have absolutely nothing to lose. We will experience the world through backpacking, couch surfing, and carrying on interesting conversations with adventurers in hostels because our bank accounts can't supply the Americanized resorts. Our hardships will obligate us to develop spiritual and intellectual substance. Maybe having roommates and buying our clothes at thrift stores isn't so horrible as long as we are making a point to pursue genuine happiness.” Maggie Young

5. tit for tat (სამაგიეროს გადახდა, თვალი თვალის წილ, კბილი კბილის წილ)

“Not to forgive is to be imprisoned by the past, by old grievances that do not permit life to proceed with new business. Not to forgive is to yield oneself to another's control... to be locked into a sequence of act and response, of outrage and revenge, tit for tat, escalating always. The present is endlessly overwhelmed and devoured by the past. Forgiveness frees the forgiver. It extracts the forgiver from someone else's nightmare.” Lance Morrow, The Chief: A Memoir of Fathers and Sons
“You're telling me that Acheron, my boss, the really tall Atlantean pain in most of our asses, actually authorized the killing of a human?” – Sundown

“I can see your confusion. It is highly out of character for him. But since she's been killing off Hunters...I guess he figures it's tit for tat. Or maybe he's just having a really bad day.” – Zarek”
Sherrilyn Kenyon, Retribution

თითოეული ფრაზეოლოგიზმის უკან დგას სოციალური, ენობრივი და ისტორიულ-კულტურული ფაქტორების ურთიერთქმედების ხანგრძლივი პროცესი.

ფრაზეოლოგიზმში ასახულია ასწლეულების განმავლობაში ერის მიერ დაგროვილი სოციალური და ფილოსოფიური გამოცდილება.

“DISAGREEMENT SCENARIO” (“უთანხმოების” სცენარი)

მოქმედების განმარტება: A group of Arguers express incompatible opinions or beliefs about an Issue.

We BICKERED about semantics for an hour.

მოქმედების მხარეები: A person who is arguing with Arguer and the who is being argued with by Arguer.

მოქმედების ხანგრძლივობა: The amount of time that the Arguers spend in the altercation.

მოქმედების სიხშირე: The frequency with which the Arguers have a disagreement.

მანერა: A description of the dispute which is not covered by more specific FEs, including secondary effects (quietly, loudly), and general descriptions comparing events (the same way). It may also indicate salient characteristics of the Arguers that affect the action (presumptuously, coldly, deliberately, eagerly, carefully).

მოქმედების საშუალება: The equipment, language, or other entity that the Arguers use to pursue their argument.

1. When they couldn't get together, they BICKERED over the phone.
2. Having them SQUABBLE in french is better than if I understood it.

მოქმედების ადგილი: The location at which the Arguers quarrel

მოქმედების მიზანი: The state-of-affairs that the Arguers or Arguer hope to bring about.

მოქმედების თარიღი: The time when the argument takes place.

არაფრაზეოლოგიური ერთეულები: altercation.n, argue.v, argument.n, bicker.v, bickering.n, disagreement.n, disputation.n, dispute.n, fight.n, fight.v, quarrel.n, quarrel.v, quibble.v, row.n, row.v, spat.n, squabble.n, squabble.v, tiff.n, wrangle.n, wrangle.v, wrangling.n

თემატური ჯგუფი: „Disagreement“ (უთანხმოება)

much ado about nothing; argue the toss; all hell broke loose; battle lines are drawn; Blamestorming; call someone's bluff; at loggerheads; lock horns; make a mountain out of a molehill; at odds; out of the question; over my dead body! pick a fight; shouting match;

1. much ado about nothing (აურზაური არაფრის გამო)

“...Having no recourse, I feel back on Shakespeare. Leif would recognize it and understand the context properly. With my remaining few seconds of consciousness, I quoted Benedick from Much Ado About Nothing, who spoke these words to his former friend:

"you are a Villain: I jest not." and then I collapsed into a pool of my own blood." Kevin Hearne, Tricked

"Then is courtesy a turncoat. But it is certain I am loved of all ladies, only you excepted: and I would I could find in my heart that I had not a hard heart; for, truly, I love none.

Beatrice: A dear happiness to women: they would else have been troubled with a pernicious suitor. I thank God and my cold blood, I am of your humour for that: I had rather hear my dog bark at a crow than a man swear he loves me. -Much Ado About Nothing" William Shakespeare, Much Ado About Nothing

2. all hell broke loose (აღშფოთების გამოწვევა)

"I don't want any of this. I just want to be what I was before you showed up here and all hell broke loose. I want to be popular and dating the hottest guy in school. Now I'm none of those things, and I'm a human who has scary visions and don't know what to do about any of it." P.C. Cast

"Murder was deeply human. A person was killed and a person killed. And what powered the final thrust wasn't a whim, wasn't an event. It was an emotion. Something once healthy and human had become wretched and bloated and finally buried. But not put to rest. It lay there, often for decades, feeding on itself, growing and gnawing, grim and full of grievance. Until it finally broke free of all human restraint. Not conscience, not fear, not social convention could contain it. When that happened, all hell broke loose. And a man became a monster." Louise Penny, A Rule Against Murder

3. battle lines are drawn (გამყოფი ხაზის გავლება)

"Your creation was the first step toward the destiny we share. Know this, when the skies darken and this love is tested, we shall not run. When death becomes silence and the battle lines are drawn, we shall fight. On this day, we fall to fate, as one. Your light breathes life into the darkness. It is with duty, honor, and protection I lay my sword at your feet and declare my love, devotion, and loyalty to you in the presence of the supernatural monarchies." Asher bows his head and places his sword at my feet. "You are mine. My soul is yours. This love...is unbreakable." Randi Cooley

Wilson, Restoration

"The battle lines are drawn, priyatama. The more formidable the foe, the sweeter the victory."

Colleen Houck, Tiger's Voyage

4. Blamestorming (ურთიერთბრალდება)

"Look, let's not turn this into a blamestorming session. There'll be plenty of time for that if we fail." Daniel Suarez, Daemon

5. call someone's bluff (მხილება, გამოაშკარავება)

"I wish I'd learned then that when you call someone's bluff you usually win: it's simply not what the other person is expecting. And swimming along in the slipstream of another's current is no way to live." Harriet Evans, Not Without You

6. go against the tide/stream (დინების საწინააღმდეგოდ ცურვა)

“I would tell young journalists to be brave and go against the tide. When everyone else is relying on the internet, you should not; when nobody's walking, you should walk; when few people are reading profound books, you should read. ... rather than seeking a plusher life you should pursue some hardship. Eat simple food. When everyone's going for quick results, pursue things of lasting value. Don't follow the crowd; go in the opposite direction. If others are fast, be slow. -- Jin Yongquan”

Judy Polumbaum, *China Ink: The Changing Face of Chinese Journalism*

Have the courage to go against the tide of this culture of efficiency, this culture of waste.

Encountering and welcoming everyone, [building] solidarity—a word that is being hidden by this culture, as if it were a bad word—solidarity and fraternity: these are what make our society truly human.” Pope Francis, *The Church of Mercy*

7. at loggerheads (მწვავე კონფლიქტში შესვლა)

“The difference was not that one was a pessimist and the other an optimist, it was that one's pessimism had led to an ethos of fear, and the other's pessimism had led to a noisy, fractious disdain for Everything-That-Was. One shrank, the other flailed. One toed the line, the other crossed it out. Much of the time they were at loggerheads, and because Willy found it so easy to shock his mother, he rarely wasted an opportunity to provoke an argument. If only she'd the wit to back off a little, he probably wouldn't have been so insistent about making his points. Her antagonism inspired him, pushed him into ever more extreme positions, and by the time he was ready to leave the house and go off to college, he had indelibly cast himself in his chosen role: as malcontent, as rebel, as outlaw poet prowling the gutters of a ruined world.” Paul Auster, *Timbuktu*

“Delphi conditioning is based on the Hegelian dialectic – through conflict ‘progress’ is achieved. What is this in practise? Stage 1. ‘Thesis’ (idea) & ‘antithesis’ (an opposing idea) are put at loggerheads and debate etc. ensues. Stage 2. ‘Synthesis’ – from conflict arises a ‘third’ way, the ‘new’ thesis that was sought in the first place. The achievement of this goal is called (eerily) ‘oneness of mind’.” The Rogue Hypnotist, *Wizards of trance - Influential confessions of a Rogue Hypnotist*

8. lock horns (კამათი, ჩხუბი)

“once she realizes that you're bad news, she'll move on, and I'll be here. I'm not giving up. I haven't even started yet.” I smile back at Dax and I know that my face is getting a real wicked look on it right now. I'm not worried. Maybe I should be, but I'm not. “You challenging me to a duel? Should we lock horns like a bunch of horny deer?” C.M. Stunich, *Real Ugly*

make a mountain out of a molehill-ბუზის სპილოდ ქცევა

“People who have a creative side and do not live it out are most disagreeable clients. They make a mountain out of a molehill, fuss about unnecessary things, are too passionately in love with somebody who is not worth so much attention, and so on. There is a kind of floating charge of energy in them which is not attached to its right object and therefore tends to apply exaggerated dynamism to the wrong situation.” Marie-Louise von Franz, *Shadow and Evil in Fairy Tales*

“Because our brains make a mountain out of a molehill of uncertainty, we tend to prefer competitive risk because it feels more secure. But the empirical evidence says that market risk is less risky than competitive risk.” Whitney Johnson, *Disrupt Yourself: Putting the Power of Disruptive Innovation to Work*

9. at odds (წაჩხუბება, ვერ შეგუება)

Science and religion are not at odds. Science is simply too young to understand.” Dan Brown, *Angels & Demons*

10. out of the question (ლაპარაკიც ზედმეტია)

Love is the ultimate outlaw. It just won't adhere to any rules. The most any of us can do is to sign on as its accomplice. Instead of vowing to honor and obey, maybe we should swear to aid and abet. That would mean that security is out of the question. The words "make" and "stay" become inappropriate. My love for you has no strings attached. I love you for free.” Tom Robbins, *Still Life with Woodpecker*

11. over my dead body!-მხოლოდ ჩემი სიკვდილის შემდეგ!

“I wandered over to the motorbike and read the work Triumph on the side. 'How long has he had it?' I asked Jack.

'No. Over my dead body.' Jack's expression was hard.

'I told Dad I'd keep you safe and the Alex you know is not the Alex who drives that bike. He's not known to respect the speed limit.'

Now I definitely wanted to go on it.” Sarah Alderson, *Hunting Lila*

12. pick a fight (განზრახ ჩხუბისა და კამათის დაწყება, შარის მოღება)

“Why, oh why, had Jace picked a fight with a pack of wolves? What had possessed him? Then again, it was Jace. He'd pick a fight with a Mack truck if the urge took him.

-Clary, pg.40-” Cassandra Clare, *City of Ashes*

13. shouting match (ხმამაღალი ურთიერთშელაპარაკება, ხმაურიანი დაპირისპირება)

Some history-making is intentional; much of it is accidental. People make history when they scale a mountain, ignite a bomb, or refuse to move to the back of the bus. But they also make history by keeping diaries, writing letters, or embroidering initials on linen sheets. History is a conversation and sometimes a shouting match between present and past, though often the voices we most want to hear are barely audible. People make history by passing on gossip, saving old records, and by naming rivers, mountains, and children. Some people leave only their bones, though bones too make a history when someone notices.” Laurel Thatcher Ulrich, *Well-Behaved Women Seldom Make History*

„უთანხმოების“ კონტრადიქტურ სივრცეს წარმოადგენს თანხმობა, რომელიც

ობიექტივირებულია ისეთი ერთეულებით, როგორცაა:

let bygones be bygones (რაც იყო, იყო. რაც იყო, წარსულში დარჩეს)

“I suppose I could let bygones be bygones, forgive and forget, yadda yadda. But where's the fun in that? These pretty little bitches got everything I ever wanted, and now I'm going to make sure they get exactly what they deserve. Does that make me sound awful? Sorry, but as every pretty little liar knows, sometimes the truth's ugly-and it always hurts.

I'll be watching....

Mwah! A” Sara Shepard, *Wicked*

1. olive branch („ზეთისხილის რტო“, დაზავება)

“After Dickinson and Adams had it out over the Olive Branch Petition, Adams wrote to his wife, Abigail, that he and Dickinson “are not to be on speaking terms.” How sad is it that this tiff sort of cheers me up? If two of the most distinguished, dedicated, and thoughtful public servants in the history of this republic could not find a way to agree to disagree, how can we expect the current crop of congressional blockheads to get along?” Sarah Vowell, *Lafayette in the Somewhat United States*

Meditation is the saints’ looking glass, by which they see things invisible. Meditation is the golden ladder by which they ascend to paradise. Meditation is the spy they send abroad to search the land of promise, and it brings a cluster of the grapes of Eshcol with it. Meditation is the dove they send out, and it brings an olive branch of peace in its mouth. But who can tell how sweet honey is, save they that taste it? The excellency of meditation I leave to experienced Christians, who will say the comfort of it may be better felt than expressed.” Thomas Watson, *The Thomas Watson Collection: 11 Classic Works*

2. water under the bridge (ყველაფერი ცუდი წყალმა წაიღო, წარსულს ჩაბარდა)

“Lili, I think, saw so many human tragedies all around her ... people arranged it between them ... this was what they wanted ... none of her business ... animal miseries were different ... nobody paid any attention, but for her money only the animals counted ... time has passed, water under the bridge ... all in all I'd say she was right ...” Louis-Ferdinand Céline, *North*

“The past is like the night: dark but sacred. It's the time when most of us sleep, so we think of the day as the time we really live, the only time that matters, because the stuff we do by day somehow makes us who we are. We feel the same way about the present. We say, let bygones be bygones... Water under the bridge. But there is no day without night, no wakefulness without sleep, no present without past. They are constantly somersaulting over each other.” Julia Glass, *And the Dark Sacred Night*

3. wipe the slate clean (ურთიერთობის სუფთა ფურცლიდან დაწყება)

“Same day, 11 o'clock p. m.—Oh, but I am tired! If it were not that I had made my diary a duty I should not open it tonight. We had a lovely walk. Lucy, after a while, was in gay spirits, owing, I think, to some dear cows who came nosing towards us in a field close to the lighthouse, and frightened the wits out of us. I believe we forgot everything, except of course, personal fear, and it seemed to wipe the slate clean and give us a fresh start. We had a capital `severe tea' at Robin Hood's Bay in a sweet little oldfashioned inn, with a bow window right over the seaweedcovered rocks of the

strand. I believe we should have shocked the `New Woman' with our appetites. Men are more tolerant, bless them! Then we walked home with some, or rather many, stoppages to rest, and with our hearts full of a constant dread of wild bulls.” Bram Stoker, Dracula

ფრაზეოლოგიური ერთეულების რეალიზაციაში კონტექსტს გადამწყვეტი როლი ენიჭება, რადგან სწორედ კონტექსტი გვეხმარება ორაზროვანი ლექსიკური ერთეულების მნიშვნელობისა და ფორმის განსაზღვრაში. კონტექსტში ხდება ამა თუ იმ ფრაზეოლოგიზმის რეალიზება, მისი კონკრეტული მნიშვნელობისა და თავისებური ბუნების გამოვლენა.

“WAR SCENARIO” („ომის“ სცენარი)

მოქმედების განმარტება: This frame consists of words that describe a hostile encounter between opposing forces over a disputed Issue and/or in order to reach a specific Purpose.

1. He still wants to FIGHT Mike Tyson in about 8 months.
2. Dennis Andries's European cruiserweight title CLASH against Akim Tafer of France in Beausoleil last February has been voted as the EBU's fight of the year.

მოქმედების მიზანი: The desired result of the outcome of the hostile encounter for the Side or for all the Sides collectively. It may either directly refer to the state of affairs that is desired, e.g.

1. He DUELED with his former second to defend the honour of the man he had killed .
2. or it the state of affairs may be implicit in an (abstract or concrete) entity that they desire, e.g.
3. Rival Democratic presidential candidates Mr Bill Clinton and Mr Jerry Brown taunted each other at the weekend as mudslinging in the BATTLE for votes in tomorrow's crucial New York primary reached a new low.

მოქმედების მხარეები: One of two participants in a hostile encounter.

While the U.S.'s BATTLE with terrorist-harboring nations is far off.

მოქმედების ხარისხი: The Degree to which an event occurs.

მოქმედების ხანგრძლივობა: The amount of time for which a state holds or a process is ongoing.

მოქმედების ინსტრუმენტი: The Instrument with which an intentional act is performed.

მოქმედების მიზეზი: The body movement may be prompted by either some outside phenomenon or occurrence, or by an Internal Cause, the Agent's mental or emotional state.

მოქმედების მანერა: Any expression which describes a property of the hostile encounter.

Descriptions of the intensity count as Manner expressions.

After Brundle's Jaguar took off like a scalded cat, it was Mass who hunted it down, and soon engaged it in a lurid BATTLE.

მოქმედების საშუალება: Means describes the way in which a side engages in a hostile encounter.

President Corazon Aquino of the Philippines is bracing herself for a legal BATTLE over her decision to allow the remains of the former president, Ferdinand Marcos, to be returned home from Hawaii for burial.

მოქმედების ლოკაცია: The location at which the hostile encounter takes place.

Following the BATTLE of Naseby in 1645.

მოქმედების შედეგი: The Result of an event.

მოქმედების თარიღი: The Time at which the hostile encounter occurs.

Following the BATTLE of Naseby in 1645 he died.

არაფრაზეოლოგიური ერთეულები: altercation.n, battle.n, battle.v, bout.n, brawl.n, brawl.v, bw.n, clash.n, clash.v, combat.n, conflict.n, confront.v, confrontation.n, cw.n, duel.n, duel.v, dust-up.n, engage.v, engagement.n, fight.n, fight.v, fighting.n, firefight.n, fistfight.n, gunfight.n, hostility.n, infighting.n, row.n, scuffle.n, scuffle.v, shootout.n, showdown.n, skirmish.n, skirmish.v, spat.n, squabble.n, stalemate.n, standoff.n, strife.n, struggle.n, struggle.v, tiff.n, tussle.n, war.n, war.v, warfare.n, wrangling.n

“VIOLENCE SCENARIO” („ძალადობის“ სცენარი)

განმარტება: The words in this frame describe acts (or situations characterized by acts) that cause injury or harm. The acts may involve an Aggressor or Cause injuring a Victim, or Aggressors causing each other harm.

Research on whether concealed carry laws increase gun VIOLENCE among gang members has been inconclusive.

They committed BRUTALITY against innocent civilians.

The storm's VIOLENCE last week came without warning and caused unprecedented damage to costal regions.

აგრესორი: The Aggressor is the person causing the Victim's injury.

Your BRUTALITY on your enemies seems to know no boundaries.

აგრესორები: The Aggressors commit acts of violence upon each other.

Hope for a peaceful resoluton is gone as VIOLENCE between the two sides reignites.

მიზეზი: The Cause marks expressions that indicate some non-intentional, typically non-human, force that inflicts harm on the Victim

The storm's VIOLENCE left many lives in shambles.

მსხვერპლი: The Victim is the being or entity that is injured.

Increasing VIOLENCE against supporters of government reform have attracted international attention.

გარემოებები: Circumstances describe the state of the world (at a particular time and place) which is specifically independent of the violent event and any of its participants.

VIOLENCE in the standoff was unfortunate, but not unexpected.

ხარისხი: Degree is the degree to which violence is done.

Our troops are working in conditions of extreme VIOLENCE.

სხსნა: A fact or action related to one of the participants in the violent act that the Aggressor responds to in doing violence.

They are quick to VIOLENCE for petty reasons.

სიხშირე: How often the violence occurs.

Residents by now are used to the daily VIOLENCE that plays out on their streets.

ინსტრუმენტი: Is any object used to cause the injury.

Instances of gun VIOLENCE will receive top priority from the police.

მანერა: The Manner in which the Aggressor acts upon the Victim.

Acts of wanton VIOLENCE unconditionally deserve condemnation.

საშუალება: An intentional action performed by the Aggressor that results in the committing of a violent act.

ლოკაცია: Place identifies the place where the violence occurs.

City leaders are troubled by recent surges in local VIOLENCE

მიზანი: Purpose identifies the purpose for which a harm-causing action is carried out.

I would only commit VIOLENCE to protect myself.

თარიღი: Time identifies the time when the harm-causing event occurs.

Last week's VIOLENCE resulted in over three hundred injuries.

არაფრაზეოლოგიური ერთეულები: brutality.n, savagery.n, violence.n

თემატური ჯგუფი: "War"(ომი)

an act of war; All's fair in love and war; Cross swords; Fight an uphill battle; If you want peace, (you must) prepare for war; go to war (over someone or something); Flash in the pan; Mailed fist; Open old wounds; war zone.

1. an act of war (საომარი აქტი)

“The essential act of war is destruction, not necessarily of human lives, but of the products of human labour. War is a way of shattering to pieces, or pouring into the stratosphere, or sinking in the depths of the sea, materials which might otherwise be used to make the masses too comfortable, and hence, in the long run, too intelligent.” George Orwell, 1984

2. All's fair in love and war (ყველა საშუალება მართებულია სიყვარულში და ომში)

I don't believe that being in love absolves you of anything. I no longer believe that all's fair in love and war. I'd go so far as to say your actions in love are not an exception to who you are. They are, in fact, the very definition of who you are.” Taylor Jenkins Reid, *Maybe in Another Life*

3. Cross swords (ომის დაწყება)

“You are shameless!” he said angrily.

“Nonsense! You only say so because I drove your horses,” she answered. “Never mind! I will engage not to do so again.”

“I'll take care of that!” he retorted. “Let me tell you, my dear Cousin, that I should be better pleased if you would refrain from meddling in the affairs of my family!”

“Now, that,” said Sophy, “I am very glad to know, because if ever I should desire to please you I shall know just how to set about it. I daresay I shan't, but one likes to be prepared for any event, however unlikely.”

He turned his head to look at her, his eyes narrowed, and their expression was by no means pleasant.

“Are you thinking of being so unwise as to cross swords with me?” he demanded. “I shan't pretend to misunderstand you, Cousin, and I will leave you in no doubt of my own meaning! If you imagine that I will ever permit that puppy to marry my sister, you have yet something to learn of me!”

“Pooh!” said Sophy. “Mind your horses, Charles, and don't talk fustian to me.”

Georgette Heyer, *The Grand Sophy*

4. Fight an uphill battle (არასასურველ პირობებში ბრძოლა)

“Why is it that good always has to fight an uphill battle?”

I thought for a moment, then said, "I don't know. Maybe that's the point. Good things are higher up.”

Richard Paul Evans

5. If you want peace, (you must) prepare for war (კარგად შეირაღებული)

“It is the struggle of adversarial forces that generates the logic of strategy, which is always and everywhere paradoxical, and as such is diametrically opposed to the commonsense, linear logic of

everyday life. Thus, we have, for example, the Roman *si vis pacem, para bellum*, if you want peace, prepare for war, or tactically, the bad road is the good road in war, because its use is unexpected—granting surprise and thus at least a brief exemption from the entire predicament of a two-sided human struggle.” Edward N. Luttwak, *The Grand Strategy of the Roman Empire*

6. go to war (over someone or something) (ომის დაწყება)

“You know the world is going crazy when the best rapper is a white guy, the best golfer is a black guy, the tallest guy in the NBA is Chinese, the Swiss hold the America's Cup, France is accusing the U.S. of arrogance, Germany doesn't want to go to war, and the three most powerful men in America are named "Bush", "Dick", and "Colin." Need I say more?” Chris Rock

7. mailed fist (საომარი ძალა)

“The maester had taught him all the banners: the mailed fist of the Glovers, silver on scarlet; Lady Mormont's black bear; the hideous flayed man that went before Roose Bolton of the Dreadfort; a bull moose for the Hornwoods; a battle-axe for the Cerwyns; three sentinel trees for the Tallharts; and the fearsome sigil of House Umber, a roaring giant in shattered chains.” George R.R. Martin, *A Game of Thrones*

“It is a sequence familiar in the capitals of other great empires: the extreme inequality created as loot from abroad pours in; the corruption of voting systems and of representative institutions; hoarse cries for change from the streets; the undertow of violence; the mailed fist as the army strides in to ‘clean things up’. The imbalance of power created by empire, unbalances the empire itself.” Andrew Marr, *A History of the World*

8. war zone (საომარი ზონა)

The battle for our lives, and the lives and souls of our children, our husbands, our friends, our families, our neighbors, and our nation is waged on our knees. When we don't pray, it's like sitting on the sidelines watching those we love and care about scrambling through a war zone, getting shot at from every angle. When we do pray, however, we're in the battle alongside them, approaching God's power on their behalf. If we also declare the Word of God in our prayers, then we wield a powerful weapon against which no enemy can prevail.” Stormie Omartian, *The Power of a Praying® Woman Bible: Prayer and Study Helps* by Stormie Omartian

“We are all the walking wounded in a world that is a war zone. Everything we love will be taken from us, everything, last of all life itself. Yet everywhere I look, I find great beauty in this battlefield, and grace and the promise of joy.” Dean Koontz, *Odd Apocalypse*

„ომის“ თემატური სივრცის კონტრადიქტულ სივრცეს, წარმოადგენს

„მშვიდობა/თანხმობა“, რომელიც ობიექტივირებულია შემდეგი ერთეულებით:

1. make one's peace with (მეგობრული ურთიერთობის დამყარება)

“You can accept or reject the way you are treated by other people, but until you heal the wounds of your past, you will continue to bleed. You can bandage the bleeding with food, with alcohol, with

drugs, with work, with cigarettes, with sex, but eventually, it will all ooze through and stain your life. You must find the strength to open the wounds, stick your hands inside, pull out the core of the pain that is holding you in your past, the memories, and make peace with them” Iyanla Vanzant, Yesterday, I Cried

2. no strings attached (ყოველგვარი ზედმეტი გართულებების გარეშე)

“Love is the ultimate outlaw. It just won't adhere to any rules. The most any of us can do is to sign on as its accomplice. Instead of vowing to honor and obey, maybe we should swear to aid and abet. That would mean that security is out of the question. The words "make" and "stay" become inappropriate. My love for you has no strings attached. I love you for free.” Tom Robbins, Still Life with Woodpecker

3. gentleman's agreement (ჯენტლმენტა შეთანხმება/სიტყვიერი შეთანხმება)

“Inigo was in despair. Hard to find on the map (this was after maps) not because cartographers didn't know of its existence, but because when they visited to measure its precise dimensions, they became so depressed they began to drink and question everything, most notably why anyone would want to be something as stupid as a cartographer. It required constant travel, no one ever knew your name, and, most of all, why bother? There grew up, then, a gentleman's agreement among mapmakers of the period to keep the place as secret as possible, lest tourists flock there and die. (Should you insist on paying a visit, it's closer to the Baltic States than most places.)” William Goldman, The Princess Bride

“Up to then there had been something of a gentleman's agreement among those who might be called The Good Journalists of Washington that the Kennedy Administration was one of excellence, that it was for good things and against bad things, and that when it did lesser things it was only in self-defense, and in order that it might do other good things.” David Halberstam, The Best and the Brightest

სხვადასხვა შინაარსობრივი განსაზღვრულობის მქონე ერთეულებში ინტეგრირებულ ელემენტთა ანალიზის შედეგად გამოვლინდა, რომ იდიომის სტაბილურობასთან მიმართებაში აღინიშნება ორი ტიპის შეზღუდვა:

1. იდიომში შეუძლებელია რაიმე დამატებითი კომპონენტების ჩართვა;
2. იდიომი მორფოლოგიურად და სინტაქტიკურად მკვეთრად განსაზღვრულია.

რაც შეეხება იდიომის სტრუქტურულ დისიმილარობას, იგი გულისხმობს იმ ფაქტს, რომ ფრაზეოლოგიური ერთეული უნდა იქნეს აღქმული, როგორც მზა ერთეული, რომელიც თავისთავად ერგება წინადადების სტრუქტურას კონკრეტული სინტაქტიკური ფუნქციის მეშვეობით.

მნიშვნელოვანია იდიომატური ერთეულის კომპოზიციურობა– არაკომპოზიციურობის საკითხი. გენერატიული ლინგვისტიკის თანახმად, იდიომი არაკომპოზიციურია, ანუ

იდიომის მნიშვნელობა არ გამომდინარეობს კომპონენტთა მნიშვნელობის ჯამიდან, იგი უნდა აღვიქვათ, როგორც „ურღვევი“ შესიტყვების ფორმის მქონე ლექსიკური ერთეული და მიუხედავად იმისა, რომ სტრუქტურულად იდიომა პოლილექსემურია, სემანტიკურად იგი მაინც ერთ მნიშვნელობას გადმოგვცემს. ასეთ ერთეულთა უმეტესობა ხატოვანი გადატანითი მნიშვნელობის მატარებელია და ემყარება მეტაფორის სემანტიკურ მიმართებებს. სწორედ იდიომის მეტაფორული ბუნება განაპირობებს მის იდიომატურობას.

ტრადიციული ენათმეცნიერების ფარგლებში იდიომა განიხილება, როგორც შესიტყვების ფორმის მქონე „ურღვევი“ ერთიანობა, ლექსიკური ერთეული, რომლის მნიშვნელობა არ გამომდინარეობს კომპონენტების მნიშვნელობათა ჯამიდან. ენათმეცნიერებაში კოგნიტური პერსპექტივის დამკვიდრებამდე იდიომა აღიქმებოდა როგორც არაკომპოზიციური ლექსიკური ერთეული, რომლის მნიშვნელობა უნდა ყოფილიყო არბიტრარული და არანაირი საერთო არ უნდა ჰქონოდა ერთეულის კონსტიტუენტთა მნიშვნელობასთან.

აღნიშნული შეხედულების საწინააღმდეგოდ, კოგნიტური ლინგვისტიკის თანახმად, იდიომა ძალიან დიდი ნაწილში ვლინდება კომპოზიციურობა, ანუ კონსტიტუენტთა მნიშვნელობა პირდაპირ უკავშირდება იდიომის მთლიანურ მნიშვნელობას. კავშირს კონსტიტუენტთა პირდაპირ და ხატოვან მნიშვნელობებს შორის იწვევს მოტივაცია, რომელიც ვლინდება ენობრივი მომხმარებლის გონებაში არაცნობიერის დონეზე არსებულ, კონცეპტუალურ სტრუქტურათა მეშვეობით. იდიომის კომპოზიციურობა მიგვანიშნებს იმაზე, რომ იდიომის კონსტიტუენტთა მნიშვნელობა შესაძლოა, თავისუფლად გადმოგვცემდეს მოცემული იდიომით აღნიშნულ კონცეპტს.

ფრაზეოლოგიური ერთეულისადმი ტრადიციულ და კოგნიტურ მიდგომებს შორის არსებული განსხვავება შემდეგში მდგომარეობს:

1. ტრადიციული მიდგომის ფარგლებში ფრაზეოლოგიური ერთეული ეწოდება სიტყვათა ისეთ მყარ შესიტყვებას, რომლის მნიშვნელობა მისი შემადგენელი კომპონენტების მნიშვნელობამდე არ დაიყვანება და რომელიც ფუნქციონირებს ყოველგვარი წესებისა და რეგულაციების გარეშე;
2. კოგნიტური მიდგომის თანახმად კი, ფრაზეოლოგიური ერთეული ორგანიზებული, სტრუქტურირებული და ლოგიკურად მოწესრიგებული ფენომენია.

თანამდეროვე ლინგვისტიკის ერთ-ერთ მახასიათებელს წარმოადგენს ფრაზეოლოგიზმისადმი მზარდი ინტერესი. ინტერესის ზრდა განპირობებულია იმ ტენდენციით, რომელიც გულისხმობს ენის, როგორც მენტალური ფენომენის, აღქმა-გააზრების მიმართულეზას.

ა. ქსელის მარკერები

ქსელი გვესმის როგორც მოცულობითი, მრავალკომპონენტიანი კონსტრუქტი, ინფორმაციის „კრებული“, თემატურად მთლიანობრივი, სტერეოტიპული, სტატიკური სიტუაციის შესახებ არსებული ცოდნა, რომელიც მოიცავს ერთმანეთთან გარკვეული სემანტიკური, ასოციაციური და კონცეპტუალური მიმართებების მქონე სეგმენტებს. სეგმენტთა ერთობლიობა ქმნის ქსელის მიერ წარმოდგენილი ფენომენის „გაგების“ საფუძველს. „გაგება“ ხორციელდება დეტალიზაცია/კონკრეტიზაციით. უმნიშვნელოვანეს მომენტს წარმოადგენს სხვადასხვა სეგმენტის მიერ ერთი და იმავე ელემენტის გამოყენება, რაც იძლევა სხვადასხვა წყაროდან მოძიებული ინფორმაციის კოორდინირების შესაძლებლობას. ერთმანეთთან კავშირში მყოფი თემატური სივრცეები ერთიანდება სისტემაში - ქსელში.

რამდენადაც თემატური სივრცეები შეიძლება, წარმოვიდგინოთ ქსელის სახით, რომელიც შედგება სეგმენტებისა და მათ შორის არსებული კავშირებისაგან, ამდენად თითოეული სეგმენტი უნდა იყოს შევსებული თავისი „მისიით“ - დავალებით, სხვა სიტყვებით, კონკრეტული ფენომენის მარკერებით.

ქსელში შეიძლება, გამოიყოს რამდენიმე, ერთმანეთთან იერარქიულ მიმართებაში მყოფი სივრცე. ზედა დონის (ბირთვული) სივრცე თავისი ბუნებით ზოგადია - იგი ყოველთვის „სწორია“-ტიპურია კონკრეტული ფენომენისათვის. ქსელის ბირთული სივრცე არ ხასიათდება „ალტერნატიულობით“ - მისი არსებობა აუცილებელია ქსელში.

ქვედა დონის (პერიფერიული) სივრცე ხასიათდება „ალტერნატიულობით“ - იგი შეიძლება არსებობდეს და არც არსებობდეს ქსელში.

შესაბამისად, ქსელი, რომელიც მოიცავს სამყაროს შესახებ არსებულ ცოდნას, წარმოადგენს მეტ-ნაკლებად უნივერსალურ ფრაგმენტთა ერთობას.

ქსელის - სამყაროს შესახებ არსებული ცოდნის - „შენება“ წარმოადგენს რაიმე სახის ქცევის ან მოვლენის აღქმის ტიპური სტრუქტურის აგებას, რომელიც მოიცავს ქცევის ან მოვლენის სრულყოფილი გააზრებისათვის საჭირო აუცილებელ და საკმარის ელემენტებს.

ადამიანის მეხსიერებაში არსებულ თემატურ სივრცეთა არსენალიდან რეალობისათვის მაქსიმალურად ადეკვატური თემატური სივრცის შერჩევის პროცესი საფუძვლად უდევს ადამიანის მიერ რეალობის ადეკვატურ აღქმას. (Toulmin/ტოულმინი, 1972) თემატური სივრცე „მორგებულია“ რეალობას თუ იგი ინტეგრირებულია უფრო მსხვილ თემატურ სივრცეში.

აღქმისა და მსჯელობის პროცესში საკვანძო სიტყვები, იდეები და ხატის ელემენტები მეხსიერებიდან სხვადასხვა თემატურ სივრცეთა ერთობას იწვევენ. შესაძლოა, აღმოჩნდეს, რომ მეხსიერების არსენალიდან თავდაპირველად შერჩეულ სივრცეთა ნაწილი რეალობას არ შეესაბამება. ასეთ შემთხვევაში ხდება ნაკლებ ადეკვატურ სივრცეთა ჩანაცვლება უფრო ადეკვატურით. კონკრეტულ შემთხვევაში „ადეკვატურობა“ გულისხმობს ზემოხსენებულ პირობათა დაკმაყოფილებას.

ცოდნის სტრუქტურირების ფაზების გამოყოფა საკმაოდ პირობითია. სტრუქტურირების მეთოდოლოგია ახლოსაა რთული სისტემების თანამედროვე თეორიასთან. რთული სისტემების დაპროექტება და ინფორმაციის სტრუქტურირების მეთოდები ტრადიციულად იერარქიულ მიდგომას იყენებდნენ, როგორც ფორმალურად აღწერილი სისტემის დონეებად (ბლოკებად ან მოდულებად) დანაწევრების მეთოდოლოგიურ ხერხს. იერარქიის უფრო მაღალ დონეებზე გამოიყენება მეტ-ნაკლებად დეტალიზებული წარმოდგენები, რომლებიც ასახავენ დასაპროექტებელი სისტემის მხოლოდ ყველაზე ზოგად მახასიათებლებსა და თავისებურებებს. მომდევნო დონეებზე დეტალიზების ხარისხი იზრდება.

თემატურ სივრცეთა ქსელი წარმოადგენს გარკვეული კონცეპტის ირგვლივ ორგანიზებულ იერარქიზირებულ, ძირითად, ტიპურ და პოტენციურად შესაძლო ინფორმაციის მომცველ ერთეულს, რომელიც ასოცირდება ამა თუ იმ კონცეპტთან. საბოლოო ჯამში, თემატურ სივრცეთა ქსელის კონსტრუირება მიზნად ისახავს ცოდნის პირამიდის აგებას, რომელიც გულისხმობს ცნებათა იერარქიულ კონსტრუქტს, რომელშიც ვლინდება გაგების გაღრმავება და ცნებათა აბსტრაქტულობის დონის ამალღება. ცნებებს შორის დამოკიდებულება ვლინდება როგორც პირამიდის თითოეული დონის ფარგლებში, ისე დონეებს შორისაც. პირამიდა აკავშირებს ყველა ცნებასა და მათ შორის არსებულ ყველა მიმართებას. მიმართების ერთ-ერთ ასეთ ტიპს წარმოადგენს ექსტენსიონალისა და ინტენსიონალის კავშირი. ექსტენსიონალი არის ის ძირითადი ცნებები და მიმართებები, რომლებიც ახასიათებენ ობიექტების, საგნებისა და მოვლენების

სიმრავლეს, ხოლო ინტენსიონალი კი - ცნებებისა და მიმართებების ამ სიმრავლის თითოეული ელემენტის კონკრეტული მახასიათებლები.

ვალიდური თემატური სივრცეები ქმნის გარკვეულ რეპერტუარულ ბადეს, რომელიც წარმოადგენს ცოდნის ერთგვარ მატრიცას. განსაზღვრება "რეპერტუარული" ნიშნავს, რომ ელემენტების შერჩევა ხდება განსაზღვრული წესების გათვალისწინებით: ელემენტები უნდა შეესაბამებოდნენ რომელიმე ერთ სფეროს, ყველანი ერთად კი აზრობრივად (შინაარსობრივად) იყვნენ დაკავშირებული.

თემატურ სივრცეთა ქსელის კონსტრუირების პროცესი ეყრდნობა როგორც ლოგიკურ და ასოციაციურ აზროვნებას, ისე გეშტალტ-ფსიქოლოგიას.

ლოგიკური აზროვნების ფარგლებში აქტივიზირდება ისეთი ოპერაციები, როგორცაა: განსაზღვრება; შედარება და განსხვავება; ანალიზი; აბსტრაქცირება; განზოგადება; კლასიფიკაცია; კატეგორიზაცია.

ასოციაციური აზროვნების ფარგლებში იქმნება ზოგადი ცნებებით დაკავშირებულ იდეათა ჯაჭვი, რომელიც მოიცავს: სხვადასხვა კავშირის საფუძველზე ჩამოყალიბებულ ასოციაციებს; წარსული გამოცდილების გახსენებას; ჩვეულ რეაქციებს და სხვა.

რაც შეეხება ქსელში ინდივიდუალური და კოლექტიური ცნობიერების ელემენტთა დამოკიდებულებას, დაბეჯითებით შეიძლება, ითქვას, რომ ქსელი წარმოადგენს კოლექტიური და ინდივიდუალური ცნობიერებით ნიშანდებულ ელემენტთა თანაარსებობის სივრცეს.

ქსელი, როგორც კოლექტიური ცნობიერებისათვის ტიპურ იდეათა, რწმენათა და გრძნობათა კომპოზიცია, ეფუძნება ინდივიდუალური ცნობიერებისათვის დამახასიათებელ იდეათა, რწმენათა და გრძნობათა ანალიზის შედეგად გამოვლენილ ზოგად კონოზომიერებებს.

ქსელის აგების პროცესი გულისხმობს ობიექტურ და სუბიექტურ ფაქტორთა თანაფარდობის დეტალურ ანალიზს.

შეიძლება ითქვას, რომ ქსელის ფორმირების პროცესი შეიძლება განვიხილოთ „ურთიერთქმედების რიტუალის“ ერთგვარ ფორმად, რომელიც გულისხმობს ინდივიდუალური ცოდნისა და გამოცდილების კოლექტიურ ცოდნათა და გამოცდილებად გარდაქმნის პროცესს.

ქსელის კონტინუუმის კვლევა გულისხმობს „შემთხვევებისა“ და „ინტერპრეტაციების“ ანალიზს ზოგად კანონზომიერებათა იდენტიფიცირების მიზნით. კანონზომიერებები

ქსელის ელემენტთა მარგანიზებული ძალაა. სწორედ ეს ძალა გარდაქმნის ქსელის ინდივიდუალურ პლანს ზეინდივიდუალურად.

ადამიანის კოგნიცია მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული მენტალურ სივრცეთა ურთიერთგადაკვეთაზე. ამასთანავე, ადამიანის კოგნიცია მოქმედებს ენისგან დამოუკიდებლად: ველთა ურთიერთგადაფარვით მიღებული ლინგვისტური ერთეული სხვა არაფერია, თუ არა ღრმა კოგნიტური სტრუქტურის ზედაპირული მანიფესტაცია. კონცეპტუალური ანალოგიით შექმნილი კავშირი ქმნის მენტალურ სივრცეთა ქსელს რომელიც მოიცავს სხვადასხვა კოგნიტურ ველში შემავალი ინფორმაციით სტრუქტურირებულ და ნაზავ სივრცეს. სივრცის სტრუქტურა საერთოა ინტეგრაციულ ქსელში შემავალი ყველა სივრცისათვის. იღებს რა ელემენტებს შემავალი სივრცეებიდან, ნაზავი სივრცის სტრუქტურა ავითარებს ახალ სტრუქტურას.

მენტალური სივრცე წარმოადგენს „კონცეპტუალურ ნაერთს“, რომელიც სტრუქტურირდება იმის მიხედვით, თუ რის შესახებ ვფიქრობთ და ვსაუბრობთ კონკრეტულ სიტუაციაში.

კონცეპტუალური ანალოგიზაციის პროცესი იყოფა სამ ეტაპად:

1. პირველი ეტაპი მოიცავს ცოდნისეულ ფრეიმებს, რომლებიც ლატენტურ მდგომარეობაშია გრძელვადიან მეხსიერებაში. აღნიშნული ფრეიმები აქტიურდება მუშა მეხსიერებაში ფიზიკური, ლინგვისტური და კონტექსტუალური ბიძგების მეშვეობით.

აქტივაცია ტემპორალურ კორელაციაში იმყოფება ფიქრის, საუბრისა და მოქმედების მომენტსა და კონტექსტთან. მუშა მეხსიერებაში გააქტიურებულ მენტალურ სივრცეებს ეწოდება „შემავალისივრცეები“, რომლებიც უკავშირდებიან როგორც სქემატურ, ისე კონკრეტულ გრძელვადიან ცოდნას.

2. მეორე ეტაპზე ერთმანეთს უკავშირდება „შემავალი“ სივრცეები, რის შედეგადაც ვიღებთ ორი სახის კავშირს.

პირველი ტიპის კავშირი, რომელიც მყარდება „შემავალ“ სივრცეებს შორის, ხასიათდება მსგავსი ერთეულების კორელაციით, ხოლო მეორე ტიპის კავშირისას, იქმნება ახალი მენტალური სივრცე – „ნაზავი სივრცე“ – სხვადასხვა მენტალური სივრცის ელემენტებისა და მიმართებების სელექციური პროექციით.

3. მესამე ეტაპზე მიღებულ „ნაზავ მენტალურ სივრცეში“ კონცეპტუალური სტრუქტურა ყალიბდება კომპოზირებისა და საბოლოო ფორმირების შედეგად.

აღნიშნული პროცესების შედეგად გენერირებული სტრუქტურა, წარმოადგენს ახალ სტრუქტურას.

კონცეპტუალური ანალოგიზაციის უმნიშვნელოვანეს ასპექტს წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ მნიშვნელობის კონსტრუირება გულისხმობს სხვადასხვა მენტალური სივრცის სტრუქტურათა გაერთიანებას, რომელიც უფრო მეტია, ვიდრე სტრუქტურათა შემადგენელი ელემენტების უბრალო ჯამი.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ მხოლოდ კონტარსირება/ანალოგიზაციის თანარსებობისა და ურთიერთდაპირისპირებულთა ერთიანობის აუცილებლობის აღიარება უზრუნველყოფს თემატურ სივრცეთა ობიექტური და რაციონალური ქსელის კონსტრუირებას.

ბუნებრივია, ჩნდება კითხვა: რა მარკერებით უნდა ხასიათდებოდეს ობიექტური და რაციონალური ქსელი?

სრული პასუხისმგებლობით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ქსელი, როგორც მრავალგანზომილებიანი ფენომენის ინტერპრეტაციათა რთული სისტემა, ობიექტური და რაციონალურია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი სინამდვილეს ჰგავს.

კვლევის პროცესში გარკვეულ „ტრაგიკულ“ კანონზომიერებად იქცა, რომ ერთ შეკითხვაზე გაცემული პასუხი მომდევნო შეკითხვას ბადებს.

შემდეგი შეკითხვა კი ასე ჟღერს: რას ვგულისხმობთ „სინამდვილესთან მსგავსებაში“? თემატურ სივრცეთა ქსელი, როგორც ღია კონსტრუქტი, „სინამდვილის მსგავსია“, თუ იგი:

1. ასახავს ემპირიულ მოცემულობას;
2. მუდმივად ფორმირდება და იმავდროულად, ძალუძს იმ „ხატთა სამყაროს“ ფორმირება, რომელშიც ჩვენ ვცხოვრობთ.

თუ აღნიშნულ მოსაზრებებს გავერთიანებთ, მივიღებთ შემდეგ დებულებას: თემატურ სივრცეთა ქსელი „სინამდვილის მსგავსია“, თუ იგი წარმოადგენს სინამდვილის მენტალური მოდელს, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ქსელის მეშვეობით შესაძლებელია მოვლენათა გამომწვევი მიზეზების ახსნა, მოვლენათა პროგნოზირება, ასევე ადამიანის გრძნობითი და რაციონალური გამოცდილების ორგანიზება.

მოდით, დავუბრუნდეთ მსგავსთა სხვაობისა და განსხვავებულთა მსგავსების არსს. ჩვენი კვლევის ფარგლებში ამ პრობლემის არსს წარმოადგენს მიმართება ისეთ ელემენტებს, შორის როგორცაა:

1. კონცეპტი და სიტყვა;

2. კონცეპტი და მნიშვნელობა;
3. კონცეპტუალური სფერო და ენის სემანტიკური სივრცე.

რაც შეეხება კონცეპტისა და სიტყვის მიმართების საკითხს, კვლევის ამ ეტაპზე ობიექტურ დასკვნათა სტატუსის მინიჭება მიზანშეწონილად მიგვაჩნია შემდეგი დებულებებისათვის.

1. კონცეპტის სიტყვიერი ნომინაცია არ განიხილება კონცეპტის არსებობის აუცილებელ პირობად. ვერბალიზაციას შესაძლოა, არ დაექვემდებაროს როგორც მთელი კონცეპტი, ისე მისი ცალკეული აზრობრივი ნაწილი. ნებისმიერი ენობრივი ნიშანი წარმოადგენს კონცეპტს, მაგრამ იგი წარმოადგენს კონცეპტს არა სრულად - ენობრივი ნიშანი თავისი მნიშვნელობით წარმოადგენს რამდენიმე კონცეპტუალურ თვისებას. და მაინც, კონცეპტი მთელი თავისი შინაარსის სისრულით შესაძლოა გამოიხატოს მხოლოდ ენობრივ საშუალებათა ერთობლიობით - სიტყვა წარმოადგენს კონცეპტუალური ცოდნის „გასაღებს“. კონცეპტის ენობრივი გამოხატულება, მისი რეგულარული ვერბალიზაცია უზრუნველყოფს კონცეპტის სტაბილურობას, მდგრადობასა და ცნობადობას;
2. კონცეპტსა და მნიშვნელობას შორის არსებობს როგორც მსგავსება (ორივე ასახვას სინამდვილეს) ისე განსხვავებაც (კონცეპტი ადამიანის კოგნიტური ცნობიერების პროდუქტია, მნიშვნელობა კი – ენობრივი ცნობიერების). ლექსიკური მნიშვნელობის კომპონენტები გამოხატავენ ნიშნად კონცეპტუალურ თვისებებს, მაგრამ არა სრულად. კონცეპტი უფორ ფართოა ვიდრე სიტყვის ლექსიკური მნიშვნელობა;
3. ენის სემანტიკური სივრცის ელემენტთა შორის არსებული კავშირები ასახავს კონცეპტუალურ სფეროში შემავალ კონცეპტთა მიმართებებს. ენის სემანტიკური სივრცე კონცეპტოსფეროს ის ნაწილია, რომელშიც იღებს გამოხატულება ენობრივი ნიშნების, მნიშვნელობების მეშვეობით. გარკვეული თვალსაზრისით, ენის სემანტიკური სივრცე და კონცეპტოსფერო იგივეობრივი ფენომენებია. მათი იგივეობრიობა გულისხმობს იმ ფაქტს, რომ ორივე მათგანი აზროვნებასათანა დაკავშირებული. მათ შორის არსებული ძირითადი განსხვავება კი შემდეგში მდგომარეობს: ენობრივი მნიშვნელობა, როგორც სემანტიკური სივრცის ელემენტი, მიბმულია ენობრივ ნიშანთან, ხოლო კონცეპტი კი, როგორც კონცეპტოსფეროს ელემენტი, არ არის მიბმული ენობრივ ნიშანთან.

კონცეპტუალური სფერო შეიძლება იყოს და არც იყოს გამოხატული ენობრივი ნიშნით - იგი შესაძლოა, გამოიხატოს ალტერნატიულ ნიშანთა სისტემით. და ბოლოს, მონაცემთა ანალიზი იძლევა დასახული მიზნის მიღწევის პროცესის თანმიმდევრულობისათვის უმნიშვნელოვანესი დებულებების ჩამოყალიბების შესაძლებლობას. ეს დებულებები კი შემდეგნაირად ჟღერს:

კვლევის სემანტიკურ-კოგნიტური მიმართულება გულისხმობს სემანტიკურ და კოგნიტურ პროცესთა შორის არსებული მიმართების კვლევას. ადამიანის ცნობიერებაში არსებული კონცეპტუალური სფერო ცვლადია და განხლებადია დროსა და სივრცეში. იგი გაცილებით უფრო მოცულობითი ნაწილია, ვიდრე მისი ის ნაწილი, რომელიც გამოხატულია ენობრივი საშუალებებით;

ადამიანის კონცეპტოსფეროში შეღწევა შესაძლებელია მხოლოდ ენობრივ ნიშანთა სემანტიკის შესწავლის გზით. რამდენადაც სწორედ ენობრივი მნიშვნელობებით ხორციელდება კონცეპტის ობიექტივიზაცია ენაში, კონცეპტი გააზრებულია ენობრივი მნიშვნელობის პრიზმაში;

კონცეპტის ობიექტივიზაციისათვის საჭირო ენობრივ საშუალებათა ერთობლიობა წარმოადგენს კონცეპტის ნომინაციურ ველს.

ერთმანეთთან კავშირში მყოფი თემატური სივრცეები ერთიანდება სისტემაში - ქსელში. თითოეული სემანტი შევსებულია თავისი „მისიით“ - დავალებით, სხვა სიტყვებით, კონკრეტული ფენომენის მარკერებით.

ქსელში გამოიყოფა რამდენიმე, ერთმანეთთან იერარქიულ მიმართებაში მყოფი სივრცე. ბირთვული სივრცე თავისი ბუნებით ზოგადია - იგი ყოველთვის „სწორია“-ტიპურია კონკრეტული ფენომენისათვის. ქსელის ბირთვული სივრცე არ ხასიათდება „ალტერნატიულობით“ - მისი არსებობა აუცილებელია ქსელში.

პერიფერიული სივრცე ხასიათდება „ალტერნატიულობით“ - იგი შეიძლება არსებობდეს და არც არსებობდეს ქსელში.

იერარქიის უფრო მაღალ დონეებზე გამოიყენება მეტ-ნაკლებად დეტალიზებული წარმოდგენები, რომლებიც ასახავენ დასაპროექტებელი სისტემის მხოლოდ ყველაზე ზოგად მახასიათებლებსა და თავისებურებებს. მომდევნო დონეებზე დეტალიზების ხარისხი იზრდება.

ნაშრომში კონსტრუირებულ ქსელში ფიქსირებული რეპრეზენტაციის ფორმათა ნუსხა შემდეგნაირად გამოიყურება:

1. რეპრეზენტაციის ფორმა, რომელიც ახასიათებს არა ერთ ინდივიდუალურ ობიექტს, არამედ ამ ცნებასთან მიკუთვნებულ მრავალ ობიექტს;
2. ცნებები რეპრეზენტირებულია არიან შესაბამისი ობიექტების ან ობიექტების კლასების სიმრავლის სახით, რაც გულისხმობს ცნებების მრავლობითი რეპრეზენტაციის მოდელის არასებობას;
3. სტიმულის ცნებასთან მიკუთვნება ხორციელდება ამ უკანასკნელის სიმრავლის ელემენტებთან თანმიმდევრული შედარებების გზით;
4. ობიექტებს შორის არსებული სტრუქტურული კავშირები მთელი სიმრავლის გამაერთიანებელ რეპრეზენტაციების აღმოცენებას განაპირობებს;
5. ობიექტების სიმრავლის რეპრეზენტაცია ხდება ერთი კოგნიტური ერთეულის ფორმით, რაც შესაძლებელს ხდის ახალი ობიექტების ცნებით იდენტიფიკაციას;
6. ქსელი მოიცავს არა ცალკეული ობიექტებს, არამედ მათი „პროტოტიპულ წარმომადგენელს“;
7. პროტოტიპებში რეპრეზენტირებულია გარკვეული კლასის ყველა ობიექტისათვის დამახასიათებელი ტიპური თავისებურებები;
8. კლასის ყველაზე ტიპიური წარმომადგენელი თვითონ პროტოტიპია;
9. ობიექტების კლასების პროტოტიპი არის ობიექტი, რომელიც ყველაზე გამოკვეთილი ფორმით ასახავს კლასის, როგორც მთლიანის სტრუქტურას და რომელიც შეიძლება წარმოვიდგინოთ, როგორც ისეთი ნიშნების ერთობლიობა, რომლებიც ყველაზე უკეთ განასხვავებენ ამ ცნებით კლასს სხვებისაგან;
10. ობიექტის მიკუთვნებულობა კლასთან განისაზღვრება მისი პროტოტიპთან მსგავსებით;
11. ერთი და იგივე ობიექტი გავს სხვადასხვა პროტოტიპს და ამიტომ იდენტიფიცირდეს როგორც სხვადასხვა კლასის ობიექტი;
12. პროტოტიპთან მსგავსება და, შესაბამისად, განსაზღვრულ კლასთან მიკუთვნებულობა შეიძლება დაყვანილ იქნას პროტოტიპის გარკვეულ ნიშნებთან დამთხვევა-არდამთხვევასთან;
13. პროტოტიპული რეპრეზენტაცია სხვა არაფერია, თუ არა ობიექტების სიმრავლის დამახსოვრება მთლიანად სიმრავლისათვის დამახასიათებელი ნიშნების საშუალებით;

14. ზოგადობის სხვადასხვა ხარისხის მქონე ცნებები წარმოქმნიან იერარქიულ სისტემას;
15. ცნებისთვის დამახასიათებელი ნიშნები იძლევა განსხვავებული ქვეკლასების გამოყოფის საშუალებას, განმსაზღვრელები კი გამოხატავენ ობიექტების იმ თავისებურებებს, რომლებიც სპეციფიკურია მოცემული ცნებისათვის და იძლევა მასთან მიკუთვნებული ობიექტების ნებისმიერი სხვა კლასის ობიექტებისაგან განსხვავების საშუალებას;
16. ცნება მეხსიერებაში რეპრეზენტირებულია ნიშნების მოწესრიგებული სიმრავლის სახით.
17. ცნებების იდენტიფიკაციისათვის აუცილებელი არ არის ნიშნების მდგრადი ნაკრებები, თუმცაღა მოდელების მუშაობისათვის აუცილებელია, რომ ნიშნების რიცხვი მნიშვნელოვანი იყოს.
18. ობიექტი არის კლასის მით უფრო ტიპიური წარმომადგენელი, რაც უფრო დიდი ხარისხით შეესაბამება მისი ნიშნები მეხსიერებაში შენახულ ცნების ნიშნებს.
19. სემანტიკური მეხსიერების ელემენტები შეიძლება დაიყოს ელემენტებად, რომლებიც ასახავენ კლასიფიცირებადი ობიექტების თავისებურებებსა და მათ შორის დამოკიდებულებებს;
20. ქსელში ფიქსირდება სენსორული და კატეგორიალური ცნებები;
21. სენსორული ცნებები მეხსიერებაში ძირითადად რეპრეზენტირებულნი არიან ნიშნებით, რომლებიც ასახავენ ობიექტების თვალსაჩინო, სენსორულ თავისებურებებს. სენსორული ცნებები განიცდებიან როგორც უფრო თვალსაჩინო; თავისებურებებს. სენსორული ცნებები განიცდებიან როგორც უფრო თვალსაჩინო;
22. კატეგორიალური ცნებები ეფუძნება ფუნქციონალური კავშირების გამოყოფას, რომლებიც გარეგნულად განსხვავებულ ობიექტებს აერთიანებს მათი ერთნაირი ფუნქციის მიხედვით. კატეგორიალური ცნებების რეპრეზენტაცია წარმოადგენს ძირითადად ნიშნებს, რომლებიც ასახავს ცნებასთან მიკუთვნებული ობიექტების სიმრავლის სხვა ცნებით კლასებთან ტიპურ კავშირებს. ეს კავშირი შეიძლება გამოხატული იყოს ცნებასთან მიკუთვნებული ქვეკლასებით;
23. სემანტიკური მეხსიერების სტრუქტურა წარმოადგენს ქსელს, რომლიც შედგება ურთიერთდაკავშირებული ცნებებისაგან, ან ცოდნის ურთიერთდაკავშირებული ერთეულებისაგან;
24. ქსელში ყოველი ცნება წარმოდგენილია როგორც კვანძი;

25. ცნებები ერთმანეთთან დაკავშირებულია გზების საშუალებით, რომელიც შეიძლება აღინიშნოს როგორც მიმართული ასოციაციები ცნებებს შორის;
26. ამგვარ სტრუქტურაში ყოველი ცნება დაკავშირებულია სხვა ნებისმიერ ცნებასთან, ეს კავშირი შეიძლება იყოს გრძელი და არაპირდაპირი, მაგრამ საბოლოო ჯამში ორი ცნება მაინც უკავშირდება ერთმანეთს;
27. ძირითადი პროცესი, რომელიც მოქმედებს ამ სტრუქტურაში (ქსელში) არის კასკადისებურად გავრცელებადი აქტივაცია, რომელიც უზრუნველყოფს ამ ქსელში ინფორმაციის მისაწვდომობას, მასში გარკვეული ცნების (კვანძის) ძიება-ამოტანას;
28. აქტივაცია ვრცელდება მთელს ქსელში, რაც იმას ნიშნავს, რომ როცა ერთი ცნება აქტივირდება, ეს აქტივაცია ვრცელდება ყველა იმ ცნებაზე, რომელიც მასთან არის დაკავშირებული;
29. ნიშნები დაკავშირებულია თითოეულ ცნებასთან. ის გზები, რომლითაც ნიშნები ცნებას უკავშირდება სხვადასხვა სიგრძისაა. ეს სიგრძე დაკავშირებულია სიხშირესთან; უფრო ხშირი ნიშნები უფრო სწრაფად ვერიფიცირდება, ვიდრე იშვიათი ნიშნები;
30. კატეგორიის ტიპური ანუ ცენტრალური წევრები უფრო ზოგად კვანძებთან დაკავშირებულია უფრო მოკლე გზებით, მაშინ როცა ატიპური ან პერიფერიული წევრები დაკავშირებულია გრძელი გზებით. სხვა სიტყვებით, კატეგორიის ქსელის სტრუქტურაში გზის სიგრძე გვიჩვენებს, თუ რამდენად ენათესავება - ორი ცნება ერთმანეთს;
31. ცნებები, რომლებიც ამ იერარქიაში ერთმანეთთან მჭიდროდაა დაკავშირებული ამოტანისას საჭიროებენ უფრო ნაკლებ დროს და ცნების ან კატეგორიისათვის უფრო მნიშვნელოვანია;
32. პროტოტიპი შეიძლება წარმოადგენდეს არა კლასის ტიპურ წარმომადგენელს, არამედ ამ კლასის ჰიპოთეტურ წარმომადგენელს, რომელსაც აქვს არა კონკრეტული ობიექტისათვის დამახასიათებელი ნიშნები, არამედ კლასის ყველა ობიექტისათვის დამახასიათებელი ტიპური ნიშნები.

ცნებებს შორის დამოკიდებულება ვლინდება როგორც პირამიდის თითოეული დონის ფარგლებში, ისე დონეებს შორისაც. პირამიდა აკავშირებს ყველა ცნებასა და მათ შორის არსებულ ყველა მიმართებას.

დასკვნა

თანამედროვე ინგლისურ ენაში „კონფლიქტის“ თემატურ სივრცეთა ქსელის ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა გარკვეული კანონზომიერებები, რომელთა განზოგადების მეშვეობითაც ჩამოყალიბდა შემდეგი დასკვნა:

თემატურ სივრცეთა ქსელი წარმოადგენს მოცულობით, მრავალკომპონენტთან კონსტრუქტს, ინფორმაციის „კრებულს“, რომელიც მოიცავს თემატურად მთლიანობრივი და სტერეტიპული ცოდნის სეგმენტებს;

თემატურ სივრცეთა ქსელი, როგორც მრავალგანზომილებიანი ფენომენის ინტერპრეტაციათა რთული სისტემა, ობიექტური და რაციონალურია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი სინამდვილეს ჰგავს;

თემატურ სივრცეთა ქსელი „სინამდვილის მსგავსია“, თუ იგი წარმოადგენს სინამდვილის მენტალური მოდელს, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ქსელის მეშვეობით შესაძლებელია მოვლენათა გამომწვევი მიზეზების ახსნა, მოვლენათა პროგნოზირება, ასევე ადამიანის გრძნობითი და რაციონალური გამოცდილების ორგანიზება;

ქსელი არ გვეძლევა აღქმის ალგორითმების სახით - იგი მუდამ ფორმირების პროცესშია - ხდება ქსელის განუწყვეტელი „გადაწყობა“ რეალობის შესაბამისად;

„გადაწყობა“ არსებითად ცვლის ქსელს. მიუხედავად იმისა, რომ გადაწყობა ქსელს არღვევს და შესაბამისად, ადამიანებს რეალობის მათ მიერ მიღებული განსაზღვრების სისწორეში აეჭვებს, ქსელი მაინც ინარჩუნებს სამყაროს ხატისა და გამოცდილების კვლავწარმოების ფუნქციას;

ქსელი, როგორც ყოველდღიური ურთიერთობების, საზრისისეული ინტერპრეტაციების და ხელახალი ინტერპრეტაციების, უწყვეტი (მუდმივი) ქმნადობის პროდუქტია;

თემატურ სივრცეთა ქსელი წარმოადგენს გარკვეული კონცეპტის ირგვლივ ორგანიზებულ იერარქიზირებულ, ძირითად, ტიპურ და პოტენციურად შესაძლო ინფორმაციის მომცველ ერთეულს, რომელიც ასოცირდება ამა თუ იმ კონცეპტთან; ვალიდური თემატური სივრცეები ქმნის გარკვეულ კონცეპტუალურ ბადეს, რომელიც წარმოადგენს ცოდნის ერთგვარ მატრიცას, რომელშიც ელემენტების შერჩევა ხდება განსაზღვრული წესების გათვალისწინებით: ელემენტები უნდა შეესაბამებოდნენ

რომელიმე ერთ სფეროს, ყველანი ერთად კი აზრობრივად (შინაარსობრივად) იყვნენ დაკავშირებული;

თემატურ სივრცეთა ქსელის კონსტრუირების პროცესი ეყრდნობა როგორც ლოგიკურ და ასოციაციურ აზროვნებას, ისე გეშტალტ-ფსიქოლოგიას;

ლოგიკური აზროვნების ფარგლებში აქტივიზირდება ისეთი ოპერაციები, როგორცაა: განსაზღვრება; შედარება და განსხვავება; ანალიზი; აბსტრაქცირება; განზოგადება; კლასიფიკაცია; კატეგორიზაცია;

ასოციაციური აზროვნების ფარგლებში იქმნება ზოგადი ცნებებით დაკავშირებულ იდეათა ჯაჭვი, რომელიც მოიცავს: სხვადასხვა კავშირის საფუძველზე ჩამოყალიბებულ ასოციაციებს; წარსული გამოცდილების გახსენებას; ჩვეულ რეაქციებს და სხვა;

ქსელის ფორმირების პროცესი შეიძლება განვიხილოთ „ურთიერთქმედების რიტუალის“ ერთგვარ ფორმად, რომელიც გულისხმობს ინდივიდუალური ცოდნისა და გამოცდილების კოლექტიურ ცოდნათა და გამოცდილებად გარდაქმნის პროცესს;

ქსელის კონტინუუმის კვლევა გულისხმობს „შემთხვევებისა“ და „ინტერპრეტაციების“ ანალიზს ზოგად კანონზომიერებათა იდენტიფიცირების მიზნით;

კანონზომიერებები ქსელის ელემენტთა მარგანიზებული ძალაა. სწორედ ეს ძალა გარდაქმნის ქსელის ინდივიდუალურ პლანს ზეინდივიდუალურად;

საბოლოო ჯამში, თემატურ სივრცეთა ქსელის კონსტრუირება მიზნად ისახავს ცოდნის პირამიდის აგებას, რომელიც გულისხმობს ცნებათა იერარქიულ კონსტრუქტს, რომელშიც ვლინდება გაგების გაღრმავება და ცნებათა აბსტრაქტულობის დონის ამადლება.

ცნებებს შორის დამოკიდებულება ვლინდება როგორც პირამიდის თითოეული დონის ფარგლებში, ისე დონებს შორისაც. პირამიდა აკავშირებს ყველა ცნებასა და მათ შორის არსებულ ყველა მიმართებას.

გამოყენებული ლიტერატურა

ლევანიძე გ. (2004). კულტუროლოგიის საფუძვლები. თბილისი

ღლონტი, ა.(1971). ქართული ლექსიკოლოგიის საფუძვლები. თბილისი

Арнольд, И. В.(1973) *Стилистика Современного Английского языка*. Ленинград

Брунер, Дж. (1977). *Психология познания*

- Виноградов, В. (1938). *Современный русский язык*
- Виноградов, В. (1947). *Фразеологические сочетания.*
- Демьянков, В.З. (1989). *Интерпретация, понимание и лингвистические аспекты их моделирования на ЭВМ.* Изд-во Моск. ун- та
- Демьянков, В.З. (1992). *Когнитивизм, когниция, язык и лингвистическая теория // Язык и структуры представления знаний*
- Демьянков, В.З. *Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода*
- Демьянков, В.З. (2001). *Понятие и концепт в художественной литературе и в научном языке // Вопросы филологии. № 1.*
- Кубрякова, Е.С. (1995). *Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века .* Институт языкознания
- Кунин, А. (1972). *Курс фразеологии современного английского языка*
- Маслова, В.А. (2001). *Лингвокультурология*
- Павиленис, Р. (1983). *Проблема смысла: современный логико-философский анализ языка.* Москва
- Alexander, R.J. (1978). *Fixed expressions in English*
- Anderson, A. (1996). *Functional Theory of Cognition.* Mahwah New Jersey
- Altenberg, B. (1998). *On the phraseology of spoken English:* Oxford: Clarendon Press.
- Arbib, M.A. (1985). *In search of the person: Philosophical explorations in cognitive science.* Amherst
- Everaert, M., & Kuiper. K. (1996). *Theory and data in idiom research.*
- Barsalou, L.W. (1992). *Frames, concepts, and conceptual fields. See Lehrer and Kittay.*
- Bednar, D. A., & Hineine, J (1982). *The management of meaning through metaphors.* New York
- Bedell, G. (1974). *The arguments about deep structure*
- Berriman, W. A. (1978). *Alternative Conceptual Schemes. Metaphilosophy*
- Bloomfield, L. (1939). *Language, NI*
- Burger, H, Buhofer, A., & Sialm, A., (1982). *Handbuch der Phraseologie.* Berlin/New York: de Gruyter
- Burling, R. (1964). *Cognition and Componential analysis. In American Anthropologist 66. Man's Many voices,* New York, Holt, Rinehart & Winston Inc.
- Castaneda, H. (1989). "Philosophy as a Science and as a Worldview." In *The Institution of Philosophy*
- Caverni, J, Fabre, J., & Gonzalez, M. (1990) *Cognitive Biases.* Amsterdam Elsevier
- Christopher, H., & Dominik, L. (2007). *Cognitive Linguistics In Critical Discourse Analysis: Application And Theory*

- Coulson, S., & Oakley, T. (2000). *Blending basics. Cognitive Linguistics 11*
- Cowie, A. (2008). *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications*. Oxford Studies in Lexicography and Lexicology
- Corson, D.(1995). “*Worldview, Cultural Values and Discourse Norms: The Cycle of Cultural Reproduction*. International Journal of Intercultural Relations
- Croft, W.,&Cruse, A. (2000). *Cognitive Linguistics*
- D'Andrade, R. (1985). *Character terms and cultural models*. In Janet W. D Dougherty (ed.), Directions in cognitive.
- Das-Smaal, E.A. (1990). *Biases in categorization*. Amsterdam: Elsevier
- De Mey, M. (1992). *The cognitive paradigm: An integrated understanding of scientific development*. Chicago University of Chicago Press
- Devitt, M.(1990). *A narrow representational theory of the mind // Mind and cognition*. Oxford Blackwell
- Diesendruck, G. (2003). *Categories for names or names for categories?Language and Cognitive Processes*
- Dierks, A. J. (1983). *Communication and Worldview. Missionalia*
- Dirven, R, Roslyn, F., & Pütz, M.,(2003).*Cognitive models in language and thought: Ideology, metaphors and meanings*. Berlin Mouton de Gruyter
- Dirven,R., & Verspoor, M. (1998). *Cognitive Exploration of Language and Linguistics*. Amsterdam Benjamins
- Dirven, R., & Taylor, J.(1988). *The conceptualisation of vertical space in English*. Amsterdam
- Dobrovol'skij, D. (1980). *Phraseologie als objekt der Universalienlinguistik*
- Dunn, W. N. Cahill A. G. Dukes M. J.,& Ginsberg, A. (1986). *Cognitive Methodology: Perspectives, Concepts, and Methods*, JAI Press
- Duranti, A. (2013). *Linguistic anthropology*. Cambridge University
- Erickson, P., Murphy, L.(2003). *A History of Anthropological Theory*
- Eugene, H.(1996).*Cognitive Linguistics in the Redwoods: The Expansion of a New Paradigm in Linguistics*.
- Evans, V.(2013). *Language and Time: A Cognitive Linguistics Approach*
- Fauconnier,G.(1994).*Mental Spaces. Aspects of Meaning Construction in Natural Language*. Cambridge: Cambridge University Press
- Fedoseyev, P. N.(1978). *Philosophy in the System of World Views. Dialectical Humanism 5*
- Fernandez, J. (1991). *Beyond Metaphor: The Theory of Tropes in Anthropology*. Stanford University Press
- Fodor, J. (1990). *Defending the language of thought*.
- Foldes, C.(1990). *Phraseologie und Landeskunde am Material des Deutschen und Ungarischen*.

- Gaines, B. R.(1997). *Shaw, M. L. G. Knowledge modeling*. Knowledge Science Institute, University of Calgary.
- Galperin, I. (1968). *An Essay in Stylistics*. Moscow
- Gardiner, A.(1985). *The mind's new science: the history of cognitive revolution*. N-Y
- Gibbs, Raymond W.(2006). *Introspection and cognitive linguistics: Should we trust our own intuitions? Annual Review of Cognitive Linguistics*
- Ginsburg, R. (1977). *A Course in Modern English Lexicology*. Moscow
- Globerson, T., & Zelniker, T. (1989). *Introduction // T. Globerson, T. Zelniker eds. Cognitive style and cognitive development*.Norwood
- Grady, E, Oakley, T., & Coulson, S. (1999). *Blending and Metaphor*. In G. Steen & R. Gibbs (eds.), *Metaphor in cognitive linguistics*, Philadelphia: John Benjamins
- Green,E,V,&M.,(2006).*Cognitive linguistics: An introduction*. Edinburgh, UK: Edinburgh University Press;
- Guiraud, P. (1962). *Les Locutions Francais*
- Hampton, J. (1997). *Conceptual combination*. In: Lamberts, K. & Shanks, D. *Knowledge, Concepts and Categories*. Cambridge
- Harnad, S. (1990). *The symbol grounding problem*
- Hayward,T. (1997). *Anthropocentrism: A Misunderstood Problem*
- Heit, E. (1997). *Knowledge and concept learning*. In: Lamberts, K. & Shanks, D. *Knowledge, Concepts and Categories*. Cambridge
- Hiebert, G.(1997) *Conversion and Worldview Transformation*. *Internation Journal of Frontier Missions*
- Holmes, A. (1967).*Phenomenology and the Relativity of World-Views*. The Personalist 48
- Humboldt, W.(1988). *On language: The diversity of human language-structure and its influence on the mental development of mankind*. Translated by Peter Heath. Cambridge, UK
- Humboldt, W. (1985). *Language and cultural philosophy*
- Huttar, G. L.(1977).*Worldviews, Intelligence, and Cross-Cultural Communication*. *Ethnic Studies*
- Jackendoff ,R. (1992). *What is a concept ? Frames, fields, and contrasts*. *New essays in semantics and lexical organization*. Michigan Hillsdale
- Jackendoff, R. (1983). *Semantics and cognition*. Cambridge
- Jackendoff, R.(1990). *Semantic structures*. Cambridge
- Jakobson, R.(1982). *The Metaphoric and Metonymic Poles*. In *Fundamentals of Language*
- Jocelyne,D., Zenner, E.,& Heylen, K.(2015).*Change of Paradigms – New Paradoxes: Recontextualizing Language and Linguistics*
- Johnson, M. (1987). *The Body in the Mind. The Bodily Basis of Meaning, Reason and Imagination*, Chicago University of Chicago Press

- Jones, W. T.(1972). *World Views. Their Nature and Their Function.* *Current Anthropology*
- Katz, E. (1999). *A Pragmatic Reconsideration of Anthropocentrism.* *Environmental Ethics* 21
- Kearney, M. (1975). *World View Theory and Study.* *Annual Review of Anthropology*
- Keesing, R.(1976).*Worldview and Cultural Integration. In Cultural Anthropology: A Contemporary Perspective.* New York
- Keith, A. (1986). *Linguistic Meaning.* Routledge & Kegan Paul
- Kiernan, J.(1981). *Worldview in Perspective. Towards the Reclamation of a Disused Concept.*
- Langacker, R.(1998). *Conceptualization, symbolization and grammar.*
- Lakoff, G.(1977). *Linguistic gestalts .CLS. v. 13*
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by.*
- Lee, D.(2002). *Cognitive Linguistics: An Introduction.*
- Lehrer, A.,& Kittay E. F. (1992).*Frames, fields, and contrasts.* Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Le Pan, D.(1989). *The cognitive revolution in Western culture.* Macmillan
- Levinson, (2005). *Pragmatics.* Cambridge University Press
- Lucy, John A. (1997). *Linguistic relativity. Annual Review of Anthropology*
- Marjolijn H. V.(1998). *Cognitive Exploration Of Language And Linguistics*
- Miller, L.(1997) .*Worldview Development and Disciplining the Nations. International Journal of Frontier Missions*
- Molcar, C. (1986). *World View and Purpose in Life. M. A. Thesis.* California State University
- Naess, A. (1964). *Reflections About Total Views. Philosophy and Phenomenological Research* 25
- Osika, J.(1995). *“Philosophy of Science, Psychology and World Hypotheses: Development and Validation of a World View Scale Constructivism and Scientism.* The Fielding Institute
- Gonzalez-Marquez ,M, Coulson, S.,& Spivey, M., (2006). *Methods In Cognitive Linguistics*
- Naciscione, A. (2010). *Stylistic Use Of Phraseological Units In Discourse*
- Palmer G. B., &Woodman, C. (1999).*Ontological classifiers as polycentric categories. Explorations in linguistic relativity.* Amsterdam
- Planck, M. (1915). *Eight Lectures on Theoretical Physics.*
- Radden, G.(1992). *The cognitive approach to natural language.* Amsterdam: Benjamins
- Rey, A.(1977). *Le Lexique images et modules. Du dictionnaire a la lexicologie*
- Romero, J.(2014). *New Empirical and Theoretical Paradigms*
- Ronald,L. (1967). *Language and Its structure some fundamental linguistic concepts*
- Rosch, E.(1978). *Principles of categorization.* In Rosch, E., & Lloyd, B.B. (eds.), *Cognition and categorization.* Hillsdale. Erlbaum.
- Shoreman-Ouimet, E.,&Kopinina, H. (2015). *Culture and Conservation: Beyond Anthropocentrism*

- Sinha, C., & Jensen de López, K. (2000). *Language, culture and the embodiment of spatial cognition*. *Cognitive Linguistics*
- Skandera, P. (2007). *Phraseology and Culture in English*. *Topics in English Linguistics*
- Spradley, J., & McCurdy, D. (1975). *World View and Values*. In *Anthropology: The Cultural Perspective*. New York: John Wiley and Sons
- Talmy, L. (2000). *Toward a cognitive semantics*. 2 vols. Cambridge
- Tomasello, M., & Call, J. (1997). *Primate Cognition*. Oxford: Oxford University Press,
- Tomasello, M. (1998). *The New Psychology of Language: Cognitive and functional approaches to language structure*
- Tomasello, Z. (2006). *Language, Mind and Culture. A Practical Introduction*. Oxford University Press
- Toulmin, S. (1972). *Human understanding*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Ulmann, S. (1964). *Language and Style. Collected papers*. Oxford
- Weisgerber, L. (1959). *Sprach Schlüssel zur Welt*, Düsseldorf
- Whorf, B. L. (1956). *Language, mind, and reality*. In: J.B. Carroll (ed.), *Language, thought and reality*. Cambridge, Massachusetts.
- Wierzbicka, A. (1992). *Semantics, culture, and cognition*. Oxford University Press
- Wilensky, R. (1990). *Meaning and knowledge representation*. Berlin